

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

פקודי - החודש

מאוצר שיהותנו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו יששכר שמואלו שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמווד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל
ב"ר **שמואל ורחל** ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

ברכת האילנות

הנכם מוזמנים
לברכת האילנות ברוב עם
יחד עם המקובלים ובראשם
כבוד מודנו ורבנו המקובל הצדיק
רבנו בניהו שמואל'י שליט"א
ושאר רבני הישיבה ביום ראשון - א' ניסן
פרטים נוספים להשתתפות במעמד
בטל': *6431

ברוכים הבאים

אשתקד מתוך למעלה מאלף בקשות לתמיכה
בזכותכם הגדלנו את הכמות

ויצאו בס"ד **850** משלוחי "קמחא דפסחא"
עד לביתם של האלמנות והנזקקים...

מאות בקשות נוספות באות לפתחינו,
ו... נאלצים לדחותם.

היתומים והאלמנות ממתינים לתשובה:

"כיצד יעבור עליהם הג הפצות
הבא עלינו לטובה".

גם השנה רצוננו להגדיל את הכמות
ככל שיתאפשר ולשמח עוד ועוד
משפחות בע"ה - - -

אנו פונים אליך...

בידך לשמח אותם...

היננו עכשיו *6431

הלכות פרשת החודש

הלכות פרשת החודש

- א.** בשבת שלפני ראש חודש ניסן, מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים בפרשת השבוע, ובשני פרשת "החודש הזה לכם ראש חדשים", ומפטירין ב"כה אמר ה' בראשון באחד לחודש" (יחזקאל מה, יח) ולעולם אין להפסיק בין פרשת פרה לפרשת החודש.^א
- ב.** אם ראש חודש ניסן חל בשבת, מוציאים שלשה ספרים בראשון קוראים ששה בפרשת השבוע, והשביעי משלים חובת היום בספר השני של ר"ה, ומתחיל "וביום השבת שני כבשים" וכשמסיים אומר קדיש, ואחר כך עולה המפטיר וקורא בספר השלישי בפרשת "החדש הזה לכם ראש חדשים" ואומר קדיש. ומנהג הספרדים לקרות אחר ההפטר פסוק ראשון ואחרון של השמים כסאי.^ב

הלכות חודש ניסן

- א.** שואלים בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, והיינו מיום פורים עצמו, לפי שהוא שלושים יום קודם החג.^א
- ב.** שבת מברכים דחודש ניסן היא חשובה וקדושה מאד כי יש בה את השורש והכח של כל החודש ומתברך כל אותו החודש מקדושת השבת, ולכן ידקדק בה מאד וישתדל ללמוד בה פנימיות התורה כי חודש ניסן הוא שורש ואב לכל חודשי השנה.^ב
- ג.** ישתדל מאד להתענות בערב ראש חודש ניסן ולומר סליחות ותחנונים וגם מי שאינו מקפיד בשאר ערבי

עיונים והארות

בפסח והלכות חג בחג, וכתקנת משה רבנו (מגילה לב). שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג, מז). ודבר בעתו מה טוב, עכ"ל.

ועי' במרן החיד"א בספרו לב דוד (פרק ל) שכתב, ומן הראוי לשים נגד עינינו מש"כ מו"ז החסד לאברהם זצ"ל שכל ל' יום קודם הפסח הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלשים בכל לילה וכו', עד שבליל פסח כל פושעי ישראל יוצאין מכל היכלות הטומאה ואינן נכנסין בהם כלל, וכולם פטורים ובני חורין. וגזירת חכמתו יתברך להיות חירות נפשותם ל' יום מעט מעט, שלא ירגיש הסט"א כ"כ צער ולא יקטרג.

ב. עבודת חודש ניסן

כתוב "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם" (שמות יב, כד-כה) הנה "זאת" היא השכינה הקדושה, וכל עבודת החודש צריכה להיות לאקמא שכינתא מעפרא, כי המלכות השכינה נקראת זאת, וזה שאמר החודש הזה "לכם", אותיות מלך.

ראש חדשים וכו'. רא"ש ר"ת רצון אבינו שבשמים, שרצונו יתברך לאקמא שכינתא מעפרא, ולבנות בית לשכינה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, (שמות כה, ח) ושכנתי - פי' ושכינתי תהיה שם עמכם.

א. מגילה (ט), רמב"ם (פרק יג מהלכות תפילה הלכה כ), טור שו"ע (סי' תרפה סעי' ד), ורש"י בגמרא שם כתב וז"ל: ששם פרשת הפסח, ובש"ס ירושלמי גרסינן א"ר חמא בדין הוא שיקדים החודש לפרשת פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן, ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל. עכ"ל.

ב. כף החיים סופר (סי' תרפה אות כה), ומו"ר בחזון עובדיה (הלכה ה).

א. גמ' בפסחים (ו). ונפסק בשו"ע (סי' תכט סעי' א) שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. ע"כ. וכתב המ"ב (ס"ק ב) ומתחילין מיום הפורים עצמו.

וב"כ מו"ר מופת הדור בחזו"ע (פסח הלכות חודש ניסן הלכה א) וז"ל: שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, (מפורים ואילך). אולם אין זה חיוב גמור, ומותר לכל תלמיד חכם להמשיך בלימודו במקום שלבו חפץ, ואין דין זה אלא להחשב "שואל כענין", וכמו שאמרו בתוספתא (סנהדרין פרק ז). ומכל מקום המורים הוראות רבים או הנותנים שיעורים ומרביצים תורה לקהל ה', צריכים ללמוד ולחזור על הלכות אלו להיות בקיאים בהלכות אלו להשיב לשואלם דבר ה' זו הלכה. ולהודיע לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, בדיני הגעלה ואפיית המצות וביעור חמץ וכו'. וכמו שכתבו האחרונים ז"ל שזהו העיקר מה שצריכים לדרוש לעם ה'. ולכל הדברות בימי החגים עצמם צריך ללמוד ולדרוש בהלכות פסח

עיונים והארות

ועריה מן המצוות ומעשים טובים, כי הגאולה הייתה מחמת החסד הגדול שעשה עמנו ה"ת, והביא בתחילה את האורות העליונים-הקומות הגבוהות, ואח"כ בנה את הקומות התחתונות של הפרצופים הקדושים.

וכן בתחילה מתקנים בפנימיות בתפילה ואח"כ בחיצוניות בסדר ההגדה. כמ"ש "ובמזמור גדול" זה גילוי שכינה, שהמזמור הגדול נובע מחמת שלא היו הכלים מוכנים לקבל את האור הגדול של הלילה הקדוש הזה. וכלשון המקובלים תיקון הגדלות לפני הקטנות. וזה שכתוב "ופסח ה' על הפתח" כי הקב"ה דילג ופסח והעביר על מדותיו ולא הסתכל על הפשעים של עם ישראל ועל הריקנות שהייתה בהם.

וכידוע שכל האורות הגדולים הללו התגלו עוד לפני חג הפסח, כי יום זה של ליל הסדר הוא מוכן ומזומן מששת ימי בראשית, וכבר אבותינו הקדושים הרגישו בו, והאיר עליהם הארה גדולה של הלילה הקדוש הזה, כמ"ש על הפסוק "ויהי כי זקן יצחק וכו', ויקרא לעשו ויאמר צא השדה וצודה לי ציד וכו' ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי". שכתב שם התרגום יונתן בן עוזיאל שקרא לו יצחק ביום י"ד בניסן, ואמר לו בני הלילה הזאת העליונים משבחים לרבוננו של עולם, ואוצרות טללי ברכה נפתחים וכו'.

ועוד כאשר הגיע ליל יו"ט הראשון של חג הפסח אמר אדה"ר לבניו בליל זה עתידין בני היקרים הנבחרים עם ישראל להקריב קרבן פסח ולכן גם אתם תקריבו היום קרבן לה'.

וכן ראינו במדרש "ויבא הפליט" אמר ריש לקיש בשם בר קפרא, הוא עוג הוא הפליט, ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם אבינו ע"ה יושב ועוסק במצוות עוגות, שהיה ערב פסח ועשה אברהם עוגות מצות.

וכן באותה הלילה רדף אחרי המלכים וכו'.

וכן בט"ו בניסן באו המלאכים לבשר על יצחק.

וכן בט"ו בניסן נולד יצחק.

וכן בט"ו בניסן נגזרה גזירת ברית בין הבתרים.

וא"כ אנחנו רואים איזה אוצר של ברכה יש בימים הללו כי יש בו השראת אורות "שמבראשית".

וכתב החיד"א שבתפילת ערבית של ליל פסח יכוין בה מאוד, כי רבו מאוד רזין עלאין וסודות ואורות גדולים בשמים, ולגמור ההלל בבית הכנסת סודו רם ונשא.

והלילה הזה מאיר כשמש בצהרים בתוקף האורות העליונים, וע"כ היצר הרע מחפש עילה להכנס, והחכם עיניו בראשו מוציא מצ'ה ומריבה, ומכניס אהבה. וכתב עוד שזה הלילה היחיד כמו יום הכפורים.

שמור את חודש האביב

רבתינו אמרו שחודש זה הוא אב לכל החדשים, וזה שאמר האביב א"ב-ב"ב אב לכל י"ב חדשי השנה. וידוע שכל יום משנים עשר ימים ראשונים של החודש, בו הצדיקים יודעים ורואים מה יהיה בכל החדשים כולם, למשל יום א' דר"ח מה יהיה בחודש ניסן, יום ב' חודש אייר וכו'.

ומסופר על החוזה מלובלין שבכל יום מחודש ניסן היה אומר מה יהיה בחודש הבא והיה בא אצלו הרה"ק מרופשיץ לשמוע מה אומר ובשנה שנפטר החוזה מלובלין

וכמו שדרש מו"ר המקובל האלהי כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל במסיבה שהיתה בבהכנ"ס אוהבי ציון בהשתתפות פאר הדור והדרו מו"ר רבי עובדיה יוסף זצוק"ל בשנת התשכ"ד, ואמר כי בפסוק הזה גילה הקב"ה אהבה גדולה מאד מאד לעם ישראל, שבמקום שיעשה בית המקדש למעלה בעליונים, כפי הראוי לכבודו, מאהבתו הגדולה אלינו אמר, הדירה שלי, הבית שלי - אצלכם, שם אני דר, שם שכינתי, וכמו שאין לבורא יתברך סוף, כך לאהבתו אותנו אין לה סוף, ששכינתו נמצאת עם ישראל בניו אהוביו, והוא המקום הטוב ביותר ע"כ.

א"כ בחודש הזה נגאלנו, וגם אנו עתידים להגאל בעזרת האל, ובזמן שאנו עובדים את הקב"ה בכל לבנו, והמטרה שלנו לפדות את השכינה הקדושה, מיד תבוא הגאולה, והזמן המתאים לזה הוא החודש הזה, חודש ניסן, שבו נעשו ניסים גדולים לעם ישראל.

ואם אנחנו רוצים באמת לבטל מאתנו את היצה"ר ולאקמא שכינתא מעפרא, צריכים להשתדל ולהרבות לעסוק בתורה הקדושה ובפרט בחודש זה, כי אין לנו דבר אחר חוץ מהתורה כדי לגרש היצה"ר ולקרב הגאולה ולאקמא שכינתא מעפרא. חושך לא מגרשים במקלות, חושך מגרשים רק באור התורה. וכל שעבוד מצרים ואח"כ גאולת מצרים היה אך ורק במטרה אחת - "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", הרכוש הרוחני - קבלת התורה הקדושה.

א"כ חג הפסח תכליתו הוא כדי שנוכה לתורה, וזה שאומר התנא במסכת אבות (פרק ג משנה יז), אם אין קמח אין תורה, פירוש-פס"ח ג' 148 כמספר קמ"ח, אם אין קמח אין תורה, אם אין עבודת הפסח, לא זוכים לתורה, לא היינו מקבלים וראויים לקבל את התורה, אבל עתה שיש פסח יש תורה.

וזהו שכתוב "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים" (שמות יב, טו), וכתב בעל הטורים א"ך ג' חוב"ה, פי' חובה ביום הראשון להשבית את היצה"ר שנקרא "שאור" - מהגוף הנקרא "בתיכם" בית של הנשמה.

וכיצד נוכל לעשות זאת, ע"י האור הגדול שאנחנו מדליקים באור לי"ד, אור לי"ד מבטל את השאור, פי' ש'אור ש' אור, ש' גימ' יצ"ר, כיצד הוא מתבטל ע"י ה-אור שהוא התורה הקדושה. כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור".

וכתב הרב "אבני נזר" ששעה אחת של לימוד בחודש ניסן שוה כמו יום שלם בחודש אחר, א"כ צריך להקפיד מאד לנצל את הזמן עתה. וזה שאמרו חמץ בפסח במשהו, פי' חמץ הוא יצה"ר, וכיצד הוא כובש את האדם בפסח בדברים בטלים וכו', ואפי' אם רק דבור קטן-משהו, כבר הוא סוחב את האדם לדברים חמורים יותר, וצריך לבטל היצה"ר שהוא חמץ ע"י פ"ה ס"ח, בדברי תורה, ואז יתבטל.

כל העבודה שלנו בחודש הזה היא לרומם את השכינה הקדושה, לפדות אותה מאחיזת החיצונים, ולאקמא מעפרא. ובפרט בימי הפסח הקדושים, שכידוע יש בהם גילוי אורות עצומים, ויורדים מוחין גדולים מאוד, בסוד "ותרבי ותגדלי ותבואי וכו' ואת ערום ועריה" שעם ישראל באו בעדי עדיים של אורות ומוחין גבוהים מאוד מאוד, וזכו להגיע בלילה הקדוש הזה לאור של יום ממש, אע"פ שהיו ערום

- ראש חודש, ישתדל בערב ר"ח זה, וגם למקפידים שלא להתענות אחר המולד, מ"מ בערב ר"ח ניסן שרי לפי שר"ח ניסן עצמו, יום תענית הוא דבו ביום מתו נדב ואביהוא.¹
- ד. מנהג ירושלים לעלות לקברי הקרובים בערב ראש חודש ניסן.²
- ה. צריך ליתן מעות חיטין לצורך העניים, ובזוה"ק החמיר מאד במי שאינו נותן לעניים במועדים.³ ומי שאינו משמח לב העניים והאומללים אין זו שמחת החג אלא שמחת כריסו.⁴ ומעיקר הדין יכולין לכפות על זה.⁵
- ו. אין נופלים על פניהם ואין אומרים וידוי ותחנונים בכל חודש ניסן, היות וכל החודש הוא ימי שמחה לישראל, לפי שבאחד בניסן הוקם המשכן ושנים עשר נשיאים הקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח במשך שנים עשר יום, יום אחד לכל שבט ושבט וכל אחד היה עושה יום טוב ביומו, ולמחרת שהוא יום י"ג בניסן היה אסרו חג שלהם, ויום י"ד בניסן הוא ערב פסח יום הקרבת קרבן פסח, ולאחר מכן שבעת ימי הפסח, ויום כ"ב הוא אסרו חג של פסח, ובנין בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו יהיה ביום טוב של פסח וחנוכת בית המקדש שתהיה נמשכת שבעת ימים תתקיים לאחר הפסח, מפני שאין מערבים שמחה בשמחה.⁶
- ז. מנהג טוב ויפה לקרות בכל יום החל מראש חודש ניסן פרשת הנשיאים של אותו יום, כי כל נשיא ונשיא היו לו סודות גדולים אשר המשיכו שפע הרוחניות כל אחד לשבטו, ובקריאת הפרשה הוא מעורר קדושת היום, וביום י"ג בניסן קורין פרשת בהעלותך עד כן עשה את המנורה.⁷

עיונים והארות

לשוב וכו', עכ"ל.

ועוד ראה לשונותיו הטהורים (בצפורן שמיר סי' יא אותיות קצו-ג): "אשריו מי שיוכל להתענות על חטאיו ורבו סגולות התענית כי הסט"א אין בה כח לידבק במי ששרוי בתענית. על ידי התענית יבוא לידי ענוה, כי יכיר מה הוא האדם, דבמניעת מעט פת יותש כוחו. השרוי בתענית אינו בא לידי נסיון כי השי"ת רואה שהוא מנסה עצמו בתענית. נקרא גבור הכובש את יצרו וראוי שתשרה עליו שכיתה. אין לו מקטרג ותפלתו נשמעת. אם חייב יסורין הוא מראה שמקבלם באהבה. יש מלאכים שאינן יכולים לעלות אלא בכח תעניות בנ"א. והוא סוד הקרבן, וחלבו ודמו החלו עולים לריח ניחוח, כמו שהאריכו בזוה"ק פ' שמות". ע"כ.

ד. **שו"ע** (סי' תקפ סעי' ב). ועי' רמ"א (סי' תקעג סעי' א) וכה"ח (ס"ק יד).

ה. **נתיבי עם** (או"ח רכד).

ו. **זוה"ק** (שמות פח): "וז"ל: ותא חזי, בכלהו שאר זמנין וחגיין, בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, ואי איהו חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני, עונשיה סגי, דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא. עלה כתיב: זריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. רמ"א (סי' תכט סעי' א).

ז. **רמב"ם** (פ"ו מהלכות שביתת יו"ט הי"ח).

ח. **עי' במ"ב** (סי' תכט ס"ק ג) **אול"צ** (ח"ג פ"ה אות א בביאורים).

ט. **כ"ב הטור**. רוקח (סימן רמה). **שו"ע** (סי' תכט סעי' ב).

י. **כף החיים** (שם ס"ק כא) בשם ספר מעשה רוקח על המשניות ריש מסכת פסחים. מיהו הב"י כתב כיון שיצא רובו בקדושה לכן אין להתענות בו כלל, וכ"כ במנהגים, ועיין חזון עובדיה (הלכות חודש ניסן הלכה ב).

יא. **של"ה** (דף ק"מ ע"ב), אורח חיים להרי"ח טוב (דף א'). כף החיים (שם ס"ק כב). ואמרו רבותינו כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם. ויש נוהגים לקרוא פסוקים אלו מתוך ספר תורה.

אמר רק עד ה' ניסן שהוא כנגד חודש אב ואז אמר הרב מרופשיץ שזה סימן שייפטר החוזה מלובלין בחודש אב ומהר השתיקו אותו, אבל באמת באותה שנה נפטר החוזה מלובלין בט' באב.

בימים אלו יוצאים מן הטומאה ומיצה"ר, עד שמגיעים לערב פסח ואז שורפים את החמץ. וכמו שכתב רבינו אברהם אזולאי זצ"ל, כי שלושים יום קודם הפסח מתחילים לצאת מטומאת מצרים בכל יום עוד ועוד עד שבערב פסח כבר שורפים את החמץ ומבטלים את היצה"ר.

וצריך לבער את החמץ שהוא יצה"ר ולהגביר כח המצה. וההבדל ביניהם הוא שלש, כי מצ"ה עולה בגימ' 135 וחמץ עולה בגימ' 138, ולכן בודקים את החמץ בחורים ובסדקים, וצריך לעשות סדק באות ח' כדי שיהיה ה', ויהיה אותיות מצה - יצה"ט, ויזכה למחוק את שלשת המדות הרעות שהם הקנאה השנאה והתאוה.

ג. **מורנו** הרי"ח הטוב בפתיחה לספרו משמרת החודש (אות ו). וידוע מעלת החזרה בתשובה ואמירת סליחות ותחנונים בכל ערב ר"ח וכתב הפר"ח ז"ל (או"ח סי' תיז) בשם הר"י בואינו ז"ל וז"ל: נהגו פה ירושלים תובב"א שביום ער"ח מאריכין בתפילות ובתחנונים על אורך גלותינו ואח"כ מתקבצים יחידי סגולה בבתי הכנסיות ובבתי מדרשות וקורין קודם חצות פרשת ויקרא כולה ופרשת צו את אהרן עד להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני, וישעיהו וכו', ואח"כ לומדים מסכת אבות ומסכת מידות ומסכת תמיד וסימנן אמ"ת. ואחר חצות קורין כל ספר תהלים ובין ספר וספר מאריכין בתחנונים, ואח"כ לומדים ספר ראשית חכמה עד שיתקבצו הקהל להתפלל מנחה, עכ"ל. והובאו דבריו בכף החיים סופר (שם ס"ק יג).

ג. מרן החיד"א זלה"ה כתב בספרו הקדוש מורה באצבע (סי' ו אות קעד) כמורה ובא לרבים, וזה לשונו, מי שיכול להתענות כל משמרת החודש הוא דבר גדול, ועיקר התענית הוא לפשפש ולחקור היטב הדק מה שחטא בכל החודש ולחזור בתשובה, כי התענית היא הכנה להכניע גופו

ח. טוב ליתן מראש חודש ניסן לאחר קריאת פרשת הנשיא, שלשה פרוטות לצדקה, בעד מנוחת אביו או אמו או שאר קרוביו, ולומר הבקשה לעילוי הנשמות י' ותחת יום שבת יפריש ביום ראשון, ובשנים עשר

עיונים והארות

ענין מעלת קרבנות הנשיאים

מנהג חסידי ק"ק בית אל תכב"ץ שבימי חודש ניסן אומר השליח ציבור אחר תפילת שחרית פרשת הנשיאים דבר יום ביומו בקול רם (וכל הקהל עמו בלחש) ואח"כ התפילה של יהי רצון מעליית הנשמות (דברי שלום אות מ"ט).

על זה אמרו רבותינו במדרש (תנחומא ויקהל ב) שבזכות הנשיאים מתקיימים שמים וארץ, כמו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ" בזכות מי מתקיימים השמים והארץ וכל תולדותם, בזכות ואלה שמות בני ישראל, שהם י"ב נשיאים שהקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח.

ובזוה"ק תחילת פרשת נשא כתב במעלת קרבנות הנשיאים, וזה לשונו: "אמר ר' שמעון אלמלא לא אקריבו אלין תריסר נשיאין לא יכיל עלמא למיקם קמי תריסר נשיאי ישמעאל, דכתיב שנים עשר נשיאים לאומותם, מדאקריבו אלין דישראל נסיבו שולטנותא דכלהו. בגין כך נשיא אחד ליום. וכל מה דאקריבו כגוונא דלעילא אקריבו בגין דיתברכון כלהון", עכ"ל.

והנה עתה שאנחנו בגלות, ע"י שאנו מקיימים ונשלמה פרים שפתינו, תועיל אמירת הקרבנות הללו לבטל ולהשמיד י"ב נשיאי ישמעאל בכח סגולת אמירת הקרבנות של נשיאי ישראל, לעקר ולשבר ולהכניע קליפתם בעליונים ובתחתונים, כמש"כ (ישעיהו כד. כא) "יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה", וכל הקמים עלינו הקב"ה ישמיד אותם ויעביר אותם מן העולם והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי ולקרב הגאולה.

והנה הלימוד הנ"ל מתחיל מיום א' ניסן, ויום זה ידוע בגודל מעלתו עד מאוד כמבואר בגמרא (שבת פז ע"ב) על הפסוק "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן", תנא אותו יום נטל עשר עטרות: א) ראשון למעשה בראשית. ב) ראשון לנשיאים. ג) ראשון לכהונה. ד) ראשון לעבודה. ה) ראשון לירידת האש. ו) ראשון לאכילת קדשים. ז) ראשון להשכנת שכינה. ח) ראשון לברך את ישראל. ט) ראשון לאיסור הבמות. י) ראשון לחדשים.

עוד יש דבר גדול שצריך להתעסק ביום זה והוא לימוד מעשה המשכן, כיון דביום זה הקים משה רבינו את המשכן, ואף שמלאכת המשכן נגמרה כבר בכ"ה כסלו, עמד המשכן מקופל עד ליום חנוכת המזבח בר"ח ניסן, ולא שרתה עליו שכינה אלא עד ר"ח ניסן [אף שהקימו משה קודם לכן בשבעת ימי המילואים], וכמבואר במדרש (רבה פרשת נשא יג ב), היה רבי יוסי אומר אימתי התחילו מלואים, בכ"ג באדר, ובא' בניסן שלמו ימי המלואים. וכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד את המשכן, וכל בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו, ופירקו. בשמיני העמידו ולא פירקו, שנאמר "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בא' לחדש הוקם המשכן", ואותו יום שמיני א' בשבת היה, וראש חדש של ניסן היה, בו ביום עמד אהרן ובניו ורחצו ידיהם ורגליהם מן הכיור, עבדו את עבודתם וסדרו על הסדר, בו ביום הקריבו ישראל תמידים נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות, על אותו היום הוא אומר עורי צפון ובואי תימן וגו', "עורי צפון" זו עולה שנשחטת בצפון, "ובואי תימן"

אלו שלמים שנשחטים בדרום, "הפיחי גני" זה אהל מועד, "זלו בשמיו" זה קטרת הסמים, "יבא דודי לגנו" זה השכינה, "ויאכל פרי מגדיו" אלו הקרבנות, "באתי לגני אחותי כלה" זה יום שמיני, "אריתי מורי עם בשמי" זה לבונת הקטרת ולבונת המנחה, "אכלתי יערי עם דבשי" זה אברי העולה ואמורי קדשי קדשים, "שתיתי ייני עם חלבי" אלו הנסכים ואמורי קדשים קלים, "אכלו רעים" זה משה ואהרן, "שתו ושכרו דודים" זה כנסת ישראל. דבר אחר "אכלו רעים" אלו הנשיאים, א"ר שמעון בן יוסניה, למה קרא לנשיאים רעים, שמכיון שהיה אחד מהם מקריב קרבן וקרבתו מתקבל היה עושה יום טוב לאוהביו לרעיו ולקרוביו. "שתו ושכרו דודים" אלו הנשיאים, למה קרי להו דודים, שהיו דודים אלו לאלו, לזה אמר להם אכלו רעים שתו ושכרו דודים.

ובשעמד המשכן היו ישראל אומרים יבא דודי לגנו לפי שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו ועמד המשכן מקופל עד ר"ח ניסן והיו ישראל אומרים הרי עשינו המשכן מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו, כשהגיע ר"ח ניסן וצוה הקב"ה להקים את המשכן שלח להם ע"י משה, מה אתם יראים כבר באתי לגני אחותי כלה, א"ר ישמעאל ב"ר יוסי באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני, לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה, לגן המיוחד שלי שהוא המקום שעם ישראל נמצאים שם.

והנה כיון שביום זה הוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכינתו, ובאו הנשיאים להקריב הקרבנות. ולמ"ד בניסן נברא העולם יום זה הוא גם בריאת העולם, והמשכן הרי הוא עיקר העולם ונשמת העולם, ולכן ראוי מאד לקרוא בו גם את מעשה המשכן והקמתו, כי אמרו רבותינו שהלימוד בענין המקדש וצורתו ותכונותיו מעלה עליו כאילו בונים בפועל את המקדש, ככתוב בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שפב): אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית, בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונותו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד את בית ישראל את הבית. א"ל יחזקאל מרי, וכי עכשיו הם בונים שאמרת, וישמרו את כל צורתו וגו' ועשו אותם, א"ל לאו, אע"פ שאינם עושים אותו עכשיו יהו קוראים בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו הם עסוקים. שמואל אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית, וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאלו אתם בונים בו.

ולבן מנהג טוב הוא שביום ר"ח ניסן יקרא בחשק גדול פרשת הקמת המשכן, ואח"כ ג"כ פרשת הנשיאים, וימשיך בפרשת הנשיאים בכל יום ויום, וביום י"ג ניסן יקרא מפרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה". ויש חסידים שנוהגים לקרות פסוקים אלו מתוך הספר תורה. וכתב מו"ר הגאון חיד"א שכאשר הנשיאים הקריבו את קרבנם בודאי שנמשך שפע גדול ואור גדול לכל עם ישראל וכן גם בקריאתנו בזמן הזה מתקיים בנו "ונשלמה פרים שפתינו" ועל ידי קריאתנו נמשך שפע וברכה לעם ישראל.

יב. והמעם משום שמצינו בזוה"ק (פ' בלק דף קצו ע"ב) שיש שלש שורות של נשמות העומדות על חומת גן עדן ומצפצפות כצפרים ומשבחים להשי"ת ומתפללים על חיי בני

יום יהיה כחשבון 36 פרוטות כמנין פעמיים ח"י, וביום י"ג יפריש שלוש ויהיה כחשבון ט"ל כי ט"ל אורות טלך, ואם יוסיף ביום י"ד יהיו כחשבון מ"ב כנגד שם מ"ב של "אנא בכח" וכו' ואחז המעות בידיו ויקרא "אנא בכח" וכו', ואח"כ יאמר "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון" וכו' ומזמור "הללויה הללו את ה' מן השמים" ואחר כך יתן המעות לעניים י"ג.

ט. אין גוזרים תענית ציבור בכל ימי חודש ניסן, אמנם תענית יחיד מותר להתענות, כגון ביום הפקודה של אביו או אמו, חוץ מיום ראש חודש ניסן ושבעת ימי חג הפסח ויום אסרו חג י"ז.

י. מנהג הספרדים שלא לומר מזמור "יענך ה' ביום צרה" בתפילת שחרית בכל חודש ניסן וכן מזמור "תפלה לדוד הטה ה' אונך ענני", שנאמר בו "ביום צרתי אקראך" משום שאין להזכיר יום צרה בכל חודש ניסן שהם ימי גאולה ושמחה לישראל ט"ו. ונוהגים שלא לומר צדקתך בתפילת מנחה של שבת בכל חודש ניסן ט"ז.

יא. ראש חודש ניסן שחל בשבת מוציאים שלשה ספרי תורה, ומנהג ק"ק בית אל לומר פסוקים מי לא יראך וכו' ואומרים קדיש לאחר ס"ת שני וכן לאחר השלישי, אמנם אם היה צורך להעלות עולים נוספים יותר מחובת היום צריכים לומר קדיש גם לאחר ספר תורה ראשון וא"כ סה"כ יש ג' קדישים י"ז.

יב. מי שצריך לסייד את ביתו, ראוי לעשות כן קודם הפסח י"ח.

יג. אע"פ שמן הדין אין איסור באכילת מצה אלא בערב פסח, מכל מקום יש נוהגים שלא לאוכלה מר"ח ניסן י"ט, ויש נוהגים שלשים יום קודם הפסח כ"ג.

הלכות ברכת האילנות

א. מברכים ברכת האילנות בחודש ניסן כדאיתא בגמרא א': היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאים פרחים,

עיונים והארות

טז. מרן השו"ע (שם).
יז. מו"ר מופת הדור בשו"ת יביע אומר (ה"ד או"ח סי' כב) ובחוז"ע (שם הלכה ו) וז"ל: ראש חודש ניסן שחל בשבת, שמוציאים שלשה ספרי תורה, והיה צורך להעלות עולים נוספים על חובת היום, צריכים לומר קדיש גם אחר קריאת ספר תורה הראשון, כיון שהיו עולים נוספים ונשלמה חובת היום, ובסך הכל יאמרו שלשה קדישים.
יח. והוא כדמיון מה שעשו בבית המקדש, שלבנוהו וסיידוהו אחת בשנה לפני הפסח. (עי' במשנה מידות פ"ד מ"ד, ובתורה לשמה סי' תקט).
יט. רמ"א (סי' תעא סעי' ב) מ"ב (שם ס"ק יב).
כ. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנה) כתב שיש סמך למנהג הזה, שלפי מ"ד שאסור כל יום י"ד, היה שייך בעצם לאסור עוד משלשים יום קודם לרבנן וב' שבתות לרשב"ג, אך לא רצו חכמים להטריח כ"כ על הציבור, ולכן שייך שיחידים יחמירו על עצמם גם ל' יום קודם לרבנן וב' שבתות לרשב"ג, אך כיון שאינו מדינא החמירו רק ב' שבתות לרשב"ג, ויש גם יחידים שמחמירין גם בזה לנהוג איסור במצה כל ל' יום קודם לרבנן.
א. גמ' ברכות (דף מג:) אמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן (מי שיוצא בימי ניסן) וחזי אילני דקא מלבלבי (ורואה עצי פרי שמוציאים פרחים) אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות (ליהנות) בהן בני אדם. ע"כ.

אדם שבעוה"ז, [ואמרו עוד בזה"ק (שמות דף טז ע"ב) שאם לא בקשת המתים ותפלתם עבור החיים, לא היו מתקיימים אפילו חצי יום], וכיון שבימי ניסן ותשרי כל ישראל עסוקים במצוות, על כן הם בשמחה. וזהו הזמן לבקש עליהם רחמים, כיון שלא זכו ליכנס לגן עדן, ורק בחודשים אלו הם עומדים על החומה, ע"ש.
יג. הרי"ח (שם). מועד לכל חי (סי' א אות ה), כף החיים (שם ס"ק כג) וכתב שם שצדקה זו כנגד נר"ן שלהם. וזוכה להעלות אפי' לעומדים בגלגול בהמה או בעופות או בעשב השדה.
יד. כתב מרן בשולחנו הטהור (שם) ואין מתענים בו להזכיר בציבור, ע"כ. משמע שסובר דתענית יחיד שרי וכמ"ש בב"י. וברמ"א כתב שאין מתענים בו כלל (מג"א ס"ק ד), ועיין כף החיים (שם ס"ק כז). ודעת מו"ר מופת הדור (שם הלכה ד) דתענית יחיד מותר להתענות בחודש ניסן, חוץ מיום ר"ח ניסן, ושבעת ימי הפסח, וטוב להחמיר שלא להתענות גם ביום אסרו חג, שהוא למחרת הפסח. ובהגדה אורח חיים להרי"ח הטוב כתב שאם אין מנהג ידוע על זה לא יתענו על אב ואם בחודש ניסן.
טו. עיין כף החיים (סי' קלא ס"ק לז). וכ"כ בבא"ח (ש"א פרשת כי תשא אות יז) שהמנהג פשוט שבכל יום שאין אומרים בו וידויו אין אומרים יענך ולא מזמור תפילה לדוד ושכן מנהג ק"ק חסידים בית אל, וסיים ולא ידענו טעם למזמור תפילה לדוד ואומרים שכך הוא קבלה מהראשונים ע"כ. ומסתבר שהטעם הוא משום שנאמר בו, ביום צרתי אקראך.

- מברך: "ברוך אתה ה'... שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם", ופירוש הדברים שהקב"ה ברא בעולמו כל מה שנצרך. ולא חסר מאומה בעולם.
- ב. מברכין בשמחה ובמתינות ובכוונת הלב. ואינו מברך אלא פעם אחת בשנה ולא יותר.¹ וגם הנשים יברכו ברכת האילנות בחודש ניסן.²
- ג. זריזין מקדימים למצוות לברך בהקדם כל מה שאפשר, והטוב ביותר ביום ראש חודש ניסן. ועל כל פנים יכול לברך ברכת האילנות במשך כל החודש. אמנם אם עבר חודש ניסן ולא בירך, יברך בלי שם ומלכות.³
- ד. מעלת זריזין עדיפה על מעלת ברוב עם ולכן עדיף לאומרה ביחיד בתחילת החודש מאשר מאוחר ברוב עם.⁴
- ה. טוב לצאת מחוץ לעיר ולברך ברכת האילנות אמנם מי שהוא אנוס או שאין בו כח יכול לברך ברכת האילנות גם על האילנות שבתוך העיר. וכן טוב לשאול רשות מבעל האילנות גם אם רואה את האילנות מבחוץ מפני היזק ראיה.⁵
- ו. טוב שיצטרפו עשרה בכנסיה לשם שמים לצאת ולברך ברכת האילנות בכוונה גדולה, ויעשו כסדר זה: קודם שיתחילו לברך יטלו ידיהם ויאמרו "מזמור לדוד הבו לה' בני אלילים", ואחר כך "שיר המעלות בשושן ה' את שיבת ציון", "הללויה הללו את ה' מן השמים", ואח"כ לשם יחוד וכו' המודפס בס' לשון חכמים להרי"ח, ויהי נועם וכו', ואחד יברך הברכה בקול רם והשאר יאמרו עמו בלחש, ואחר הברכה יאמרו הבקשה מלשון חכמים, וגם יאמרו הבקשה של עליו נשמות, פתח אליהו הנביא ז"ל, ושיר המעלות

עיונים והארות

ולא יבינו כי רבה. והנה רבינו הגרי"ח זיע"א (בדרוש לברכת האילנות) דקדק, שלשון הברכה "בריות טובות ואילנות טובות", ולכאורה בריות טובות מאן דכר שמיהו, אלא פירש דקאי על הנשמות שמתדבקין באילנות, שיברכו עליהם בני אדם ומתקנים אותם. ובזה"ק פ' בלק הפליג על הנשמות המשוטטות, ע"ש. ועיין עוד מש"כ לקמן בה.

ג. כן פסק מו"ר מופה"ד (שם) שנשים חייבות בברכת האילנות, וכן פסק מהרצ"פ פרנק בהר צבי או"ח, והוא על פי מה שכתב הטורי אבן (מגילה ב) שלא נקרא מצות עשה שהזמן גרמא אלא מצוה שאינה נוהגת בכל זמן מצד עצם המצוה, אבל ביכורים שמחנוכה ואילך אינו זמן הבאה מפני שאינם מצויים על פני השדה ואילו היו מצויים על פני השדה היו בני הבאת ביכורים, לא חשיב מצות עשה שהזמן גרמא עיי"ש, והכי נמי בנדון דידן, ודמי לברכת שהחיינו על פרי חדש שבאה מזמן לזמן.

ד. **ברכ"י** (אות ב) דברכה זו על דרך האמת שייכת דוקא לימי חודש ניסן עכ"ל, וכ"כ בספר מועד לכל חי (סי' א אות ט), וכן במורה באצבע (אות קצח) דהמדקדקים נוהגים שיהא בניסן דוקא, ועיין כף החיים (שם), וחזו"ע (שם). וכן כתב מו"ר הרי"ח הטוב בלשון חכמים, וכן כתב השדי חמד במערכת ברכות (רס ע"ב) דספק ברכות להקל. ודעת מו"ר מופת הדור בחזו"ע (הלכות ברכת האילנות הלכה ז) דאף אם יצא ניסן רשאי לברך ברכת האילנות בחודש אייר ולא יאבד ברכה יקרה זו מידו. והביא דברי ספר האשכול שלא דוקא ביומי ניסן אלא בזמן שרואה הפרח פעם ראשון בשנה, ודברי הריטב"א ועוד פוסקים שכך נקטו להלכה, ולכן יש לסמוך על דבריהם.

ה. **שו"ת יבי"א** (ח"ב יו"ד סי' יח), וכ"כ בחזו"ע (שם הלכה ו) זריזים עדיף על ברוב עם ואין להשהות הברכה כדי לברך בציבור.

ו. **אורה חיים** להרי"ח טוב, ועיין עוד בשו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח סי' ט). ובענין היזק ראיה כן העיר לנו הגאון ר' מרדכי עבאדי שליט"א.

ב. **הרמב"ם** (פרק י' מהלכות ברכות), טוש"ע (סי' רכו סעי' א), חזון עובדיה (הלכות ברכת האילנות הלכה א).

ועיין עוד למו"ר (שם) שכתב שגם בלילה לאור החשמל מברך והוא פשוט וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב).

ודע כי ברכת האילנות היא ברכה יקרה וחביבה שמברכין אותה רק פעם אחת בשנה. והיא ברכת ההודאה ומדינא דגמרא (ברכות מג:). ומחנכין גם את הקטנים לברכה, כדי להרגילם להודות להש"ת על חסדיו בחידוש האילנות ופריחתם הנותן לחם לכל בשר ומחיה פני תבל ברוב חסדיו.

ויתעצם מאד בכוונה ראויה בברכה זו, שיש בזה סודות נוראים, ובפרט כשיוצא חוץ לעיר, ועל ידו נתקנות הנשמות המגולגלות באותו הזמן בעצי השדה ובעשבים, ויבקש עליהם רחמים, והש"ת ברוב חסדיו מזמין להם אדם כשר שיברך כראוי ויציל אותם שיבואו לידי תיקונם. ויש לאדם להתבונן שאפשר שהם מקרוביו, ונדח'ה קרו להו, ובנקל יכול להושיעם אם יברך בכוונה הראויה, ואיך יאטום ליבו ולא יחוס עליהם כששי בכח ברכותיו ועבודתו להצילם ולהביאם למנוחתם בשלום. ואם כך הוא עושה לברך בכוונה, ודאי שהנשמות יכירו לו טובה ע"ז ויעתירו בעדו שיוכל ביתר שאת לעבוד את הש"ת כראוי.

ומרן החיד"א במורה באצבע (סי' ז), ועי' בית הבחירה (אות ז) וז"ל: ישתדל האדם למהר לקיים מצוה זו בימי ניסן ביתר שאת ולברך ברכה זו בכוונה עצומה לתקן הנשמות המגולגלות בעצי השדה שיזכו לעלות בהר ה' ומצאן מנוחה ויעלה בדעתו שאפשר יש בהם נשמות קרוביו המיחלים לחסדו שיתקנם בברכתו ותפילתו, וליבו יחיל בקרבו להתעורר לשוב בתשובה שלימה, כדי שלא יגרמו לו עוונותיו להתגלגל נשמתו בדצ"ח, ואם באולי יתחייב להתגלגל ח"ו, מדה כנגד מדה לא בטלה, שכשם שהוא משתדל ומכוין לתקן נשמות אחרים, כך מן השמים ימצאו לו מי שיתקן נשמתו, ולכן לא יתעצל במצוה זו הקלה בעיני ההמון כי לא ידעו מה טיבה ולא ידעו

שמחתי וכו' וקדיש על ישראל, ויפרישו צדקה לעילוי נשמות ישראל.

ז. אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות של מאכל, וצריך שיהיו שני אילנות ואפילו שהם מין אחד, ויש מדקדקים שיהיו שני מינים ותבא עליהם ברכה. והמברך על מיני אילנות הרבה הרי זה משובח.

עיונים והארות

לנוח במקום המתוקן להם.

והנה הגאון המקובל מו"ר ח"ר יהודה פתיא בספרו "מנחת יהודה" (פרשת עקב עמוד ק) הביא את דברי האר"י ז"ל בשער הגלגולים שם, והאריך לדחות את דברי מו"ר הגאון הרי"ח הטוב שע"י ברכת האילנות יכולים לתקן נשמות המגולגלים ולהעלותם ממדרגה למדרגה, וסובר שלא כן הדברים לפי רבינו האר"י ז"ל אלא בירורי הנשמות לא יעשו אלא ע"י אכילה, והאריך שם להביא דברי רבינו האר"י בפרשת עקב בשער המצוות בכוונות האכילה, וסיכם שם וז"ל: באופן כי המתבאר מדברי רבינו האר"י כי בין ניצוצי הקדושה המעורבים במאכל שנפלו ע"י חטא אדה"ר בין מה שהיו מעורבים מתחילת בריאתם, בין ענין תיקון נשמות המגולגלות בהם "אינם נתקנים רק ע"י אכילה ממש".

ואפי' ישב אדם כל היום וכל הלילה בפרדס או בגינה אשר נמצאות שם נשמות מגולגלות ויעסוק כל היום וכל הלילה בתורה ובתפילה ובמצוות, אינו מועיל לתקן את הנשמות אשר בצומח ובדומם שנמצאות שם, ושגו בזה מקצת מן הלומדים האומרים שצריך האדם לצאת בחודש ניסן לברך על האילנות המוציאים פרח כדי שע"י יתוקנו הנשמות המגולגלות אשר שם, ובמחילה מכבודם שגגו בזה כי אינם נתקנים כי אם ע"י האכילה והברכה אשר עליה, ועוד מה ענין בפרח, הרי אפי' בעלים עצמם יש נשמות מגולגלים כמבואר בשער הליקוטים בירמיה על פסוק "אסוף אסיפם" יעו"ש. ועוד למה לא נברך גם על הצמחים, ועיין עליו עוד שהאריך בדברים רבים.

ואפשר לומר כי מה שכתב רבינו האר"י ז"ל שהברור הוא ע"י אכילה ואז מעלים הנשמות וכו' ומבררים ניצוצי הקדושה עם הכוונות הנוראות שסידר, אמת הדברים כאשר כבר אנו הורדנו הפירות מן העצים וקצרנו החטים מן השדות וכו' ואח"כ נטפל בהם ונכין אותם לאכילה הביור שלם הוא ע"י הברכה שעליהם והאכילה, ובדרך כלל כן הדברים, אמנם כאשר אנו הולכים לשדות והעצים בפריחתם שאז זמן הפריחה, וכן בחודש ניסן שהוא התחלת זמן, בודאי שאפשר לתקן את אותם הנשמות על ידי הברכה שתיקנו רבותינו ולא צריך שם אכילה, וכי למה תיקנו את אותה הברכה אם לא בשביל לתקן הנשמות וניצוצי הקדושה אשר שם. ועוד שהרי הרב כתב בשער הגלגולים שזמן העליה מן הצומח הוא מחודש ניסן אין זה בסתם כי גם בעולמות העליונים יש עתה פריחה, וכאשר כאן למטה אנו יוצאים לשדות בחודש ניסן בפריחה ע"י מבררים הרפ"ח ניצוצים ומעלים אותם.

ועוד ששמענו כבר מעשים, שע"י לימוד תורה שלומדים באיזה מקום שיש שם נשמות מגולגלות בדומם כגון באבנים, מתקנים את אותם הנשמות שנמצאות שם, וממש באותו מקום לאחר אותו תיקון התמוטט אותו הבית והאבנים נפלו ונהרס אותו מקום. וכמו שהביא המעשה רבינו יוסף חיים בספרו עוד יוסף חי.

ובן המעשה שסיפר מו"ר פוסק דורינו כבוד רבינו עובדיה יוסף צוק"ל שהיה בחלב עם אותו גוי בעל קרקע שהיתה לו

ז. מורה באצבע (אות קצט) כתב וז"ל, מאוד יתעצם בכוונתו בברכה זו שהיא לתיקון הנשמות שהם הנשמות המגולגלים בעצי השדה ועשבים בזמן הזה ויבקש עליהם רחמים עכ"ל. וקודם שיתן הצדקה יאמר לשם יחוד והכוונה של הצדקה כמו שנכתב בספרנו (הגדה של פסח), ועיין כף החיים (סי' רכו ס"ק ח), לשון חכמים (ח"א סי' מב).

ה. אורה חיים להרי"ח טוב (דף ז), וכמשמעות הגמרא ברכות (דף מ"ג): "וחזי אילני דקא מלבלבי" ומיעוט רבים שניים. מיהו לכתחילה טוב לחזור על מקום שיש בו ריבוי אילנות ועשבים ולברך שם כדי להעלות ע"י ברכתו ניצוצי הקדושה מכל מה שיש שם. וכ"כ מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שם הלכה א). אולם הדר תבר לגזיזה בחזו"ע ט"ו בשבט (דיני ברכת האילנות במקורות להלכה ב) העלה שאם אינו מוצא אלא אילן אחד יכול לברך עליו בשם ומלכות.

וראה מה שכתב מו"ר הרי"ח הטוב בהגדה של פסח "אורח חיים" וז"ל: ולכן ברכת האילנות היא בחודש ניסן דוקא כדי לסייע בבירורים של הצומח המתחיל בחודש זה, שעל ידי הברכה הזאת וסודה יצליחו המברכים להעלות את נשמות המגולגלים בצומח שתי מדרגות בפעם אחת, דהיינו שיעלו מן הצומח אל האדם בלתי שיצטרכו להתגלגל בבעל חי, ועל ידי התורה שילמדו בעת הברכה יזכו להעלותם עוד למעלה להתקן, ולכן חסידים ואנשי מעשה משתדלים לברך ברכה זו בצירוף עשרה, כדי שאחר הברכה יאמרו פסוקי תורה ויאמרו קדיש והכל כדי להיות להם לימוד התורה והקדיש עזר אל בירור ועליית הנשמות אשר בצומח, עכ"ל.

והוא כמו שכתב רבינו האר"י ז"ל (בשער הגלגולים הקדמה כ"ב דף כ"ב) שזמן עלייתם מן הצומח אל החי הוא בארבעת החדשים הראשונים ניסן אייר סיון תמוז עיי"ש, אם כן כל ד' חדשים של ניסן אייר סיון תמוז ראויים הם לעליית הנשמות מן הצומח לבעל חי ולא רק בניסן. אלא כנראה שיש חילוק בין בירורי הרפ"ח ניצוצות לעליה של הנשמות, כי עיקר בירורי רפ"ח ניצוצים מן הצומח הוא רק בתחילת פריחתם בפריחה שהיא אותיות רפ"ח, אבל אחר חודש ניסן שנגמר זמן הפריחה אז יש רק עליית נשמות אבל לא בירור רפ"ח, ורק בזמן זה שיש בירור רפ"ח, יכולות הנשמות לעלות ולדלג ב' מדרגות יחד מן הצומח אל המדבר, אבל לא כן בשאר החדשים שיש להם רק עליה רגילה מן הצומח למדרגת החי. והטעם כי בחודש ניסן שבו חג הפסח שפירושו-דילוג שהקב"ה פסח ודילג והעלה אותנו והאיר לנו אור גדול של מדרגות גדולות מאד בפעם אחת שלא כדרך הטבע, כן גם ברכת האילנות ברוב עם פועלת ומעלה הניצוצות הקדושות בפעם אחת מצומח למדבר, וזה נעשה על ידי שנתאסף יחד ברוב עם הדרת מלך, ונקרא המזמורים המסוגלים לזה לפני הברכה ואחר הברכה ונתנית צדקה, וכן אמירת הקדיש כל זה יחד יעזור לנשמות המגולגלות בצומח. ואפשר שיעזור לא רק במקום שאנו עומדים בו, אלא סדנא דארעא חד הוא, ויעזור לכל הנשמות שבעצים שבכל מקום ומקום, כי היציאה מחוץ לעיר וכל הקהל וכו' עושה רושם גדול בעולמות העליונים, ומתבררים בירורים ועולות הנשמות, ויש להם גאולה גדולה לנשמתם שעולות

- ח. אילן המורכב באיסור אין לברך עליו, הואיל וקיומו נגד רצון הבורא יתברך ולעקירה עומד, אמנם אילן של ערלה מותר לברך עליו הואיל ולא נעשה באיסור^ט.
- ט. אין לברך לכתחילה ברכת האילנות בשבת ויום טוב, ואם יש חשש שיפסיד הברכה מותר לברך בשבת ויום טוב^י.
- י. אין לברך ברכת האילנות אלא על אילנות שרואה אותם עם פרחיהם, ואם לא בירך עד שגדלו הפירות אינו יכול לברך יא. ומכל מקום אילן שהתחיל לגדול בו חלק מפירותיו אם יש עדיין פרחים וניצנים מברך עליו ברכת האילנות.
- יא. סומא לא יברך ברכת האילנות, שברכה זו תלויה בראיה והוא אינו רואה, וטוב שישמע מאדם אחר ויצא י"ח לכל הדעות יב.
- יב. הרואה את האילנות מחלון הרכב, רשאי לברך, ואין הזכוכית נחשבת להפסק יג.
- יג. אין לברך ברכת האילנות על ענף שנעקר מן האילן, אף על פי שיש בעליו פרחים, שהרי אין עתידים לצאת פירות מאותם פרחים יד.
- יד. אין לברך ברכת האילנות על מיני ירקות וזרעים, אע"פ שהם מוציאים פרחים קודם שמוציאים פירות טו.
- טו. אילנות הגדלים בעציץ נקוב וגם בשאינו נקוב והם מלבלבים ומוציאים פירות כשאר אילנות אפשר לברך עליהם ברכת האילנות מכיון שלענין ברכת הנהנין אם הם פירות העץ מברכים עליהם בורא פרי העץ, וכן שהחינו הוא הדין שמברכים עליהם ברכת האילנות, אבל אילנות הגדלים על מים אע"פ שמוציאים פירות כיון שלענין ברכת הנהנין מברכים עליהם שהכל אין לברך עליהם ברכת האילנות טז.

עיונים והארות

אולם באול"צ (פרק נ הלכה ז) החמיר בערלה.

י. עיין בכף החיים (סי"ק ז) שכתב בשם מועד לכל חי שאין לברך בשבת שמא יקח בידו הפרחים להריח בהם או שמא יתלוש, ועוד כתב (בסי"א אות ו) שיש בו עילוי גדול לנשמות שנתגלגלו בדומם וצומח, והוא מהזוה"ק (ח"ג דף קצו). ואע"פ שהרח"פ חזר בו בספרו לב חיים והעלה להתיר, מכיון שלפי המקובלים אין לברך וכן נהגו, לכן לא יברך בשבת. וכן פסק הרי"ח טוב בספרו פירוש על ההגדה אורח חיים (דף ז). וכן העלה בספר ידי חיים להרי"ח הטוב (עמוד ז) שאפילו שהבירור בשבת הוא אוכל מתוך אוכל, ע"י ברכה זו נעשה בירור אוכל מתוך פסולת ולכן אין מקומה בשבת ויו"ט, וכן פסק בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ח עמוד קפו) וכן פסק מו"ר האור לציון (ח"ג פ"א תשובה ה). אמנם מו"ר מופה"ד (שם הלכה ה) כתב שיכול לברך בשבת גם לפי סודן של דברים, ורק לכתחילה מהיות טוב יש לברך בימות החול כשיודע שלא יפסיד הברכה, ועיין שם וירווח לך.

יא. אורח חיים להרי"ח, חזו"ע (שם הלכה ו).

יב. חזו"ע (שם הלכה ט).

יג. כ"פ מו"ר האור לציון (ח"ג פ"ו תשובה א).

יד. שו"ת מאור החיים (ח"א סי' ד). שו"ת להורות נתן (ח"ה סי' יא). הלכה ברורה (סי' רכו הלכה יא).

טו. ערוך השולחן (סי' רכו סעי' א). הלכה ברורה (שם הלכה יב).

טז. פסקי תשובות (סי' רכו ס"ק ה). הלכה ברורה (שם הלכה ז).

גינה יפה והיו החכמים נכנסים שם לברך, ובשנה אחרת לא נתן להם רשות כי אמר איך שיצאתם התחילו האילנות להתייבש, והיה להם הפסדים מרובים וכו', ועוד מעשיות לרוב שפועלת הפעולה הזאת לברר הבירורים גם בלא אכילה.

ועוד יש ליישב בס"ד שאה"נ אחר גמר ברכת האילנות יביאו פירות ומיני מגדים ויברכו עליהם ויכוונו לתקן כל הניצוצות הנמצאים במאכלים וכמו שהיה נוהג מו"ר הרב יהודה צדקה ע"ה ראש ישיבת פורת יוסף שהיינו הולכים ומברכים ברכת האילנות באיזה מושב ואח"כ בעה"ב היו מביאים פירות ומיני מגדים ומברכים עליהם וא"כ ממ"נ נעשה התיקון הן ע"י ברכת האילנות והן ע"י האכילה והברכות עליהם.

ותחלות לאל עליון גם אנחנו בשיבתנו ביום ר"ח ניסן יוצאים לאחר הלימוד בבוקר כל הקהל ברוב עם ויוצאים מחוץ לעיר ועושים ברכת האילנות בחשק והתפילות ובאים קהל גדול מאד ואח"כ הולכים לאיזה אולם קרוב למקום הברכה ועושים סעודה גדולה ברוב פאר ועושים סיום מסכת וכן עושים בסעודה מגבית לקמחא דפסחא לע"נ הנשמות והולכים לבית בשמחה. והיע"א.

ט. רב פעלים (אורח ח"ב סי' לו), חזון עובדיה (שם הלכה ז). והטעם הוא כיון שברכת האילנות היא ברכת השבח והודאה על הבריאה, אין ראוי לברך ברכת האילנות על אילנות המורכבים נגד רצונו יתברך. אולם על תפוזים אע"פ שמורכבים כתב באול"צ להתיר משום שזה מין במינו דדמי לברכת שהחינו, אבל ערלה דרכו בכך ואינו נגד רצון הבורא.

מאמרי הזוה"ק

פרשת החודש

ח"ב ל"ט ע"ב

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא אֶצְטְרִיךְ אוֹרֵייתָא לְמַכְתַּב אֱלָא מִתְחַדָּשׁ הָהּ לָכֶם רֵאשׁ תְּרִישִׁים [א] לא היתה צריכה התורה להתחיל ולכתוב מבראשית אלא מהמצוה הראשונה שהיא מצות קידוש החודש. **מאי טעמא** מה הטעם. **משום דשירותא דסיהרא הוי מפני** שהתחלת התחדשות הלבנה היתה ביציאת מצרים היא התחלת תיקון השכינה, כי ע"י החטא של אדה"ר, נפגמה נשמתו ונפגמו כל הנשמות שהיו כלולות בו, וזמן תיקון היה בדור המבול ובדור הפלגה ובדור סדום וסימנם אמס"ה ר"ת אנוש מבול סדום הפלגה, עד שבדור מצרים התחילה להראות בחינת הזהב שבהם, ואז ביציאת מצרים נתקנו אלו הנשמות והיו ראויות לקבלת התורה והיה העולם מתוקן והשכינה ראויה ליחוד. **ועל דא, אורייתא הוה אצטריך לכתב מהכא דהא בקודשא פריך הוא אתקשר מלה** ועל זה התורה הייתה צריכה להתחיל ולהכתב מכאן כלומר מהחודש הזה, שהרי מצוה זו של קידוש החודש בקב"ה שהוא ז"א נקשרת המלכות שנקראת [ב] ובדבר זה המלכות נתקנת ומזומנת לזווג.

ולא קשיא דלא פתיב זאת תחדש הזאת ולא קשה מה שלא כתוב שהיא המלכות, כלומר שמורה על המלכות שעתה מתחדשת ונתקנת ומזומנת ליחוד, בכל זאת כתוב "הזה", **דהא זה וזאת פחד מתקשרין** שהרי זה שהוא ז"א וזאת שהיא המלכות כאחד מתקשרים בסוד היחוד. **ונבא תר דאית ביה דכר ונוקבא פחדא** ובמקום שיש בו יחוד וקשר של זכר ונקבה כאחד, **לית שבחא אלא לדכורא** אין השבח ראוי להינתן אלא לזכר, ולכן כתוב החודש הזה שהוא ז"א להורות שעיקר התיקון הוא ע"י ז"א שהוא הזכר. **ועל דא ועל זה כתוב ראשון הוא לכם לתרשי השנה** כי ז"א נקרא ראשון שיחודו עם הנוק' שנקראת חודשי השנה, כי החודשים בנוק' הוא "לכם" לעם ישראל לתועלת והשפע והארה שלכם. **לתרשי השנה ודאי** שהיא השכינה בחי' המלכות ודאי והיא משפיעה עלינו. **אמר רבי יהודה, לכם תרי ומני למה** שאל

עיונים והארות

ומתחדשים התחדשות נפלאה, כי מקבלים עתה את התורה הקדושה, כן אחרי גלות בבל תתחדשו בחידוש נפלא היא תורה שבע"פ תלמוד בבלי וירושלמי. ואחרי גלות יון התגלו סתרי תורה. ובגלות הזאת האחרונה ג"כ עם ישראל יתחדש בחודש ניסן, כמש"כ, בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל, והיא גאולת עולמים, והיא התגלות של מלך המשיח שיגלה את שער החמישים שהוא פנימיות תורת הקבלה כרומז: משיח ר"ת 'משיח יגלה' שער 'חמישים', וכן משיח אותיות יש-מת.

א. **רא"ש חדשים** גימ' 863 כמס' "גלגלת נוקבא רחל", כי עתה בחודש זה מתקנים הגולגולת של נוק' רחל כנודע.
 ב. **ביציאת** מצרים נעשו ישראל חדשים כבריה חדשה, משום שקבלו על עצמם עול תורה ומצוות, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וז"ש התחדשות זו שקבלתם עתה ביציאת מצרים היא שלכם בלבד, כי החידוש של בריאת העולם הוא לכל הברואים, אבל חידוש זה הוא רק שלכם, והוא העיקרי, והוא "לכם", בידיכם לעד, כי כמו שעתה אתם נגאלים מהגלות הראשונה גלות מצרים

רבי יהודה את רבי יצחק שתי פעמים מדוע? שהרי כתוב החדש הזה "לכם" ואח"כ ראשון הוא "לכם". **אמר רבי יצחק מנייהו, אשתמע יתיר** לרבי יהודה, מהם מב' פעמים לכם נשמע ונלמד יותר שהיחוד של ז"ן הוא לטובת ישראל. **במה דכתיב, פי חלק ה' עמו אתקשרותא דא לכם** כמו שכתוב (דברים לב) כי כל ישראל הם בבחי' וכל אומות העולם חשובים כבהמות ולא כבני אדם. ולכן, ההתקשרות הזאת של יחוד ז"ן הנעשה ע"י מצות החודש היא לכם לתועלת שלכם, **ולא לשאר עמין** ולא לשאר אומות העולם, כי השכינה מקבלת השפע ואנחנו בניה והיא משפיעה לנו.

ח"ב ט"ז ע"א

תא תזי בא וראה, בני יעקב בלהו תזי מתין ביהווא זמנא ונחתו אלין ואלין בני יעקב כולם כבר היו מתים באותו זמן וירדו אלו שהם נשמות השבטים ואלו השכינה הקדושה עם המלאכים בגלות [ג].

רבי יוסי ורבי אלעזר אמרו, האי פרשתא מלין עלאין אית בה זו הפרשה דברים עליונים יש בה, **דתנן בשעתא דנחתו אלין רתיכון ומשריין קדישין** שלמדנו, בשעה שירדו אלו המרכבות והמחנות הקדושות של השכינה, **דיוקניהון דשכטין דגליפין לעילא בלהו עאלן למידר עמהון** צורות נשמות של השבטים שחוקקות למעלה, כולם נכנסו לגור עמהם בגלות. **הדא הוא דכתיב וזה מה שכתוב, איש וביתו באו** צורת נשמתם של השבטים ושל בני ביתם כולם באו להיות עם בניהם בגלות, **וכתיב, ראובן שמעון לוי** דהיינו צורת נשמתם, אבל עיקר נשמתם הם למעלה בג"ע במקומם.

דבר אחר, ואלה שמות בני ישראל הפאים מצרימה את יעקב וגו'. אתחזר פרשתא דא למה דאמר רבי יוסי ברבי יהודה, וכלא הנה חוזרת פרשה זו, לפי מה שאמר רבי יוסי בר' יהודה ופירש שכמו שהשבטים באו בחייהם עם יעקב, כן במיתתם באה צורת נשמתם והכל היה שהשכינה ירדה עם ישראל בגלות.

עיונים והארות

ד' ימים, מקבלים קדושה מאות ד' דשם אדני, ומפסח עד שבועות כנגד אות נ' דשם אדני, ומקבלים ממנו השפע, ובשבועות נתגלה הפלא העליון שהוא כנגד אות א' דאדני, וזה האות שבימים אלו חייב אדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

ג. וידוע שמאחד בניסן עד עשרה בו הוא כנגד עשרה ספירות שמקבלים מהם שפע גדול והארה גדולה, ויום שב"ק הוא כנגד המלכות שהיא "המטה", ולכן ציוה ה"ת, בעשור לחודש, לקשור השה לכרעי המטה שהיא המלכות כדי להכניע לגמרי הע"ז שלהם.

וג"כ י' ימים אלו הם כנגד אות י' של אדני, ועד ער"פ עוד

וְתָא חַוִּי וּבֵא וּרְאָה, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָה, כִּד הָוָה מְטִי לְתַאי פְּסוּק, הָוָה בְּכִי
 כאשר היה מגיע לזה הפסוק ואלה שמות בניו היה בוכה, **דִּתְנִינָא שְׁשִׁינּוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**
בֶּן עֲרָה, בְּשַׁעֲתָא דְאִזְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹתָא בשעה שהלכו ישראל בגלות מצרים, [ד]
אֶתְבְּנִישׁוּ בְּלָהוּ נִשְׁמַתְהוֹן דְּשִׁבְטֵין לְמַעְרְתָא דְכַפְלָתָא התאספו כל הנשמות של
 השבטים למערת המכפלה [ה].

צְוֹחוּ וְאָמְרוּ צַעְקוּ וְאָמְרוּ: סָכָא סָכָא, כְּאֵבָא דְבְנִין לָאו בְּלֹאֲתָא דְעֲלָמָא דִּין יעקב
 יעקב הכאב של הבנים אי אפשר ללאות ולסבול בגלות (בגלותא) של העולם הזה, **בְּנִידָא בְּלָהוּ**
מִשְׁתַּעֲבְדִין בְּקִשְׁיָו בְּנִיךְ כּוֹלָם מִשְׁתַּעֲבָדִים בַּעֲבוּדָה קֶשָׁה, עִם אַחֲרָן עִם אַחֲרָן עוֹשִׂים בְּהוּ
 בהם נוקמין נקמות גדולות שיש דְעֲלָמָא בעולם.

בְּהֵיָא שַׁעֲתָא, אֶתְעַר רִוְחִיהָ דְתַהוּא סָכָא באותה השעה נתעורר רוחו של אותו יעקב אבינו,
רְשׁוּתָא שְׂאִיל, וְנַחֲתִית בִּיקְשׁ רִשׁוּת מִהַקְבָּה וִירַד לְמִצְרַיִם. קָרָא קוּדְשָׁא בְּרִידָא
הוּא לְכָל רְתִיבֵי וּמְשַׁרְיִיתִיה וּמְלִכִיהוֹן בְּרָא שִׁיהוֹן ואז קרא הקב"ה מרכבותיו ומחנותיו,
 והמלך הקב"ה בראשם. **וְנַחֲתוּ בְּלָהוּ עִם יַעֲקֹב וְעִם שְׁבֻטוֹהִי וִירְדוּ כּוֹלָם עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ וְעִם נִשְׁמוֹת**
הַשְּׁבֻטִים. וְאִ"כ אֲנַחְנוּ רוּאִים כִּי שְׁבֻטֵין נַחֲתוּ חַיִּין עִם אֲבוּהוֹן השבטים ירדו בעודם חיים ממש עם
 יעקב אביהם, **וְשְׁבֻטֵין נַחֲתוּ מֵתִים עִם אֲבוּהוֹן** והשבטים ירדו במותם פי' צורת נשמתם יעקב אביהם,
הָדָא הוּא דְכְּתִיב זֶה הוּא מִשְׁכַּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָה וְגו',
וְכְּתִיב, רְאוּבֵן שָׁמְעוֹן לְוִי וְגו'. וְתָא חַוִּי, מֵתִים הוּוּ, וְנַחֲתוּ, וְכְּתִיב וַיּוֹסֶף הָיָה
בְּמִצְרַיִם וּבֵא וּרְאָה כִּי כָבֵד הָיוּ וִירְדוּ לְמִצְרַיִם וְכָתוּב שֶׁנִּשְׁמַתוּ שֶׁל יוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם גַּם אַחֲרֵי שִׁמְתוֹ. אָמַר
רַבִּי אֲבָא, בְּהֵיָא אֶתְקַרֵּי אמר רבי אבא בזה נקרא יוסף (תהלים ק"ג) **בְּרַחֵם אֱב על בְּנֵים.**

עיונים והארות

של השבטים הקדושים שנקברו במצרים ובקשו מהם שיעוררו עליהם רחמים מרובים, ואמרו להם שנותנים להם עבודת פרך דברים שלא היו רגילים בהם. ואז השבטים הלכו למערת המכפלה וצעקו לאבות הקדושים, ואז נתעוררה רוחו של יעקב אבינו וביקש לירד עם בניו למצרים.

כתב הרמ"ק, כי השבטים לא נקברו במערת המכפלה, כי המוערה סודה באצילות בסוד ה"ה ושם קבורים ארבעה זוגות שהם פני אדם הראשון. פני אריה חסד אברהם, פני שור גבורה יצחק, ופני נשר יעקב תפארת, ואילו י"ב השבטים היו חוץ למערה, ועוד שהיו אז בחוץ לארץ.

ד. דע לך אחי חביבי, כי כאשר היה יוסף מלך במצרים והיו שם השבטים, היה יחוד גדול עם השכינה, ולכן היו יושבים בני ישראל שם בשלוה. אבל לאחר שמת יוסף, אז עברה השליטה מן הקדושה אל החיצוניים, ואז היה בפירוד וגלות השכינה, וז"ש "אנכי ארד עמך" פי' כשתרד מגדולתך אל הגלות, יש ירידה כביכול גם למעלה ח"ו. "ואנכי אעלך" בעלייתך, כמו שכל אומה עולה עם השר שלהם ומנהיגים עולה ויורד עמהם. וז"ש והכרית את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמך הגדול. וכן, צור ילדך תשי. וכן, לטובה רוכב שמים בעזרך.

ה. כי ידוע שהמדרש אמר, שעם ישראל ראו את צרתם הגדולה והכריזו יום תפילה, והתאספו כל השבטים והלכו אל הארונות

דף קפ"ב

תָּנָא, בְּשַׁעֲתָא דְמָסַר קוּדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְשָׂרָא דְמַצְרָאִי למדנו בשעה שמסר הקב"ה את ישראל לשר של מצרים, **גָּזַר עֲלֵיהֶּן גֹּזַר עֲלֵיהֶּם** ו' גְּזֵרוֹת, שִׁישְׁעֲבֹדוּ בְּהוֹן מַצְרָאִי שִׁישְׁתַּעֲבֹדוּ הַמִּצְרַיִם בְּעַם יִשְׂרָאֵל. **הָרָא הוּא דְכָתִיב** זה מה שכתוב, (שמות א') **א' וַיִּמְרְרוּ אֶת תַּיִהָם, ב' בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, ג' בַּחֹמֶר, ד' וּבְלִבְנִים, ה' וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה, ו' אֵת כָּל עֲבֹדָתָם, ז' אֲשֶׁר עֲבָדוּ בָּהֶם בְּפָרֹה. וְלִקְבִלְיָהוֹן שְׂבָעָה לְטַב** וכנגדם גזר גזירות לטובה כדי שיוכלו לסובלם, **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל א' פָּרוּ, ב' וַיִּשְׂרְצוּ, ג' וַיִּרְבוּ, ד' וַיַּעֲצְמוּ, ה' בְּמַאֲד, ו' מְאֹד, ז' וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אוֹתָם.**

(שמות א') [ו] **הָבָה נְתַחֲכְמָה לוֹ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵין הָבָה אָלָא לְשׁוֹן הַזְּמָנָה, לְמַעַבְדֵי דִינָא** שיזמינו את עצמם לעשות דין בישראל. **בְּמָה דִּיאֵת אָמַר** (בראשית י"א) **הָבָה נִרְדָּה** כמו שהפסוק אומר הבה נרדה, ונעשה דין בבני דור הפלגה. ושאל ויהונתן כשהפילו גורל אמרו (שמואל א', י"ד) **הָבָה תָּמִים** שיצא גורל אמת. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָבָה כּוּלָּם** המובא בכל מקום פי', **לְשׁוֹן הַסְּכָמָה וְהַזְּמָנָה. כְּמוֹ** (בראשית י"א) **הָבָה נִבְנָה לָנוּ עֵיר** נסכים שנבנה ונזמין כל צרכי הבניין. (שופטים כ') **הָבּוּ לָכֶם עֲצָה** הזמינו עצמכם ותנו ונסכים יחד עליה. (תהלים כ"ט) **הָבּוּ לָהּ בְּנֵי אֱלֹהִים** הסכימו והזמינו להביא קרבן מבני אלים.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הָבָה נְתַחֲכְמָה לוֹ סברא אמצעית הסכמה כר"י ודין כר"י, פי' **נְהוּי בְּהַסְּכָמַת דִּינָא לְגַבִּיָּה** נהיה בהסכמה לעשות דין לישראל כתיב הבה נתחכמה לו.

ח"ב ל"ט ע"ב

(שמות יב) **דְּבָרוּ אֶל כָּל עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ תִּזְהוּ וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה וְנו', בְּעֲשׂוֹר, אִמְאֵי בְּעֲשׂוֹר** ושואל למה ציוה הקב"ה ליקח השה בעשור לחודש? **אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּזִמְנָא דְאַנְהִיר יוֹבְלָא לְסִיְהָרָא** בזמן שמאירה היובל שהיא אימא בינה סוד היובל הנקראת

עיונים והארות

פרעה למנוע מהם ע"י שיחטיאם. ונראה שגם על דרך זה יובן הגזירה, "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון", ידוע הבן הוא כינוי לנשמה והבת הוא כינוי לגוף. וז"ש כל "הבן" שהיא הנשמה הקדושה של עם ישראל שהיא חלק אלוה ממעל היאורה תשליכוהו שהוא הנילוס שהוא הע"ז של מצרים שזה עולם של תענוגות והבלי העולם הזה ושם תטביעו את הנשמה. וכל הבת תחיון זה הגוף הנגוף לאכול ולשתות ולהתענג, ועי"ז ח"ו אין עם ישראל.

ו. "הבה נתחכמה לו" פירושו נתחכמה אותיות נחתוך מ"ה, מ"ה גימט' אדם כנודע שפרעה רצה לחתוך את צורת האדם. שהרי בני יעקב הם ששופריה דיעקב כעין שופריה דאדם הראשון ורצה לחתוך את אות א' מאדם המרמז לאלופו של עולם ולהשאיר דם וכיצד יעשה זאת. שרצה להחטיאם ולהורידם לחמישים שערי טומאה ומימלא הקב"ה לא יבחר בהם כעמו כי עיקר אדם הוא שרודף אחרי התורה והמצוות ועושה אותם. ור"ת אד"ם דרך מצוותיך ארוץ. ואת זה רצה

"עשור" שכוללת בתוכה עשר ספירות דז"א ומאירה למלכות שנקראת ירח ונקראת ג"כ חודש, **דְּבַתִּיב בְּיּוֹבְלָא** וראיה לזה שכתוב בענין היובל, **בְּעֶשְׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכְּפוּרִים הוּא** ויום הכפורים הוא בינה עליונה שמאירה למלכות.

וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית אָבוֹתָא, אִמְאִי מדוע דוקא יקחו שה? **בְּגִין דְּבּוֹמְנָא דָּא** **אֶצְטְרִיךְ לְמִינְד לִיָּה** לפי שבזמן הזה בעשור לחודש צריך למשוך אותו, כמש"כ משכו וקחו לכם צאן. **דְּהָא תְּנִינָן, בְּמִלְתָּא דָּא** שהרי למדנו בדבר הזה שלוקחים את הצאן וקושרים אותו לכרעי המיטה ועושים בו שפטים **אֲתִבְר בְּתָרָא** (חדא) **תְּתָאָה** נשבר ונכנע הכתר התחתון של הקליפה הנקראת צאן, **דְּמִתְאַחְדִּין בֵּיהּ כָּל שְׂאָר בְּתָרִין תְּתָאִין** שנאחזים בו כל שאר הספירות התחתונות של הקליפות, וכאשר היא נכנעת, כל הספירות של הקלי' נכנעות. **וְעַל דָּא פְּרִישׁ מִשָּׂה וְאָמַר** ועל זה פרש רבינו ואמר, **מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָבָם צֹאן** שהוא בקלי', ובוזה תכניעו את כל הקליפות, כי הוא הראש שלהם כנגד מזל "טלה" שהוא נקרא בכור פרעה שהיו המצריים עובדים אותו, **בְּמָה דְּבַתִּיב, צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה** כמו שכתוב שהם שלש קליפות חזקות מאד שהם שעבדו את ישראל במצרים ועתה הפילם הקב"ה.

אָמַר קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא, עֲבִידוּ אֶתוֹן עוֹבְדָא לְתַתָּא הקב"ה תעשו אתם מעשה למטה שתקחו השה ותקשרו אותו לכרעי המיטה להיות מוכן ליום י"ד בניסן, **וְאֲנָא אֲתִבְר תְּקַפִּיהוֹן לְעִילָא** ואני עי"ז אשבור תוקפם וחזקם למעלה, **וּבְמָה דְּתַעְבְּדוּן בְּנוֹרָא אֶתוֹן** וכמו שתעשו שתשחטו אותו ותשרפו אותו באש אתם כאן למטה, **דְּבַתִּיב כַּמ"ש כִּי אִם צְלִי אִשׁ, אֲנָא אוֹף הָבִי אֶעְבִּיר אוֹתוֹ בְּאִשׁ בְּנֶהַר דִּינְגוֹר** אני ג"כ כך אעשה אעביר את קליפת הצאן שלהם אותו באש בנהר להורידו מגדולתו.

אִמְאִי אֲתִנְגִיד בְּעֶשְׂרָה ומקשה מדוע היה צריך למשוך הצאן לחודש ולהשאיר שם עד י"ד **וְאֲתִנְכִים בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר** ולשחוט אותו ביום ערב פסח? **אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרָא אֲתִקְשְׁרוּ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין** הטעם הוא, כי בזה הקליפות האלו של הצאן נקשרו עם ישראל והיו תחת השעבוד של הקלי' הזאת ארבע מאות שנים. **וְאִף עַל גַּב דְּאַרְבַּע מָאָה שָׁנִין לֹא אֲשַׁתְּעִבִידוּ בְּהוּ** ואע"פ שארבע מאות שנים לא השתעבדו בהם בעם ישראל אלא רק 210 שנים, **מְכַל מְקוֹם, הוּאִיל וַחֲוָה וּמִיּוֹן לְאַתְקַשְׁרָא בְּהוּ** מכל מקום הואיל והיתה אותה הקליפה מוזמנת להתקשר ולשלוט בהם בעם ישראל ארבע מאות שנה, **אֲתַחְשִׁיב עָלֶיהָ בְּאִילוֹ אֲשַׁתְּעִבִידוּ בְּהוּ כָּל אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין** נחשב עליו על אותה קליפה השתעבדו בהם אותם ארבע מאות שנים. **בְּגִין כֵּהּ, מְעַכְבִּין לִיָּה אַרְבַּע יוֹמִין, קְטִירָא בְּרִשׁוּתֵיהוּ דִּישְׂרָאֵל** כך, מעכבים את השה ארבעה ימים קשור

ברשותם של עם ישראל, וארבעה ימים אלו הם כנגד ארבע מאות שנה. ועי"ז יכנעו ד' מאות כוחות הטומאה ששלטו באותו זמן ארבע מאות שנה, וּלְבַתֵּר וְשִׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קֶהֱל יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים ורק אח"כ ואז נכנע אותו הסטרא אחרא דצאן והתבטל.

אִמָּאֵי בֵּין הָעֲרָבִים ושואל מדוע היתה השחיטה דוקא בין הערבים? ומפרש **בְּשַׁעֲתָא דְדִינָא תְּלִיָא** בשעה שהדין תלוי ושולט בעולם והוא זמן שליטת אותה קליפה, ועי"ז מכניעים אותה. ו**בְּשַׁעֲתָא דְאֵתְמָסֵר** (דף מ' ע"א) **מָלָה דָּא לִיה** ובשעה שנמסר וניתן לאותה קליפה דבר זה לשלוט על עם ישראל, **עַל יְדוּי דְאֵבְרָהֶם** על ידי אברהם אבינו, **דְּבִתִּיב כַּמ"ש** (בראשית טו) **וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבֹאָה** שהוא זמן בין הערבים **וְתַרְדֵּמָה** הרומזת על הגלות **נְפִלָה עַל אַבְרָם וְהִנֵּה אִמָּה חֲשֵׁכָה גְדוּלָה נּוֹפֶלֶת עָלָיו**. ומפרש **אִמָּה**: היא **כְּתָרָא תְּרָא** ספירה אחת של קליפת בכור בהמה. **חֲשֵׁכָה**: **כְּתָרָא אַחְרָא** ספירה אחרת כנגד קליפת בכור השפחה. **גְּדוּלָה**: **תָּאֵי דְהִיא רְבִרְבָא מְכֻלָּא** זו היא הגדולה שמכולם כנגד בכור פרעה שהם ג' קליפות ששעבדו את אבותינו במצרים ונפלו עי"ג אבותינו הקדושים. **וְאֵת עַל גַּב דְּאֹקִימָנָא קָרָא דָּא עַל שָׂאָר שְׁעִבּוּדֵיהוּ דְיִשְׂרָאֵל** ואע"פ שפרשנו פסוק זה על שאר שעבודים וגלויות שהיו לעם ישראל כמו שמובא במדרש, אימה זו גלות בבל. חשכה גלות מדי. גדולה גלות יון, **וְכֻלָּא תְּוָה** האמת שהכל היה, כל הגלויות שדברנו בהם הכל רמוז. **כְּנֻנָא דָּא**, (שמות י"ז) **כִּי מָחָה אֶמְחֶה** כעין זה היה במחיית עמלק כתוב פעמיים שפירוש, **אֵתוֹן מִתַּתָּא וְאֵנָּא מֵעִילָא** אתם מלמטה, ואני מלמעלה.

תְּנָא למדנו, **לָא נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, עַד דְּאֵתְפְּרוּ כְּלָהוּ שְׁלִטוּנִין דְּלְעִילָא** (משלשלויהון) **מְשׁוּלְטַנְיָהוּן** שלא יצאו עם ישראל ממצרים עד שנשברו כל השליטים והשרים של מעלה ממשלתם, **וְנִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִרְשׁוּתְהוֹן, וְאֵעְלוּ לְרְשׁוּתָא קְדִישָׁא עֲלָאָה בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** ויצאו ישראל מרשותם ונכנסו לרשות הקדושה העליונה, **וְאֵתְקַטְּירוּ בֵּיהּ** ונקשרו ונתחברו להקב"ה באהבה גדולה כלומר שעוד בהיותו במצרים כבר נשברו כל כוחות ה"ס"א ו"ש" ו"ה" הכה כל בכור, **הָדָא הוּא דְבִתִּיב** זה מה שכתוב, (ויקרא כה) **כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם** מיד כאשר הוצאתי אותם ממצרים. **מֵאֵי טַעְמָא עֲבָדֵי הֵם** מדוע הם עבדי היות. **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, פִּי דְאֶפְקִית לְהוּ מִרְשׁוּתָא אַחְרָא, וְעֵאלִית לֹוֹן בְּרְשׁוּתֵי** שהוצאתי אותם מרשות הסטרא אחרא והכנסתי אותם ברשותי ברשות הקדושה.

וְהִינֵנוּ דְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וזה מה שאמר רבי שמעון, **מֵאֵי דְבִתִּיב, אֵךְ בִּיּוֹם תְּרָא שׁוֹן תְּשַׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבִּתְיֹכֶם**. ועוד כתוב **כִּי כָּל אוֹכֵל מִחֶמֶצֶת** ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל, וצריך להסביר מה הטעם לזה שהתורה אסרה לאכול חמץ בפסח. **אֵלָא הָכִי אוֹקִימָנָא** אלא

כך העמדנו הדבר ופירשנו, **האי שאור, והאי מחמצת, דרנא חד אינון, ובלתו חד.**
רשו אוחרו שאור זה ומחמצת זו מדרגה אחת הם וכולם רשות אחרת של אלהים אחרים שהם רשות אחת של
 עבודה זרה, **אינון שלטנין, דממנן על שאר עמין** ובכללם הם אותם השליטים והשרים הממונים
 על שאר העמים, **וקרינן להו יצר הרע, רשותא אחרא, אל נכר, אלהים אחרים**
 ואנחנו קוראים את החמץ יצר הרע, רשות אחרת, אלהים אחרים. **אוף הכי, שאור, ומחמצת, וחמין,**
ובלא חד כמו כן שאור ומחמצת וחמץ, כולם רומזים אל הסטרא אחרא והקליפות וכולם מין אחד. וכמו שכתב
 הרמ"ק, שאור הוא קליפת בכור פרעה, חמץ קליפת בכור השפחה, מחמצת קליפת בכור בהמה. **אמר קודשא**
ברוך הוא, כל הני שני, קיימתו ברשותא אחרא אמר הקב"ה לעם ישראל כל אלו השנים
 עמדתם ברשות הסטרא אחרא, **עבדין לעם אחרא** עבדים לעם אחר תחת שלטון הקליפות, **מכאן**
ולתלאה דאתון בני חורין מכאן והלאה אתם בני חורין, **אף פיום תראשון תשפיתו**
שאור מבתיכם. כל מחמצת לא תאכלו. ולא יראה לך חמץ ועל ידי זה תבטלו את
 הכח של ג' הקליפות ששלטו עליכם במצרים.

אמר רבי יהודה, אי הכי אם כך שטעם איסור אכילת חמץ כי השאור והחמץ והמחמצת הם ג' קליפות
 קשות ואז ישראל זכו לצאת מהקליפות הללו **כל ימי שתא נמי** אם כך, כל השנה ג"כ יהיה אסור
 לאכול חמץ ושאור כי על ידם יכולים להדבק בקליפות, **אמאי שבעת יומין** ומדוע דוקא שבעת ימים כמ"ש,
דבתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, שבעת ימים, ולא יתיר הרי שהתורה
 אסרה שבעת ימים ולא יותר. בשלמא אם הטעם הוא לזכר הנס שכתוב ויאפו את הבצק וכו' עוגות מצות כי לא חמץ מובן
 מדוע דוקא שבעת ימים, אבל אם מטעם שליטת הקליפות והסטרא אחרא הנ"ל א"כ כל השנה כולה יאסר החמץ. **אמר**
ליה, כל זמנא דאתחייב פר נש לאתחזאה גרמיה בן חורין, הכי אצטריך אמר
 לו רבי אבא לרבי יהודה כל זמן שצריך להראות האדם עצמו בן חורין כך צריך שלא לאכול חמץ, **כל זמנא דלא**
אתחייב לא אצטריך וכל זמן שלא צריך להראות עצמו בן חורין דהיינו כל השנה כולה לא צריך להזהר
 באכילת חמץ, ופירוש הדבר כתב הרמ"ק[ז].

עיונים והארות

ז. **שאיין** ענין חמץ ושאור כשאר איסורי תורה שנאמר
 שהאוכל אותם מכניס עצמו תחת רשות הקליפות. כי
 איסור אכילת חמץ אינו אלא הוראת ענין לבד כדי להראות
 שגשתחרנו מהחיצונים ומכל הכחות הטמאים, ולכן אנו
 פורשים עצמנו משאור וחמץ ומחמצת. ולכן האובל אותם
 בעת הוראה זו שהוא ז' ימים, נדבק בהם ונכנס בקליפות
 מפני שהורה הפך הראוי, שכולנו מראים החירות מהם
 (מהחיצונים) והוא מורה היותו תחת רשותם, ולכן ונכרתה

לְמַלְכָּא דְעֵבֶד לְחַד בַּר נָשׁ רֹפִינִים משל למלך שעשה לאדם אחד שר גדול ומושל, **כָּל אֵינֹן יוֹמִין דְּסֻלִּיק לְהָאֵי דְרָנָא, חֲדַי וְלְבִישׁ לְבוּשֵׁי יָקָר** כל אותם הימים שעלה לאותה מדרגה היה שמח ולבש מלבושים יקרים מלבושי כבוד, **לְבָתַר לָא אֶצְטְרִיד** אבל אחר עבור ימי השמחה לא צריך הוא ללבוש מלבושים אלו המיוחדים והמשובחים. **לְשָׂתָא אַחְרָא נְטִיר אֵינֹן יוֹמִין דְּסֻלִּיק לְיָקִירוּ דָּא, וְלְבִישׁ אֵינֹן לְבוּשֵׁין** לשנה האחרת שמר והמתין לאותם הימים שעלה לגדולה ולבש את אותם מלבושי כבוד וגדולה, **וְכֵן בְּכָל שְׂתָא וְשָׂתָא** וכן עושה בכל שנה ושנה באותו תאריך שעלה לגדולה ולובש אותם המלבושי כבוד **בְּהָאֵי גְוֹנָא יִשְׂרָאֵל** כמו כן עושים עם ישראל, **כְּתִיב כְּתוּב, שְׁבַעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא** בבתיכם, **דְּאֵינֹן יוֹמֵי חֲדָוּתָא, יוֹמִין דְּסֻלִּיקוּ לְיָקָרָא דָּא, וְנִפְקוּ מִשְׁעִבְדָּא אַחְרָא** לפי שאלו הימים ימי חדוה, ימים שעלו עם ישראל לגדולה ויצאו משעבוד הסטרא אחרא. **וְכֵן נְטִירִין בְּכָל שְׂתָא וְשָׂתָא, יוֹמִין דְּסֻלִּיקוּ לְהָאֵי יָקָר** ועל כן שומרים בכל שנה ושנה אלו הימים שעלו לאותה גדולה וכבוד, **וְנִפְקוּ מִרְשׁוּתָא אַחְרָא, וְעָאֵלוּ בְּרְשׁוּתָא קְדִישָׁא** ויצאו מרשות הסטרא אחרא ונכנסו לרשות הקדושה, **וְעַל דָּא כְּתִיב, שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ** ועל זה כתוב שבעת ימים לאכול מצות להראות את החירות מהס"א אבל כל השנה לא צריך, וכמו שכתב רבינו האר"י והרש"ש זיע"א כי ימים אלו הם שורש של כל השנה ואם בהם האדם לא אוכל חמץ אז הכניע את הסטרא אחרא של כל השנה ויותר אין צריך להזהר.

דרוש לחודש ניסן

חודש ניסן הזמן שלנו

"החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב) כתב רבינו עובדיה ספורנו: 'החודש הזה לכם ראש חדשים'. מכאן ואילך יהיו החדשים שלכם, לעשות בהם כרצונכם, אבל בימי השעבוד לא היו ימיכם שלכם, אבל [-אלא] היו לעבודת אחרים ורצונם, לפיכך ראשון הוא לכם.

כי העבדות מתבטאת בזה שהזמן לא שלך, הזמן הוא הדבר הכי יקר, כשאין לאדם זמן וחסר לו זמן, רחמנות גדולה עליו. עבד אין לו זמן משלו, הביטוי של העבד הוא שאין לו שעון, מה שבעל הבית מבקש ממנו בכל שעות היממה הוא מוכרח לעשות, כמו שמצינו שעבד עברי עובד ביום ובלילה (קידושין טו), החירות של האדם נלקחת ממנו כשלוקחים לו את הזמן. ברגע שנוכל לעשות עם הימים כרצוננו, זו החירות. כשיש לאדם זמן והוא משתמש איתו כראוי, זהו מלך אמיתי.

כמוכן שכשיש לאדם זמן רב, ונדמה לו שהוא משתמש עם הזמן כרצונו, כדי לצפות בכמה מאות 'דוא"לים' ולהתעסק עם המכשירים הטמאים ה' יצילנו, אין לך משועבד גדול ממנו, אין הוא יכול להחליט מתי ללכת לבית המדרש, ואפילו כשהוא רוצה מאד ללמוד אינו יכול ללכת, הרי שהוא עבד משועבד, עבד נרצע שאין כמוהו. אם הוא היה 'מוֹלֵךְ על הזמן' שלו, היה סוגר את המכשירים, ונכנס לבית המדרש, שחרית שעה וחצי, אם אין לך זמן לזה, אתה עבד משועבד.

יהודי צריך להיות מלך, כמו שאמר רשב"י במשנה (שבת קיא.) "כל ישראל בני מלכים הם", צריך שיהיה בכוחו להשתחרר ולשלוט בזמן שלו, לצאת לחירות, שום דבר בעולם לא מונע אותי לעשות עם הזמן כרצוני.

החתם סופר מבקש תנו לי את הזמן הפנוי שלכם

פעם אחת התבטא מרנא החתם סופר שבאים אנשים לפניו ומתאוננים שאין להם מה לעשות עם הזמן והיה אומר להם החתם סופר 'תדחפו נא את הזמן אלי, כי לי חסר זמן'. (שפע חיים טו פרשת בהר).

החתם סופר לא הספיקו לו כ"ד שעות ביום, הוא היה צריך לכל הפחות ח"י אלף שעות ביום, כדי להספיק מה שהוא רוצה, לכן ביקש מהם שידחפו את הזמן שלהם אליו. אלא שאי אפשר לדחוף זמן, כי הקב"ה נתן לכל אחד למלוך רק על כ"ד שעות ביום.

והנה הרבה אנשים אין לוקחים ממלכותם מאומה, אלא הם ממליכים 'מלכים אחרים' על ראשם, כי לא מספיק שהוא יודע את מצב הבורסה בארץ ישראל, אלא מוכרח לדעת את המצב בכל העולם כי הוא חושב שהוא מלך... ואינו יודע שהוא עבד לתאוות וכו'. וזו הקפידה על עבד עברי, "אוזן זו ששמעה על הר סיני" כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה, נה) עבדי הם ולא עבדים לעבדים, הלך וקנה אדון לעצמו" (קידושין כב:), מה אתה מתחבר לעוד 'קבוצות', "אוזן זו ששמעה עבדי הם ולא עבדים לעבדים", איך אתה קונה אדון נוסף לעצמך?

וזהו מה שמפרש הספורנו, מהיום והלאה 'החודש הזה לכם', הזמן יהיה שלך, ואף אחד לא יאמר לך מה לעשות עם הימים שלך. זו גאולתנו בכל שנה ושנה, לקבל את הזמן שיהיה שלנו.

החודש הזה לכם ראש חדשים

חודש ניסן מזלו "טלה" (עי' רש"י ר"ה יא: ד"ה ואודו), ובחודש זה הכל פורח וגדל בצורה יפה, ואף מזג האוויר טוב מאד, והוא ראשון ואב לכל המזלות, ולכן נקרא חודש האביב, וכמו שכתב המגלה עמוקות (פרשת בא החודש הזה אופן י' אביב' אותיות א"ב-י"ב אב ל"ב חדשי השנה, והנה חשבו המצריים שזה המזל הוא הטוב ביותר עבורם, כיון שהכל פורח, והאוויר טוב, ולכך בחרו בו והיו עובדים את מזל טלה. ועתה בעיצומו ובתקפו של חודש זה שהם עובדים אותו ומכבדים אותו ומחשיבים אותו לאלוה שלהם, ניגפו המצרים, והקב"ה עשה בהם שפטים, ולא עוד אלא שבני ישראל הקריבו את השנה - הטלה, שהוא במזל שהם עובדים את אלהי מצרים, קרבן לה'.

ועוד אומר הפסוק (שמות יד, ח): "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" - לא בסתר ובפחד אלא ביד רמה לעיני כל העמים, אף אומה לא האמינה שישאל יצאו ממצרים לעולם, ובוה היה האות כי כל אלהי העמים אין בהם ממש. והחודש הזה נהפך להם ליוגן ואנחה, וכל זה למה מפני שהחודש הזה אינו שלהם, אלא אומרת התורה החודש הזה "לכם", הוא החודש שבו הרי פורח, ויש מזל טוב, הוא שלנו, כי בו נהיינו לעם, והחודש הזה מעיקרא נקבע עבורכם, כדי להיות הראשון לחדשי השנה לכבודכם, ולכבוד גאולתכם.

כשיצאו ישראל ממצרים אמר להם הקב"ה אין לכם חודש גדול מזה, לפיכך נאמר בו "ראש חדשים" (שמות רבה פרשה טו א).

מלבד שהוא ראשון לכל החדשים, הוא גם בחינת "ראש", הראש הוא האבר החשוב והמרכזי ביותר בגוף האדם, אשר בו משכן המוח והנשמה, וכך חודש ניסן הוא המוח והנשמה של כל השנה.

בחודש זה מקבלים אורות של חסדים גדולים ומקיפים עצומים, והנה אור המקיף נקרא כך, שהוא דוגמת הביטוי 'החנוני המקיף על פנקסו' כלומר החנוני מוכר סחורתו בהקפה בלא תשלום מזומן. כן בחודש הזה אף על פי שישאל אינם ראויים, שולח ה' בו את ברכתו בבחינת הקפה בלא תשלום מזומן.

טעם שנקרא חודש ניסן בשם זה

הרב רבי יצחק מבוהוש ז"ע ביאר באופן נפלא, מדוע נקרא חודש זה חודש 'ניסן', שאם נקרא כך על שם הנסים שארעו בו, יש לקרוא לו 'נס' או 'נסים' אך למה ניסן.

והסביר על פי אמרתו הידועה של רבי ישראל מרוז'ין ז"ע (הובא בדברי שאול נתנון חי' אגדות נט ע"א ד"ה הזהירו מבעלי) בביאור התפילה שאנו מתפללים ביום כיפור 'כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון'. ולכאורה, מהו 'סלחן' ו'מחלן', מדוע לא נאמר 'סולח' ו'מוחל', וביאר זאת על פי דברי הגמרא (ב"מ לג.) שהחיוב לעזור לפרוק ולטעון מחמור הרובץ תחת משאו, הוא רק בחמור רובץ, ולא חמור רבצן. ופירש רש"י: 'רובץ' - מקרה הוא לו שרובץ תחת

משאו בפעם הזאת, ולא 'רבצן' - 'הרגיל בכך'. אבל הקדוש ברוך הוא אינו סולח ומוחל פעם אחת בלבד, אלא 'מחלן' ו'סלחן', רגיל בכך פעם אחר פעם, ובכל דור ודור.

ולכן חודש 'ניסן' נקרא כך בלשון הזה, ולא 'נס', כי הנסים לא התרחשו רק פעם אחת ותו לא, כי זה החודש שבו נגאלו ועתידים להיגאל, והרבה ישועות נעשו ויעשו בו, לכן גם אינו נקרא 'נסים' אלא 'ניסן' חודש שהנסים ממשיכים להתרחש בו בכל עת ובכל שעה. (ע"פ מגדל דוד אברמוביץ פסח עמ' ח).

טעם נוסף מדוע נקרא חודש זה ניסן, מפני שניסן מלשון 'ניצן' שיש בחודש זה את ניצוצות הגאולה שנראים ומתחזקים בו, כמו שאמרו (ר"ה יא). "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל". וכידוע שחודש ניסן כולו חסדים ואין בו כל דין וקטרוג.

בספר משנת חסידים (מסכת ניסן א, א) כתב שהצרוף של החודש יוצא מן הפסוק (תהילים צו, יא): "ישמחו השמים ותגל הארץ". ומשמעות הפסוק הזה הוא שיש שמחה בעולמות העליונים, וגילה בעולמות התחתונים, ששאף כאן למטה הכל פורח, ויש גאולה כללית, ועוד כי 'בעשרה מאמרות נברא העולם' (אבות ה, א), והנה עשר פעמים טו"ב הוא ק"ע כמספר 'ניסן', ויש בחודש זה שפע ברכה וישועה.

וכן אם נכפיל את הצירוף הנ"ל על הסדר, נקבל חודש ניסן, והוא כך: 'י פעמים ה' גימ' נ'. 'י פעמים ו' הרי ס'. 'י פעמים ה' הרי נ'. והיו"ד עצמה הרי ניסן. (ע"פ מעשיות ושיחות צדיקים ג ע"ב בשם הרב מראזדיל).

דבר נוסף 'ניסן' הוא מלשון נסים בלשון רבים, היות ובאדר נעשה לנו רק נס אחד, אבל בניסן נעשו נסים רבים - מכת בכורות, יציאת מצרים, וקריעת ים סוף, וכמו שכתב רש"י בגמ' (תענית כט). ש'אדר וניסן ימי נסים הם', ומזלם של ישראל עולה.

חודש ניסן בחי' הכתר והדעת

הנה נודע כי גלות מצרים היתה על מה שפגמו בספירת הדעת, כי כאשר פוגמים למטה באיזו ספירה ח"ו גם למעלה הקליפה יונקת כנגדה, וישראל שהיו בשעבוד מצרים, היו בסוד אותן טיפות של ק"ל שנים שפרש אדם הראשון מאשתו ישב בנהר חדקל לעשות תשובה, ובאו בשעבוד מצרים כדי לתקן זה, ומשה רבנו ע"ה היה מבחינת הדעת דקדושה בחינת שת, כמו שהאריך בזה רבנו האר"י בשער הכוונות (ענין פסח דרוש א). ובשביל כך נשתעבדו לפרעה במצרים שהם הקליפה שעומדת למעלה כנגד הדעת.

גם נודע שחודש ניסן הוא בדעת כי ניסן הוא בגולגלתא, שהוא הכתר, וחיצוניות הכתר הוא הדעת, שהוא שם אהו"ה, והנה אם נכפיל 'י פעמים אהו"ה על דרך זה - 'י פעמים א' הוא 'י', 'י פעמים ה' הוא נ', 'י פעמים ו' הוא ס', 'י פעמים ה', הוא נ', הרי ניסן. כי הם אותיות של שם אהו"ה בהכפיל אותם בי', והוא השם שחתם בו ה' את בריאת שמים וארץ, והוא ר"ת את השמים ואת הארץ (בראשית א, א), ולכן נברא העולם בחודש הזה (ר"ה יא), שהוא סוד הדעת, בסוד שם אהו"ה, ומה שהכפלנו עשר פעמים כל אות, היות שאין דבר בקדושה פחות מעשר. (ע"פ אמרי יוסף ספינקא פרשת החודש א ע"ב).

הגאולה העתידה ג"כ בניסן

ובחודש הזה היתה גאולת מצרים, וגם בעה"ת תהיה הגאולה העתידה, וכתב מרן החיד"א שזה נרמז בפסוק החודש הזה לכם ראש חדשים, "החודש הזה לכם" גימטריא "משיח בן דוד" שהוא גואל אחרון בגאולה העתידה שאנחנו מצפים ומחכים לה יום יום. וכן נרמז בה גואל הראשון, כי החודש הזה לכם' ס"ת משה, שהוא היה הגואל הראשון. (פני דוד פרשת בא ז).

לבחור בטוב

ובזוהר הקדוש (ח"ב דף ר"מ ע"ב) כתוב, על בחודש ניסן "ביומי דניסן ריש תוראי בדיקולא סליק לאיגרא תנינן" [ר"ל שור ביומי דניסן ראשו בתוך הסל (-שהצמחים עולם ולבו גם בהן ונוגח), ומי שרואה אותו יעלה לראש הדקל כדי שלא יפגע בו השור]. ומבואר שם בדבריו כי גם הסטרא אחרא [-שור] מתגברת בעולם, כי כשם שלמטה בארץ אצלנו הכל פורח וצומח, ומאיך צומחים גם קוץ ודרדר וכל עשב רע, אותו דבר בעולמות העליונים יש צמיחת קרן הגאולה והקדושה וחסד גדול ואורות עצומים לאין חקר. ולעומתם גם הסטרא אחרא - קרן השור המועד, מתגברת, וזה לעומת זה עשה ה'.

ואם כן, ב' דרכים לפני האדם בימים אלו, ואשרי הבוחר בדרך ה' יתברך ולהתקדש בקדושת הימים וקדושת הרגל, לבער החמץ פנימי וחיצון, כל יראה וכל ימצא.

וכמו שבחודש תשרי עושים תשובה ומתעלים בעבודת ה' יתברך ועל ידי זה זוכים לשנה טובה ולחיים טובים, כן בחודש ניסן, כי הם עומדים זה כנגד זה, ומשלימים זה את זה. חודש תשרי מזולו "מאזנים" והוא צירוף י"ה' כי י"ה' פעמים י"ה' גימ' "מזל מאזנים" וי"ה' פעמים ו"ה' גימ' "מזל טלה". (מגלה עמוקות ואתחנן אופן קו).

ודע, כי יש את החמץ החיצון והוא המאכלים, ויש את החמץ הפנימי, שהוא היצר הרע, והמידות הרעות, ואם לא יבדוק האדם טוב את עצמו ולא יבטל ויבער גם את החמץ הפנימי, מה יועיל במה שמנקה את ביתו מחמץ החיצון. והרי זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ואויבו נמצא בפנים ומבקש רעתו. לכן יתחזק האדם ויעשה חשבון נפש היאך יתקן את מידותיו ומעשיו וה' יהיה בעזרו.

הקב"ה שהוא ראשון יגאל אותנו בחודש הראשון

איתא במדרש (שמות רבה פרשה טו, ב) "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" הקב"ה נקרא ראשון שנאמר (ישעיהו מד, ו): "אני ראשון ואני אחרון", בית המקדש נקרא ראשון שנאמר (ישעיהו מא, כז): "ראשון לציון", עשו נקרא ראשון שנאמר (בראשות כה, כה): "ויצא הראשון". יבא הקב"ה שנקרא ראשון, ויבנה את בית המקדש שנקרא ראשון, ויפרע מעשו שנקרא ראשון - בחודש הראשון.

הנה עכשיו מצחקים עלינו אומות העולם אבל לבסוף הקב"ה יביא עליהם מפלה גדולה ויפיל את כל שונאיהם של ישראל כולל אירן וחבריהם, ואפילו שעכשיו הם חושבים שהם חזקים ומהתלים בנו, בסוף הם יפלו.

והדבר יובן על פי משל: היו ב' עניים שהיו הולכים מעיר לעיר, אחד היה בריא, וחזק, וטוב, ומרויח הרבה כסף, ואחד היה חולה ומלא ייסורים מוכה ותשוש וכפוף, והעני החזק היה מצחק עליו, ואומר לו תראה איך אתה לא מצליח ואני מצליח.

אמר לו יבוא יום ונראה מי יצחק אחרון והיה מתחנן לפני ה' יתברך, והנה המלך של אותה העיר היה לו רופא גדול וטוב שנפטר מן העולם, וכן היה למלך שר צבא גיבור מלחמה אין כמוהו וגם הוא נפטר, והמלך חיפש אדם אחד במקומם, שגם יהיה חזק מאוד וראוי להיות שר צבא, וגם יהיה רופא גדול שיהיה רופאו האישי.

והנה באו והביאו אדם כזה למלך, שגם היה גיבור גדול, וגם רופא גדול, ובשביל להוכיח זאת, היה צריך להביא אדם אחד חזק שילחם איתו, וכך נראה אם הוא באמת חזק, וגם אחד חלש כדי שירפא אותו, ואת מי הביאו, את שני העניים, והנה הביאו את העני הבריא והחזק להלחם עם הגיבור של המלך, והחזק של המלך בא ונלחם בעני החזק והרגו, ואת העני החלש ריפא והעמיד אותו על רגליו ונעשה בריא. (אהבת חיים פרשת בא עמ' סו).

כך עם ישראל, כעת חושבים אומות העולם עלינו שאנחנו חלשים, אבל עוד נראה איך הקב"ה יפיל את כולם, ואתנו ירפא במהרה בימינו אכ"ר.

עבודת חודש ניסן

אומר הכתוב (שמות יב, כד-כה): "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם" הנה "זאת" היא השכינה הקדושה (עי' זהר ח"ג רצו ע"ב), וכל עבודת החודש צריכה להיות לאקמא שכינתא מעפרא, כי המלכות - השכינה נקראת זאת, וזה שאמר (שמות יב ב): "החודש הזה לכם", אותיות מלך.

עוד נרמז ראש חדשים וכו'. רא"ש ר"ת רצון אבינו שבשמים, שרצונו יתברך לאקמא שכינתא מעפרא, ולבנות בית לשכינה, כמו שכתוב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ובחודש הזה הוקם המשכן וירדה השכינה וכמו שאמר הכתוב ושכנתי - פי' ושכנתי תהיה שם עמכם.

וכמו שדרש מו"ר המקובל האלהי כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל במסיבה שהיתה בבית הכנסת 'אוהבי ציון' בהשתתפות פאר הדור והדרו מו"ר רבי עובדיה יוסף זצוק"ל בשנת ה'תשכ"ד, ואמר כי בפסוק הזה גילה הקב"ה אהבה גדולה מאד מאד לעם ישראל, שבמקום שיעשה בית המקדש למעלה בעליונים, כפי הראוי לכבודו, מאהבתו הגדולה אלינו אמר, הדירה שלי, הבית שלי - אצלכם, שם אני דר, שם שכנתי, וכמו שאין לבוורא יתברך סוף, כך לאהבתו אותנו אין לה סוף, ששכנתי נמצאת עם ישראל בני אהובי, והוא המקום הטוב ביותר ע"כ.

אם כן בחודש הזה נגאלנו, וגם אנו עתידים להגאל בעזרת האל, ובזמן שאנו עובדים את הקב"ה בכל לבנו, והמטרה שלנו היא לפדות את השכינה הקדושה, מיד תבוא הגאולה, והזמן המתאים לזה הוא החודש הזה, חודש ניסן, שבו הוקם המשכן, נעשו נסים גדולים לעם ישראל.

לימוד התורה בחודש הקדוש הזה

אם אנחנו רוצים באמת לבטל מאתנו את היצר הרע ולאקמא שכינתא מעפרא, צריכים להשתדל ולהרבות לעסוק בתורה הקדושה ובפרט בחודש זה, כי אין לנו דבר אחר חוץ מהתורה כדי לגרש היצר הרע ולקרב את הגאולה ולאקמא שכינתא מעפרא. חושך לא מגרשים במקלות, חושך מגרשים רק באור התורה. וכל שעבוד מצרים ואחר כך גאולת מצרים היו אך ורק במטרה אחת - "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (בראשית טו, יד), הרכוש הרוחני - קבלת התורה הקדושה.

אם כן חג הפסח תכליתו הוא כדי שנוכה לתורה, וזה שאומר התנא במסכת אבות (ג, יז), "אם אין קמח אין תורה", פירוש - פס"ח גימ' כמנין קמ"ח, אם אין קמח, אין תורה, אם אין עבודת הפסח, לא זוכים לתורה, לא היינו מקבלים וראויים לקבל את התורה, אבל עתה שיש פסח יש תורה. (אמרי נעם פרשת בא אות כד).

וזהו שכתוב (שמות יב, טו): "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם", וכתב בעל הטורים א"ך גימ' חוב"ה, פירוש חובה ביום הראשון להשבית את היצר הרע שנקרא "שאור" - מהגוף הנקרא "בתיכם" בית של הנשמה.

ואיך נוכל לעשות זאת, על ידי האור הגדול שאנחנו מדליקים באור לי"ד, אור לי"ד מבטל את השאור"ר, ודבר זה נרמז במילה 'שאור' ש' או"ר, ש' גימ' יצ"ר, איך הוא מתבטל על ידי ה-אור שהוא התורה הקדושה. כמו שכתוב (משלי ו, כג): "כי נר מצוה ותורה אור". (ליקוטים מפרדס ערך פסח אות ב).

וכתב הרב "אבני נזר" (שו"ת אבני נזר או"ח ריש סי' שלו) ששעה אחת של לימוד בחודש ניסן הוא שווה כמו יום שלם בחודש אחר, אם כן צריך להקפיד מאד לנצל את הזמן עתה. וזה שאמרו (פסחים ל). שחמץ בפסח אסור במשהו, פירוש חמץ הוא יצר הרע, ואיך הוא כובש את האדם בפסח בדברים בטלים וכו', ואפילו אם רק דבור קטן - משהו, כבר הוא סוחב את האדם לדברים חמורים יותר, וצריך לבטל היצר הרע שהוא חמץ על ידי פ"ה ס"ח, שיסיח בדברי תורה, ואז יתבטל.

אור המשיח יתגלה בנפילת מלכות אדום

חז"ל אומרים במדרש (ויקרא רבה יג, ה): "את הגמל - זו בבל, כי מעלה גרה - שגררה מלכות אחריה. ואת השפן - זו מדי, כי מעלה גרה הוא - שגררה מלכות אחריה. ואת הארנבת - זו יון, כי מעלת גרה היא - שגררה מלכות אחריה. ואת החזיר - זו אדום, והוא גרה לא יגר - שאינה גוררת מלכות אחריה. ולמה נקרא שמה חזיר, שמחזרת עטרה לבעליה, הדא הוא דכתיב (עובדיה א, כא): ועלו מושיעים בהר ציון לשפיט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

כל המלכיות והגליות גררו בעקבותיהן מלכיות נוספות. אך המלכות האחרונה שהיא מלכות אדום, אינה גוררת גלות אחריה והיא עתידה להחזיר עטרה לבעליה, דהיינו להחזיר את המלכות למלך המשיח. כפי שמבאר רש"י על הפסוק (יחזקאל טז, יד): "ויצא לך שם בגרם מפיוך כי כליל הוא" - כי כליל קרוני"א בלע"ז כמו נזר דקתרגמיני כלילא.

רבי אליהו דסלר זצ"ל שנפטר לפני כשבעים שנה, מביא בספרו "מכתב מאליהו" (ח"ג עמוד 205) דברים עדכניים ומפלאים שדומה כאלו נכתבו לדורנו:

מלכות אדום "אינה גוררת אחריה מלכות אחרת", מאחר וכח שליטתה הוא עד לסוף הנהגת העולם הזה עד ימות המשיח, "ומחזרת עטרה לבעליה", כלומר, מלכות משיח צומחת ומתגלה מתוך מלכות אדום, שעל ידי חורבנה של מלכות אדום עולה ומתגלה מלכות שמים "והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א, כא). חורבנה של אדום יבוא רק על ידי חורבן העוה"ז. כאשר מביא הקב"ה את העולם למצב שישודות חיי העולם הזה יתמוטטו: השלוח תתערער, חיי הפרט יהפכו לחיי דאגה, פחד ויסורים, וכל העולם כולו יעמוד תחת אימת הרס וחורבן, אז יתגלה לעין כל, שהתברכותו של האדם וגאותו על התקדמותו בכיבוש הבריאה, כביכול, מביאות רק לאבדון; אז יכירו את ההעדר וההפסד שבחיי העולם הזה כשהם מרוקנים מכל תוכן רוחני, המובילים רק לכלייה ואבדון. כשיתיאש האדם מלהשיג רצונותיו ותאוותיו, אז יתגלה אורו של משיח "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", ותיראה ירידתה וחורבנה של מלכות אדום לעין כל. כך הורנו חז"ל (סנהדרין צ"ח): "משיח יתיב אפיתחא דרומי" (אף שבגמרא כתוב שמשח ישב על פתח העיר של רומא, וכתב המהר"ל בשער העיר: בסוף העיר מהר"ל, נצח ישראל פרק כ"ח, וע"ש), שמקום התגלותו של משיח הוא במקום ההעדר

של אדום בסופה, כי רק על ידי השגת ביטול ואפסות העולם הזה, מסוגלים בני אדם להתרומם ולראות במבט רוחני, ותתבטל מלכות אדום, ואז יתגלה אורו של משיח.

זה ביאור מה שהבאנו לעיל, שירידת אדום תהיה על ידי בחינה עליונה שמעל לעולם הזה, בחינת בית המקדש, שהוא המבט הרוחני, אשר האדם יוכל להתעלות אליו אחרי שהקב"ה יערער את חומריות העולם הזה, ותתגלה אפסותו לעיני כל. זהו ביאור אמרם ז"ל שבתשעה באב נולד המשיח, היינו שחורבן בית המקדש, שממנו התפשטו שאר החורבנות, עד התמוטטות יסודות העולם הזה, הוא שיביא לבסוף לידי גילוי אורו של משיח. נמצא שבעצם החורבן כבר טמונים גרעין הגאולה ואורו של משיח. (מכתב מאליהו).

כשמתבוננים בדברים נראה כאלו הם נכתבו במיוחד עבורנו. במהלך מגפת הקורונה התמוטטו יסודות חיי העולם הזה, השלוה התערערה חיי הפרט הפכו לחיי דאגה, פחד הסורים, וכל העולם כלו עומד תחת אימת הרס וחרבן. מדי יום אנו שומעים על מישהו נוסף שנכנס לבדוד, ומישהו נוסף שעלה לעולם שכלו טוב. אנשים כבר לא יכולים לצאת ולבלות כבעבר. כל המסעדות סגורות, ואין אפשרות לאכל נבלות וטרפות בפומבי. כל יצרי האדם ותאוותיו השבתו.

הגמרא (סנהדרין צח.) אומרת שהמשיח יושב בפתחה של רומי. ויש להבין מדוע בחר המשיח לשבת דוקא בשעריה של רומי, ולא בשעריה של ניו יורק או כל מטרופולין אחרת ברחבי תבל?

מבאר המהר"ל (נצח ישראל כח) וזו לשונו: "כי כאשר מגיע העדר למלכות רביעית, מחייב התגלות המשיח. ולפיכך אמר שיושב על פתח מלכות רביעית, שהפתח הוא סוף העיר, ושם דבק המשיח בהעדר שלהם. ולפיכך בסוף העיר של מלכות רביעית שם דבק משיח".

התגלות המשיח יכולה להתקיים רק במקום בו אדום נעדר. ולכן יושב המשיח בפתח העיר רומי, שם מגיעה לקצה שליטתו החומרנית של אדום. רק על ידי אפוס ובטול הבלי העולם הזה, תתבטל מלכות אדום ויתגלה אורו של משיח.

מפליא לחשב על כך שאחד המקומות בהם השתוללה מגפת הקורונה והפילה אלפי חללים, היה באיטליה הלא היא רומי מעוז הנצרות של אדום. ויש בכך אות שהקורונה מבטלת את החמריות של אדום, ומכינה את הקרקע לביאת המשיח.

מאמרי הפרשה

סיום החלק השלישי מחלקי חומש שמות

הרמב"ן (על התורה בשיר שכתב בסוף ספר שמות) מכנה את ספר שמות: "ספר הגאולה", היות ובו מסופר באריכות קורות גאולת ישראל ממצרים. בספר שמות רואים את אהבתו וחבתו הגדולה של הקב"ה לעם ישראל, שמלבד שגאלנו ביד חזקה, נתן לנו את התורה, ועוד השרה שכינתו בתוכנו.

והנה חומש שמות כולל שלושה עניינים מרכזיים:

- א. יציאת מצרים באותות ובמופתים גדולים, וקריעת ים סוף. [והענין הזה נתבאר בפרשיות שמות וארא בא בשלח].
- ב. מתן תורה על הר סיני שהוא תכלית יציאת מצרים. [נתבאר ביתרו משפטים].
- ג. בנין המשכן וכליו - מקום להשראת השכינה [נתבאר בתרומה תצוה כי תשא ויקהל פקודי].

ושלושת החלקים הללו, הביאו לנו את שלושת הרגלים: פסח - יציאת מצרים. שבועות - מתן תורה. סוכות - השראת השכינה וכבוד ה' שמילא את המשכן.

והנה המשכן היה מקור ואמצעי לכל הברכה והשפע בעולם: הפרנסה - באמצעות השולחן [שולחן לחם הפנים]. החכמה - באמצעות המנורה. הקדושה - באמצעות הקטורת. והעיקר הגדול הוא: לוחות הברית - התורה הקדושה. (רבנו בחיי שמות כה, כד - לח).

דין וחשבון

פרשת פקודי היא כמו דו"ח ארוך ומפורט, של מאזן התרומות למשכן, מול ההוצאות, התורה מפרטת את התרומות, ועל מה הוציא כל חתיכת זהב, כל תרומה, עד הפרוטה האחרונה.

הסיבה לפירוט הזה, מביא בעל הטורים מהמדרש (תנחומא פקודי ד. רבה נא ו) שמשנה רבנו פקד לפניהם כדי שלא יחשדוהו שלקח מהכסף, שהרי כתוב (במדבר לב, כב) "והייתם נקיים מה' ומישראל". ומדייק בעל הטורים שלכן כתוב "פקודי" מלא בוא"ו, לרמוז שמשנה פקד בשביל כל אחד משש מאות אלף בני עם ישראל, [האות ו' רומזת לשש מאות אלף].

ואומר הזוהר הקדוש (פרשת פקודי סוף דף רכא.) שהטעם שעשה משה כן, היות והס"מ וגונדא דיליה היו מסתובבים להפיל מחלוקת בעם ישראל, כדי שלא תרד השכינה לשכון במשכן, ורצו להכניס בלבבות ישראל שמשנה רבנו חלילה מעל בכסף.

לכן משה רבנו אסף את כל עם ישראל אנשים ונשים וטף, ונתן להם דין וחשבון על כל פרוטה, ואחר כך השכינה הקדושה ורוח הקודש היו מדברים לעם ישראל ואמרו להם החשבון אחת לאחת, וגם השכינה הראתה להם במראה את כל מעשיו של משה ואיך הוא עומד על כל תרומה ותרומה ומה היה עושה עימה.

ולכן כתוב (לעיל כה, מ) "אשר אתה מראה בהר", והרי לכאורה היה צריך לומר "אשר אתה רואה" ומדוע אמר לשון "מראה", לומר לך שהיו מראים לעם ישראל ממש, בבחינת תא חזי את כל מעשה המשכן, עד שבא הס"מ בעצמו והודה על המספר שזה נכון, וגם הוא מנה את הכספים והזהב וכו'.

ואז ירדה השכינה הקדושה לשרות במשכן, ומשם השפיעה שפע של קדושה על כל עם ישראל.

למה בזהב העגל אף אחד לא דרש חשבון?

פרשתנו, פרשת פקודי, פרשה מופלאה היא, התורה הקדושה שחוסכת כל כך במילותיה, ויש לדייק בה כל אות ותג, שרומזת דינים ברמזי היקש וגזירה שווה, מקדישה להקמת המשכן ארבע פרשות שלמות: תרומה, תצוה, ויקהל ופקודי! פרשיות על הציווי וגם על העשיה, ופרשתינו הוקדשה למסירת דיווח מפורט לאן הכסף הלך.

הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין (הובא בספר נצוצי אור המאיר פרשת פקודי עמ' קכו) היה תמה ומתפלא: כאשר בני ישראל חטאו בחטא העגל, נאמר בו: (שמות לב, ג) "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם". "כל העם" - כמה היו כל העם? 600 אלף איש רק בגילאי 20-60, הוי אומר, שבכללותם מנו למעלה ממליון איש! מלבד הערב רב.

רק לחשוב על מליון נזמים, עגילים, צמידים, רבידים, מחרוזות, שרשראות, תליונים: "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל!" (הושע ב, י) וכך אמרו בגמרא (ברכות לב.) על הפסוק (דברים א, א) "ודי זהב": כך אמר משה לפני הקב"ה, בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו "די", הוא גרם שיעשו את העגל [וזה הכוונה "ודי זהב"]. אם כן, לא תרמו נזם קטן, או טבעת זהב בלבד. מליון איש ומעלה הביאו הררי זהב - ומכל זה מה יצא? עגל... אפילו לא שור ראוי לשמו...

ואיש לא תמה, איש לא תהה, איש לא ביקש דין וחשבון, לאן הלך כל הזהב...

ואילו כאשר משה רבנו מבקש תרומות למשכן, וכשהאומנים רואים שיש די והותר, הם קוטעים את מסע ההתרמה. ומתרומה זו יוצקים מנורה שגובהה כקומת אדם (עיין רמב"ם בית הבחירה פרק ג הלכה י שכתב שגובהה היה ח"י טפחים כ-180 ס"מ) והיא מקשה אחת זהב טהור, וכדי להגיע לזהב טהור מספרת הגמרא במסכת מנחות (כט.) שהביאו אלף כיכרות זהב והכניסום אלף פעמים לכור, עד שנותר מהן כיכר אחד של זהב טהור, צרוף ומזוקק! וארון הברית, הכפורת והכרובים - זהב טהור. מזבח הקטורת מצופה זהב, השולחן מצופה זהב, עשרות עמודים נישאים, כששה מטרים גובהם [עשר אמות], והם מצופים זהב טהור, ובריחייהם מצופים זהב. הפרוכת והמסך ובגדי הכהונה רקומים

זהב, הציץ והחושן ופעמוני המעיל עשויים זהב. והנה למרות שכאן ברור לאן הלך הזהב, משה רבנו עומד ומוסר דין וחשבון, לאן הלך הזהב... מדווח על כל פרוטה!

הרי זה מזעזע, הרי זה מקומם!

אלא שככה הוא מאז ומעולם, לענייני חולין וטומאה, אף אחד לא שואל שאלות, אבל לענייני קדושה, השטן תמיד מכניס בליבות האנשים ספיקות.

והנה גם בזמננו אנו, כסף רב נשפך כמים לתיאטרוני תועבה, במסווה של "תרבות ובידור", שחקנים שלועגים ובזים לכל הקדוש והיקר, מכפיישים ומתלוצצים מערכי היהדות, ומנאצים את קודשי ישראל, זוכים לתמיכה ביד רחבה, ואיש אינו דורש דין וחשבון! מיליונים זורמים לקיומם של כמה עשרות אנשי בוהמה תלושים ומנוכרים, מיליונים אחרים זורמים לאגודות הספורט, שהרי חייבים להבריא את הגוף, חייבים להתעמל, ומה יותר בריא מאשר רבבות צופים שיוכלו לשבת בנוחות ולצפות כאשר הגויים האמריקאים של מכבי פלוני מתחרים בכושים האמריקאים של הפועל אלמוני?! אז אם חותמים חוזים בסך רבבות דולרים עם אותם כושים, ודאי שהמדינה חייבת לסבסד את האגודה, לתפארת עם ישראל וחזונו.

כמה כסף נשפך לקיבוצים, ל'בית בערל' ובית 'שמערל', לכל מיני מכונים ומוסדות, לאוניברסיטאות ולקרנות שונות ומשונות. ואיש לא שואל ודורש, איש אינו עוקב ובלש. היכלות שן דוממים, מוזיאונים שוממים ותערוכות מפקקות מתוחזקים במימון ממשלתי נדיב, וזה מובן, זו תרבות.

אבל אם מבקשים לתקצב גם פעילות חיה, תוססת ומפוארת של מורשת אבות ומסורת דורות של הנחלת תורה וחינוך שורשי, שיעורי תורה, חוגי לימוד, מועדוני נוער תורניים, או אז קמה זעקה, "הדתיים סוחטים", והכותרות רועשות, ובגצי"ם מוגשים, כיצד יעלה על הדעת לתת למשכן?! חלילה, יש לפתם את העגל...

כל זה נכון, אמת ויציב. אבל מה נוכל לעשות לנוכח סדר הקדימויות המעוות? סולם הערכים ההפוך? רק להתמרמר ולהוקיע, לא יותר.

אמנם, כן יש לנו הזדמנות פז לשנות דברים, אם רק נפנה אל המבט אל תוכנו פנימה, אם נזכור ונסקור את סדר הקדימויות שלנו - אנו, כמה זמן [שלא לדבר על כסף] מופנה לגוף, וכמה לנפש, כמה לבטלה וכמה לנשמה, כמה מפטמים אנו את 'העגל' וכמה נותנים אנו 'למשכן'!... (ע"פ מעין השבוע).

"אלה פקודי המשכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן"
(לח, כא)

"אלה" - פוסל את הראשונים

יש להקשות דכלל ידוע (ראה רש"י תחילת פרשת משפטים), שבכל מקום שמוזכרת המילה "אלה" - כוונתה לפסול את הראשונים [לפסול דברים שהיו קודם שנאמרה המילה הזו], ואם מוזכרת המילה "ואלה" - [עם וא"ו], הכוונה היא להוסיף על הראשונים. ואם כן, צריך להבין, מה באה כאן התורה לפסול במילה "אלה"?

ומסביר האור החיים, שבא לומר לנו, שנדע שכל מה שמונה אדם מקנייניו הגשמיים המדומים שרכש בעולם הזה, אין מניינו מנין, חבל לספור! אבל קניינים רוחניים שקיימים לנצח, אותם אתה יכול לספור עוד ועוד, כי הם קיימים לעולם!

וכמו שמצינו במשנה באבות (פרק ו משנה ט) "בשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו', אלא תורה ומעשים טובים בלבד" וכו'.

וזה באה התורה ללמדנו: "אלה פקודי המשכן" - "אלה" - לפסול את כל המניינים המדומים שהנך סופר ומונה, אבל "פקודי" - המשכן! - את המנין ומספר של המשכן, של דברים קדושים, תרומות ונדבות, יכול אתה למנות ולספור עד אין סוף!

בדבר שבקדושה לא מוזיק המנין

פירוש נוסף אומר ה'אור החיים' הקדוש: ידוע מה שאומרת הגמרא (בבא מציעא מב.): "אין הברכה שורה לא בדבר הספור ולא בדבר המנוי", אבל כאן, "אלה פקודי המשכן" - פסל את הראשונים, את כל הדברים שאסור לספור ולמנות, ודבר פסול הוא לספרם, כי אין הברכה שורה. אבל "פקודי - המשכן", כאן במשכן שזה דבר קדוש, לא רק שזה לא יזיק, אלא ככל שתספור תרבה ותמנה, תתווסף לך הברכה, כי מדובר כאן במשכן ה', ובדבר ברכה וקדושה אין המספר מוזיק.

אם חכם מונה - הברכה שורה בדבר המנוי

ובאמת הזוהר (סוף דף רכא): מקשה: איך מנו את הכסף? הרי אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין? ומתרץ הזוהר [באופן מעט שונה מה'אור החיים']: כיון שהכסף נמנה על ידי משה, והוא גם בירך אותם כמו שכתוב להלן (לט מג) "ויברך אותם משה", לכן הברכה שרתה אפילו שזה מנוי.

וזה מה שאומר הפסוק "אלה פקודי המשכן" - שמנו את הנדבות שנתנו למשכן, ואפילו שבדרך כלל לא מונים כי אין הברכה שורה בדבר המנוי, לכן ממשיך הפסוק: "אשר פוקד על פי משה", שהמנין נעשה בידי משה ולכן הברכה שרתה על זה.

וזה שאומר המדרש (שמות רבה פרשה נא א) על הפסוק (משלי כה, כ): "איש אמונות רב ברכות" - זה משה, שכיון שהיה איש אמונים והיה מונה את פקודי המשכן, והיה מברך אותם, לכן "רב ברכות", שהיתה על זה ברכה אף על פי שהיה מנוי.

"אלה פקודי המשכן מעדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן:"
(לח, כא)

אדם שהוא "משכן"

פירוש בספר 'מעיינות הנצח' הביאו בשם רב ייבי מאוסטראה זצ"ל (מופיע בספרו רב ייבי) פירוש נאה בדרך דרש ומוסר: **"אלה פקודי"** - אם אדם מקיים את פקודי ה' ומצוותיו, אז: **"המשכן"** - הוא עצמו נעשה 'משכן' לקב"ה, ששכינה שורה עליו.

"משכן העדות" - אם תראה אדם שהוא "משכן" לשכינה, הרי זה "עדות" שקיים את כל פקודי התורה. **"אשר פוקד על פי משה"** - ואותו אדם לא קיים רק תורה שבכתב אלא גם תורה שבעל פה, וזה רמוז במילים: "אשר פוקד על פי משה", "על פי" - רומז ל"על פה", שאותו אדם קיים גם את מה שקיבל משה "בעל פה".

וכדי שאדם יגיע לשלימות צריך ב' תנאים:

(א) **"ביד איתמר"**, שהלימוד שלומד ישאר ויתקיים "בידו", כמו שאמרו (פסחים נ): "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". ולפי זה "איתמר", הוא מלשון "אתמר" - בארמית.

(ב) ועוד תנאי: **"בן אהרן הכהן"** - שיעבוד את הקב"ה מאהבה, ושלא על מנת לקבל פרס, כאהרן הכהן. [והוסיף וכתב ש"אהרן" הוא לשון "מהר ומתן", ו"כהן" מלשון שירות שהוא משרת ה', ואם כן "אהרן הכהן" היינו שמשרת את ה' כמו מהר ומתן מאהבה]. עד כאן מרבי ייבי.

"אלה פקודי המשכן מעדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן:"
(לח, כא)

פעמיים "משכן" - שנתמשכן בשני חורבנות

כתב רש"י - המשכן משכן, למה כתוב שני פעמים? רמז לבית המקדש שנתמשכן בשני חורבנות על עונותיהם של ישראל.

ונראה בס"ד להוסיף: "המשכן" ראשי תיבות: מפני העונות שלהם נחרב כפליים.

ובבעל הטורים כתב: "משכן" גימטריא 410 כנגד 410 שנה שעמד בית המקדש הראשון על מכוננו. ויש להוסיף ש"המשכן" עם האותיות בגימטריא "ת"כ" כנגד בית שני שהיה קיים ת"כ שנים.

משכן לשכינה ומשכן למושה

למה נאמר פעמיים "משכן"? מלמד ששני משכנות עשו, משכן שכינה ומשכן לבית מדרשו של משה.

דבר אחר, שעתידי להתמשכן על עוונותן של ישראל שתי פעמים. והוא שאמרו אנשי כנסת הגדולה (נחמיה א, ו) "חבל חבלנו לך". וכן אמר הקב"ה לישראל אם אתם עושים רצוני, שכינתי ואתם במקום הזה לעולם, ואם לאו, אז יתקיים הכתוב (דברי הימים ב' ז, כא): "והבית הזה אשר היה עליון לכל עובר עליו ישום ואמר במה עשה ה' ככה לארץ הזאת ולבית הזה". (מדרש הגדול).

עד מתי יהיה ביהמ"ק כמשכון בידי הקב"ה

וברבנו אפרים כתב (הובא בתוספות השלם אות ט') דהנה בפסוק זה יש פעמיים לשון "משכן" [המשכן משכן העדות] ופעמיים לשון "פקידה" [פקודי, אשר פוקד], והביאור הוא כך, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבנו של עולם "פקדון" הוא אצלך "משכון" הוא אצלך, היה ממושכן ומופקד אצלך, והחזירהו לנו לימים מועטים. **ועתה** מתי יבוא היום שתחזיר לנו המשכון שנתמשכן בעוונותינו? הלא בעצמך כתבת בתורה (דברים כד, יג) "השב תשיב לו העבוט כבוא השמש", וכמה ביאות שמש עברו ועדין הוא ממושכן ועומד?

פקודי מלשון חסרון

הרב חיד"א בספרו "נחל קדומים" כתב לפרש "פקודי", מלשון "חסרון" כמו "ולא נפקד ממנו איש" (במדבר לא, מט) [שפירושו "לא נחסר ממנו איש"], ואלה החסרונות הן שני בתי המקדש, וזה שאמר "המשכן משכן", שנחרבו שני הבתים, וזה שאמר "פקודי המשכן משכן", רמז לשני בתים, והראשון שהיה במילואו כתיב המשכן, ובית שני שהיה חסר חמשה דברים, כתב משכן בלא ה', ושניהם נחרבו, והטעם שנחרבו היה "העדות" - על עזבם התורה שהיא "העדות".

וכי תימא שהיו לומדים [כמו שאמרו על דור חורבן בית ראשון], לזה אמר "אשר פקד על פי משה" - שצריך שהלימוד יהיה לשמה, שכך נצטוינו ממושה רבנו, וזה שאומר "אשר פוקד על פי משה", שנצטוינו מהקב"ה ששלח משה בחירו, והם לא ברכו בתורה תחילה וכו' (כמבואר בבבא מציעא פה:).

ומתוך הצרה תהיה הרווחה: "על פי משה" - שהגאולה העתידה תהיה בזכות משה רבנו, וכמו שכתב רבנו אפרים "על פי" גימט' ק"ץ שזהו קץ המשיח ואז חוזר וניאו"ר "עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן".

אם היה נבנה בידי משה לא היה נחרב

פירש מרן רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו 'תנופה חיים' (אות א) דקדוק הכתוב "על פי משה", הכוונה שמושה עצמו לא השתתף בעבודה עצמה אלא רק הורה להם מה לעשות, וזה "על פי משה". ואמרו רבותינו ז"ל (ראה פרשת דרכים דרך הקודש דרוש ח ד"ה עוד נקדים דאמרינן במדרש) שאם בית המקדש היה נבנה על ידי משה, לא היה נחרב מעולם. וכן הדבר כאן במשכן שהוא לא היה עושה מעשה, רק בצלאל היה עושה על פי משה, ולכן נתמשכן בעוונותיהם של ישראל, אבל אילו היה משה העושה, היה המשכן אחד שלא יבטלו מעשה ידיו.

השתלשלות שבעת המקדשות

השראת השכינה בעם ישראל, היתה בשבעה מקדשות שנחרבו וזה היה סדר השתלשלותם:

משכן שבמדבר. בזמן שהיו ישראל במדבר, הקימו את המשכן, והיה לפי שעה, שנאמר (דברים יב, ט): "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" וגו', ומשכן זה עמד במשך כל הארבעים שנה ששהו בני ישראל במדבר.

משכן שבגלגל. כיון שנכנסו לארץ ישראל, הקימו את המשכן בגלגל, ועמד שם במשך ארבע עשרה שנה שבהן כבשו וחלקו את הארץ (ובחים קיה:).

משכן שילה. לאחר שכבשו וחלקו את הארץ, בנו בשילה קירות של אבנים, ופרשו עליהן יריעות המשכן של משה, אבל קרשי המשכן לא היו שם (זבחים קיב:). משכן זה עמד במשך שס"ט שנה (שם קיה:).

משכן נוב. כשמת עלי הכהן נתבטל משכן שילה, ובאו לעיר נוב והקימו שם משכן, שעמד במשך י"ג שנה (זבחים שם וסדר עולם רבה פרק י"ג).

משכן גבעון. כשמת שמואל הנביא נתבטל משכן נוב, ובאו לעיר גבעון והקימו שם 'משכן גבעון', שעמד מ"ד שנה (זבחים ובסדר עולם רבה פרק י"ג).

בית מקדש הראשון. מגבעון באו לירושלים עיר הקודש, שם בנה שלמה המלך את בית המקדש, שהיה משונה מתבנית המשכן, והשינויים כולם נעשו על פי נבואה, וכמו שאמר דוד המלך (דברי הימים א' כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית". ובשנת ב' אלפים תתקכ"ח תם ונשלם בנין בית המקדש בירושלים עיר הקודש (רש"י מסכת עבודה זרה דף ט. ד"ה כי מעיינת ע"פ סדר עולם), ונגזרו יריעות המשכן קרשיו ובריחיו ועמודיו ואדניו 'תחת מחילות של היכל' (סוטה ט.), ונאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה' ולהקריב בהם קרבן (זבחים קיב:).

בית המקדש הראשון עמד על תילו משך ארבע מאות ועשר שנים, עד שנחרב על ידי נבוכדנצר מלך בבל, בתשעה באב שנת ג' אלפים של"ח (רש"י שם).

בית מקדש השני. כשבעים שנה לאחר חורבן בית מקדש הראשון, עלה עזרא מבבל והתחילו עולי בבל לבנות את בית המקדש השני.

חמשה דברים שהיו בבית ראשון, חסרו בבית שני, ואלו הן: א] ארון וכפורת וכרובים, ב] אש על המזבח, ג] השראת שכינה, ד] רוח הקודש, ה] אורים ותומים, כדאיתא במסכת יומא (כא:). אמנם מצינו שהיו ניסים קבועים בבית המקדש השני, וכמבואר במשנה מסכת אבות (פרק ה' משנה ה') שהיו עשרה ניסים קבועים בבית המקדש.

בית המקדש השני עמד על תילו משך ארבע מאות ועשרים שנה (יומא ט.), עד שנחרב על ידי טיטוס הרשע, בנו של אספסיאנוס קיסר, בתשעה באב שנת ג' אלפים תתכ"ח (רש"י מסכת עבודה זרה שם).

בית מקדש השלישי. גדול יהיה כבוד בית האחרון מן הראשונים, כאשר ירד משמים בית של אש בנוי ומשוכלל (רש"י מסכת סוכה מא. ד"ה אי נמי). וכבר קרוב לאלפים שנה, מחזיקים בני ישראל באמונה שלימה בגאולה העתידה, ומצפים לבנין בית מקדשנו ותפארתנו שיבנה במהרה בימינו, אמן.

"עתידה תורה שתתגלגל לאמריקה"

מדי דברי בענין חורבנות בתי המקדש, נביא כאן מעשה נורא שהיה עם רבי חיים מוולוז'ין שחזה את חורבן הישיבות באירופה. תחושת האחריות לגורל הישיבות, והחרדה העמוקה לעולמה של תורה בכלל, היו מנת חלקו של רבי חיים מוולוז'ין תדיר, דבריו הלוהטים אודות לימוד התורה המחיה ומעמיד את כל העולם, ואיך לא יתלהב לב האדם ותיפול עליו אימה ופחד לבל יתרפה חס ושלוש מעסק התורה תמיד. ומעשה שהיה כך היה:

בוקר אחד, במהלך תפילת שחרית בישיבה, פרץ רבי חיים לפתע בבכי מר ונרגש, מבלי כל רמז או סימן לסיבת הבכי, ועל פני תלמידיו המבוהלים השתררה מבוכה. לא חלפו אלא דקות אחדות, והנה גל שני של דמעות שוטף את עיניו, וקולות ההתייפחות וסערת הנפש שוב נשמעים בחלל, התלמידים שהכירו וידעו את רבם, חשו והבינו אל נכון כי יש דברים בגו, וחרדה פשטה בלבם.

עם תום התפילה, כשנכנס לחדרו הפרטי כדרכו מדי יום ביומו, שיגרו בני הישיבה את תלמידו רבי דוד טביל, בעל ה'נחלת דוד', תלמידו ומקורבו הנאמן, וביקשוהו לדלות מראש הישיבה את פשר הבכיות הנסערות. בחרדת קדש נכנס רבי דוד לחדרו של ראש הישיבה, ותוך שהוא בורר את מילותיו, העיר את אזני רבו כי הוא ועמיתיו חרדים לסיבת ההתפרצות. רבי חיים, שלא סבר מלכתחילה לגלות את רזי לבו, נענה לבקשת התלמידים: "מאחר שכך סיבבו מן השמים שיבואו התפרצויות הבכי דוקא קבל עם ועדה", הסביר רבנו, "לכן רואה אני בזה אות ומופת שיש לי לגלות את מצפוני".

דע בני, לחש ראש הישיבה ברטט, כי יבוא יום וינעו אמות הסיפים של יהדות אירופה, וכל מוסדות התורה יחרבו ויעקרו ממקומם [ועל כן בכה רבי חיים], אולם בסופו של דבר תהיה תקומה לישיבות אלה בגלות אמריקה, המסע האחרון של עם ישראל לפני הגאולה, עשר גלויות היתה התורה צריכה לגלות עד הגאולה, ראשית גלתה לבבל, אחריה לצפון אפריקה, מצרים, איטליה, ספרד, צרפת, אשכנז, פולין וליטא ועוד עתידה היא למצוא משכנה באמריקה, מרכז אחרון לתורה.

תמה רבי דוד, "וההתייפחות השניה מה פשרה?" הוסיף הגאון רבי חיים וענה, "דואג אני וחרד עד מאד, מפני הקשיים והמכשולים העצומים שעוד יעמדו לרגלי מקימי התורה בגולה זו, היצליחו ליסדה באותה מתכונת ומסורת התורה הקיימת באירופה עד אז? מי יודע איך תיראה התורה בגלגולה האמריקאי?" הפטיר רבנו מתוך עגמת נפש.

אמירה זו מפי קדשו של רבי חיים, אשר במשך שנים נמסרה מפה לאוזן בתורת "הלכתא למשיחא" בלבד, הגיעה שעתה להתממש בראשית מלחמת העולם השניה, נס ההצלה של ישיבות ליטא ופולין דרך וילנא, שהוא סיפור נפלא בפני עצמו, התרחש במידה מרובה בצילה של אותה מסורת, רבים הם גדולי התורה ותלמידי הישיבות אשר בעקבותיה שמו פניהם אל הארץ החדשה, והצילו בתוך כך את התורה מחורבנה.

כידוע, עם פרוץ מלחמת העולם שעה שערפל כיסה את עין הארץ, וכל מוסדות תבל נעו, באו והתקבצו אל וילנא בירת ליטא אלפי בני ישיבות עם רבותיהם, הללו נזקקו לפתרונות מידיים למציאת דרכי מפלט ומקומות מקלט לאלפים רבים, הפליטים הרבים התלבטו והתחבטו אנה יפנו, ואנה ימלטו עצמם מגיא ההריגה, ונתרו חסרי אונים, מרוב מבוכה ובלית ברירה הפך גורל הגר"א לאחד האמצעים היותר מקובלים לעצה והכרעה באותם ימים.

מי שפיקד אז כמנהיג וכרב חובל של ספינת הישיבות המטורפת בים גועש, היה הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי, גאון הדור, היושב בוילנא. דרכו עברו אז סכומי כסף רבים להחזקת כל הישיבות במקומות גלותם, ובהשפעתו חולקו רשיונות הגירה ומעבר לרבים מבני התורה. נבואה זו של הגאון רבי חיים עשתה לה כנפיים בין תלמידי החכמים שבוילנא בזכות רבי חיים עוזר, אחד מהם רבי אברהם יפהן סיפר כי בטרם יצא את וילנא לארצות הברית, אמר לו רבי חיים עוזר: כד הוינא טליא, שמעתי משמו של הגאון רבי חיים מוולוז'ין שאמר: "עתידה תורה שתתגלגל לאמריקה". גיסו של רבי חיים עוזר, רבי אלחנן וסרמן, במהלך בריחתו מברנוביץ ונדודיו עם בני הישיבה בראשית שנת ת"ש, נהג להשמיע דברי חזק לבני לויתו, במיוחד הקדיש לכך דברים בשבת שובה בשנה ההיא, וכל השבת שוחח עמם על הציפיה לישועה והצלה, במהלך שיחות קודש אלו הזכיר אף הוא את דברי הגאון רבי חיים כי עתידה תורה שתתגלגל לאמריקה.

גם רבי אהרן קוטלר, אז ראש ישיבת קלוצק ולימים ראש ישיבת "לייקווד" באמריקה פעל על פי אותם דברים, כבר ביומו הראשון בנוי יורק דרש להעביר לאמריקה את מוסדות התורה הנטרפים, כל ימיו היו מוקדשים למטרה זו: הקמת עולה של תורה בארצות הברית.

הרי לנו בבואה מחרדתו הכנה של אבי הישיבות, לגורל פרי טיפוחיו - משכן התורה באירופה, עד ההתגשמות הטראגית של הזעם, והתקומה, אותה חזה ברוח קודשו, כי על כן, בד בבד עם שקיעת שמשו של אירופה אכן סיבבה ההשגחה שהתורה מצאה לה משכן חדש בגולה עדי יבוא ינון. (אבי הישיבות, אליאך, עמ' 116 והלאה. אור אלחנן, סורסקי, ח"ב עמ' רמ"א הערה 13).

הקב"ה מעיד על משה שעל דעתו עשה

"אשר פוקד על פי משה" - אשרי תלמיד שרבו משבחו ומעיד לו שכך הקב"ה מעיד על משה שעל דעתו עשה. (תורה שלמה אות כ"ז בשם מדרש הגדול).

"אלה פקודי המשכן משכן העדת" (לח, כא)

אלה אותיות לאה

המשכן היה בסוד "לאה", והמקדש בסוד "רחל", וכן הוא אומר "אלה פקודי המשכן" אל"ה אותיות לא"ה. (ילקוט ראובני בשם כנפי יונה).

"אלה" - מסכתות הש"ס

"אלה" - בגימטריא ל"ו, לומר לך, שכל העוסק בל"ו מסכתות שיש בהן גמרא, כאילו הקריב נפשו לעבודות המשכן, וזוכה להיות משכן לשכינה הקדושה. (תוספות השלם אות ט).

משכן לשון המשכה ולשון שכינה

המשכן נקרא "משכן" מלשון "המשכה", משום שהוא 'משך' שפע מהמקדש העליון למשכן התחתון, ומשם לכל העולם כולו. (רבינו בחיי).

ומשכן הוא גם מלשון "שכינה" (רבינו בחיי שם) כי על השפע הזה ממונה השכינה שהיא המופקדת והממונה על כל העולם כולו. והנה סופי תיבות אלה פקודי המשכן גימטריא אדנ"י, שהיא השכינה המופקדת והממונה להמשיך השפע לעם ישראל.

"משכן" מלשון "משכון"

ובמדרש (דברים רבה פרשה ד פרק ד) כתוב: אמר להם הקב"ה לישראל "נרי בידכם ונרכם בידים" - נרי בידכם, זה התורה דכתיב (משלי ו, כג): "כי נר מצוה ותורה אור", ונרכם בידים, זו הנשמה דכתיב (שם כ, כו): "נר ה' נשמת אדם", אם תשמרו את הנר שלי - התורה, אשמור את הנר שלכם - הנשמה. ואם כן הנשמה היא בגדר "משכון", שאם ישמור האדם את התורה תישמר הנשמה שלו גם כן, ויהיו לו חיים טובים.

ויש לומר שכל זה רמוז כאן בפסוק: "אלה פקודי המשכן" - "פקודי" לשון פקדון, שהנשמה היא פקדון אצל האדם, "משכן העדות" - שממושכנת בשביל העדות של התורה, ואם ישמור את התורה, הפיקדון שלו גם כן ישמר, וזהו "משכן העדות". (דרש יהודה).

"אלה פקודי המשכן מעֵדֶת" (לח, כא)

פקודי - פוקד עוון אבות

"פקודי" מלשון "פוקד עוון אבות" (שמות לד, ז), שכל זמן שאין תשובה חס ושלום, באות כל מיני צרות. והכתוב אומר על אחרית הימים (ישעיה ד, ג): "והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו", למדנו, שבסוף, ישראל יהיו חייבים לעשות תשובה, והגאולה תהיה דבר הכרחי.

והנה שאלו את הגאון הגדול ה'חתם סופר' זצ"ל, איך כתוב "הנשאר בציון", הלא נאמר שלא ישרה הקב"ה שכינתו בישראל עד שיהיו ששים ריבוא שרשי נשמות, כמו שכתוב בספרים הקדושים (של"ה הקדוש ומגלה עמוקות אופן קפ"ו), ראשי תיבות "ישראל" יש ששים רבוא אותיות לתורה? ועוד, כמו שהספר תורה אסור להיות חסר אפילו תג אחד, גם ישראל כך, ואיך תשרה השכינה רק על "הנשאר בציון"?

השיב להם החתם סופר: כשיבואו תשעה שבטים וחצי, והם כולם צדיקים ישלימו את המספר, אבל אם ישראל מקדימים את התשובה, יזכו בזה וזכה.

עוד הקשו המפרשים (ראה ילקו"ש תרומה רמז שס"ה ופסיקתא דרב כהנא כי תשא פסקא ב אות י) היתכן שהקב"ה שהוא בלי סוף ובלי תכלית וכל העולם כולו מלא מקומו, איך נעשה עבורו משכן - עליה קטנה של עשרים קרשים בדרומו ועשרים בצפון?

והתירוץ הוא, כתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם" זהו שנאמר (תהילים קיג, ד) "רם על כל גוים ה' על השמים כבודו". פירוש, שאומות העולם אומרים הקב"ה הוא רם ונשא גדול ונורא בלתי סוף ובלתי תכליתי, לכן אין כבודו שישגיח בשפלים גשמיים חומריים למטה בארץ, אלא "על השמים כבודו", ועל ידי זה הם כופרים בהשגחה, וכדי להוציא מליבנו את טעות האומות, על כן צוה הקב"ה שנעשה לו משכן קטן והבטיח לישראל כי כפי ההכנה והקדושה שלנו, כן ישכון בינינו וישגיח עלינו.

וכל זה אם אנחנו דבקים בתורתו הקדושה, אז בכל עת ובכל רגע משגיח על בניו בעינא פקיא, כמו שנאמר (זכריה ד, י): "עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ". וכמו שראינו בדורות הראשונים כמה חכמים צדיקים בעלי מופת שהיו

מקדשים שמו ברבים, מפני שגם הם היו משגיחים על המון העם שילכו בדרכה של תורה ובדרך הישרה, ואם קרה שאחד לא רצה לשמוע היה בכוחם להענישו כפסק בית דין. (אהבת חיים).

"וּבְצִלְאֵל בֶּן אוֹרֵי בֶן חוֹר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (לח, כב)

שמונה עשר צווים כתיב בפרשת המשכן

אמר רבי שמעון בשם רבי נתן, שמונה עשר צווים ["צוה" ה'] כתיב בפרשת משכן [פרשת פקודי פרקים לט, מ], כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה, וכנגדן תקנו חכמים שמונה עשרה ברכות שבתפילה כנגד שמונה עשרה אזכרות שבקריאת שמע, וכנגד שמונה עשרה אזכרות שבמזמור "הבו לה' בני אלים", אמר רבי חייא לבד מ'ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן', עד סופו [לא כולל האמור בפסוק זה שהוא לפני "ואתו אהליאב"] (ויקרא רבה א ח).

ורבנו חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו תנופה חיים (אות ב) כתב: את כל אשר צוה ה' את משה, הצצתי בפרשה הזאת ומניתי כל המקומות שנאמר "אשר צוה ה'", ועלו ובאו במנין תשעה עשר, לרמוז לתשע עשרה ברכות שבתפלת י"ח עם ברכת המינים י"ט, וידוע כי התפילות במקום תמידין תקנום, והרי כל עיקר הצווים הללו לבנות משכן ומקדש, להקריב שמה קרבנות תמידין כסדרם.

בצל א"ל היית

רש"י מביא מהמדרש (תלמוד ירושלמי פאה פרק א הלכה א): שלא נאמר כאן שבצלאל עשה "כל אשר ציוה משה" אלא "כל אשר ציוה ה' את משה", ללמדנו שהיה דבר שרצה לעשות שלא כצווי משה, ואחר כך התברר שכך באמת ציוה ה'. שמשה ציוה לבצלאל לעשות תחילה כלים ורק אחר כך את המשכן. אמר לו בצלאל למשה, הרי מנהג העולם לעשות תחילה בית ורק אחר כך משים כלים בתוכו? אמר לו משה, נכון, כך שמעתי מפי הקב"ה, בצל א-ל היית, כי בודאי כך ציוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחילה ואחר כך עשה את הכלים.

ולמה באמת משה ציוה לבנות קודם את הכלים?

רבי יהונתן אייבשיץ (יערות דבש ח"א דרוש ב) מבאר את הענין כך:

הקב"ה הראה למשה רבנו את תבנית המשכן והכלים, וכמו שכתוב (לעיל כה, מ) "וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר", וכאשר הקב"ה הראה למשה את תבנית המשכן והכלים, משה עמד מול השכינה, והכלים היו קרובים למשה יותר מהמשכן וגם רחוקים מהשכינה יותר מהמשכן, ומשה היה צריך לבנות לפי הסדר שרואה כמו שכתוב "כמשפטו אשר הראת בהר", קודם את הכלים שראה קרובים אליו, ורק אחר כך את המשכן.

עד שבא בצלאל ואמר לו שלא כן, אלא קודם צריך לעשות את המשכן ואחר כך את הכלים, אמר לו משה "בצל-אל היית" - שהיית עומד לצדו של הקב"ה וראית את המשכן קודם, וכך באמת היה הציווי של הקב"ה לבנות קודם את המשכן שיותר קרוב לשכינה, ואחר כך את הכלים.

"וְאֵתוֹ אֶהְלִיאֵב בֶּן אַחִיסְמֶךְ לְמִטָּה דָן חָרַשׁ וְחָשֵׁב וְרָקַם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׁשׁ (לח, כג)

השם גורם

"אהליאב" - אהלי אב, כלומר אהלי מזומן לאבי שבשמים לתורה ולהכנסת אורחים ולתפילה.

"אחיסמך" - אחי סמך, כלומר, סמך הוא לאחי שבאים ממקום אחר ועוסקים בתורה.

"למטה דן" - זוכה שמוסרים לו מקל ורצועה לדון דיני ממונות ודיני נפשות.

"חרש" - כמו "החרש והמסגר" (מלכים ב' כד, טז) כלומר כשפותח פיו בתורה, הכל נעשים כחרשים ואילמים לפניו.

"ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת" - כנגד תורה נביאים וכתובים.

"ובשש" כנגד ששה סדרי משנה. (תוספות השלם אות ב).

"כָּל הַזֶּהב הָעֲשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכָל מְלֹאכֶת הַקֹּדֶשׁ" (לח, כד)

עיקר מלאכת הקודש היא הפנימיות

לכאורה ודאי שהמלאכה כאן היא "מלאכת הקודש", ומה בא הכתוב לומר?

אלא, אומר רבנו יוסף חיים ע"ה (ראה עוד יוסף ח'): לא יחשוב האדם מישראל שעיקר המשכן זה הזהב, שאמנם נכון שאצל בני אדם יש לזה חשיבות, אבל לא כלפי הקב"ה, כי צריך לדעת שאצל הקב"ה העיקר הוא "בכל מלאכת הקודש", לא הזהב העשוי למלאכה בחיצוניות, אלא "בכל מלאכת הקודש" - שם יש קרבנות, וכהנים בעבודתם, ולויים בדוכנם, והעיקר היא הפנימיות שלו (עיין ב"ב כא. תוד"ה כ"ז). ולכן אומות העולם יכולים לעשות משכן יפה יותר, אבל זה לא שווה כלום כי תוכן אין בו!

ומשל לנער אחד בן עניים שראה שחברו בן העשיר הביא לתלמוד תורה תיק יפה ומשובץ זהב והתאוה לזה, אמר לו היכן קנית את התיק הזה, אמר לו את שם החנות, הלך לחנות ואמר למוכר תן לי תיק כזה, אמר לו זה עולה חמישים דינרים, אמר לו אני אתן לך את כל כספי - ארבע שנים שאני אוסף וסך הכל אספתי עשרים דינרים, צחק עליו בעל החנות ואמר לו מה אתה רוצה כזה תיק כמו החבר שלך? הרי החבר שלך בן עשירים וקנה תיק כזה שיכול לשים בו דינרי זהב, אבל אתה כל הכסף של העבודה של ארבע שנים אתה נותן, ומה תשים בו? פרוטות?...

והנמשל: אומות העולם יכולים לעשות תיק יפה יותר אבל היכן הקדושה שיש בו? אבל עם ישראל לא כך, הם עושים את המשכן שיש בו את העיקר: "בכל מלאכת הקודש", שיש פנימיות וקדושה בתוכו, ולא העיקר הזהב.

כל הזהב שנברא בעולם הוא עבור המשכן ועבור המקדש

איתא במדרש (שמות רבה לה, א): "אמר ריש לקיש, לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא, בשביל המשכן, ובשביל בית המקדש" וכו', והביא החיד"א ז"ל בספרו חומת אנך (אות ב) בשם "הרב הגדול מהר"ר וידאל צרפתי ז"ל בפירושו בכתב יד" לבאר בזה את הפסוק:

"כל הזהב העשוי והנברא בעולם, לא היה אלא בעבור "למלאכה בכל מלאכת הקודש".

והנה, המדרש מונה שם שבעה מיני זהב שנשתמשו בהם במשכן, ואחד מהם נקרא זהב טוב (עיין יומא מד:), עליו איתא בירושלמי (יומא פ"ד ה"ד הובא בתוספות שם ד"ה זהב טוב), שגם כאשר צורפים אותו ומכניסין אותו לאור אינו נחסר כלום. ובקרבן העדה על הירושלמי (שם ד"ה טוביו) ביאר: "שהזהב הזה סגולתו שמטיב ומאיר עיניו של אדם, לכן אמרו עליו בירושלמי (שם) "טיביו דו בבייתה טיבו דו בלוויתיה" - טוב הוא בבית, וטוב הוא פשיטא להולך בדרך, שדרך ממעט מאור עיניו של אדם".

זהב טהור אינו תופס מקום

ומה הענין בזהב כל כך טוב? בעל השבט מוסר כותב בספרו אגדת אליהו על ירושלמי (ביכורים פ"ג ה"א), שדבר רוחני אינו תופס מקום, ולכן אמרו חז"ל (אבות ה ה) שבבית המקדש היו עומדין צפופין ומשתחוים רווחים, וזהו "דוגמת הזהב הטהור שאינו תופס מקום, שאם תמלא כוס מלא מים עד שפתו, ותכניס אחר כך שלשלת של זהב טוב בתוך הכוס, לא יצאו מן המים לחוץ אפילו טיפה, והוא לפי שאינו תופס מקום".

"וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקָּת אֵת אֲדָנִי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנִי הַפְּרֻכֶּת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָן" (לח, כז)

האדנים עליהם עומד גוף המשכן - כנגד מחזיקי התורה

כתב ה"חפץ חיים" על התורה: צוה הקב"ה לעשות מן הנדבות הללו אדנים, שעליהם יעמוד גוף המשכן, והוא כדי שיהיה לכל ישראל חלק בזה, וכן הדין עם הלומדים את התורה והמחזיקים אותה, כזה כן זה מסייעים לקיום העולם ושניהם שותפים בזה.

והנה היצר הרע משתדל בכל כוחו להסית את הלומדים לבל ילמדו, ואת המחזיקים לבל יחזיקו בידי הלומדים, ומכיון שהוא רואה שהלומדים אינם נשמעים לו, שם פניו אל הבעלי בתים המחזיקים, וכאן מצליחים מעשיו, לרפות ידי המחזיקים, בשביל שאינם יודעים גודל חיוביה של החזקת התורה.

וב'מעשי למלך' העיר המסדר, שכעין זה איתא בזהר הקדוש (פרשת וישלח דף קעא.) על הפסוק (בראשית לה, כה) "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו", כי המלאך של עשו התאבק עם יעקב אבינו להפריעו מלימוד התורה, וירא כי לא יכול לו, מכיון שלא יכל להתגבר על יעקב בעצמו, ויגע בכף ירכו, אלו מחזיקי התורה, שהלומדים נתמכים עליהם, כמו הגוף הנתמך על הירך, וכאן הצליחו מעשיו, כי הכתוב מעיד על זה, ותקע כף ירך יעקב, כלומר עלה בידו להחליש ידי המחזיקים באמתלאות שונות, לבל יחזיקו במעוז התורה ולומדיה.

ובענין החזקת התורה רבו המכשולים רחמנא ליצלן, יש מן העשירים שפוטרים את עצמם בנתינה מועטת המספקת אולי לאיש עני, אבל לא לעשיר, ורחמנא אמר: "אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו" (דברים טו, יד) - הכל לפי הברכה.

ופעם אחת, הצטדק לפני החפץ חיים איש עשיר על נתינתו הדלה לשיבות, באמתלא כי נותן הוא לכמה ישיבות, ואחרי אשר חישוב לו בפרוטרוט את כל הנתינות לשיבות, עלה סך תמיכתו לכל הישיבות לסך שנים עשר רובל לשנה, שאלהו החפץ חיים, כמה הוציא על וילונות המשי התלויים על חלונות ביתו, ואמר לו בערך עשרים וחמשה רובל, ואחר כך שאלהו כמה חלונות יש בביתו וענה לו ששה, ובכן הלא עולים כל הוילונות על חלונותיו לסך עצום של מאה וחמשים רובל, ומעתה הגע בעצמך, אמר לו החפץ חיים, בשביל דבר בלתי נכבד כזה הוצאת מאה וחמשים רובל, ובשביל להחזיק כבוד ה' ותורתו בעולם שלא יתמוטט חם ושולם שהיא חיי נפשנו בזה ובבא הסתפקת בשנים עשר רובל?! תמה אני עליך.

ופעם שאלו אחד מתלמידיו שנתעשר אחר חתונתו, מדוע נהפך לבו בקרבו בענין נתינת צדקה, כי מקודם כשהיה עני היה מתאוה ורודף לעשות צדקה וחסד, ומכיון שהצליח להתעשר, כבר נהפך לאחר וקשה עליו הנתינה, ועל זה ענהו החפץ חיים, כי זה נכלל בכלל מה שאמרו חז"ל "כל הגדול מחברו, יצרו גדול ממנו" (סוכה נב.), והמשיל את זה לאחד שבא לחנות לקנות קמח, בדעתו היה לקנות רק באלו פרוטות, אבל מכיון שהחנוני אמר לו שיקח בעצמו שק ויתן לתוכו את הקמח, נתן בו הרבה יותר מאשר היה בדעתו קודם, ומכיון שהקונה הוסיף קמח הרבה, הוסיף החנוני משקלות, וסוף דבר היה, כי עליו היה לשלם הרבה יותר מאשר חשב קודם.

והנמשל הוא, כי מכיון שנתעשר עכשיו עליו היה להוסיף על נתינתו, אבל היצר הרע גם כן נתגדל ומונע אותו מלתת אפילו הפרוטות שהיה רגיל לתת בעניותו.

וכשנשאל שוב מאי תקנתיה, ענה ואמר, שעליו לתת ולא לחשוב, כמו מי שבדעתו לטבול במקוה קרה, שאז עליו לקפוץ לתוך המקוה, ולא לחשוב מחשבות.

וסיפר לו גביר אחד, איך שצוה בצואתו לתת את הספרים שבביתו לשיבה פלונית והניח הונו מה שנשאר לו במזונו לבניו.

ענה לו החפץ חיים, כי לדעתו לא טוב עשה, את הספרים הוא צריך להניח לבניו, למען ילמדו בהם, כי בישיבות הלא יש ספרים, ואת הכסף צריך למסור בידי עמלי תורה למען יוכלו להחזיק מעמד ולשקוד על התורה מתוך מנוחת הנפש.

מאה אדנים - מאה ברכות

"מאת אדנים" - כתב בעל הטורים מכאן סמך לחיוב מאה ברכות (כמבואר במסכת מנחות דף מג:) מהתורה, והיינו מפני שהם כאדנים, משום שברכות אלו המה יסודות בדרך החיים לברך את ה' באכילה ובשתיה בקימה ובשכיבה ובלמוד בתורת ה', שהכל ממנו יתברך שמו.

והרמב"ם (פ"ז מהלכות תפילה הי"ד) פסק, דמעיקר הדין חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ובשבת חייב להשלים המאה ברכות, וכלשון הרמב"ם (הלכה טז) "כיצד, אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ואחריו, ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה ברכות". ומרן הגרי"ז (הובא בספר תשובות והנהגות חלק ב סימן קכט) דייק בלשון הרמב"ם שכתב 'ומונה' כל הברכות, שחייבים בשבת למנות דוקא, שאם לא כן לא ידע המנין, ונמצא שלא יברך מאה ברכות, וצריך מאוד ליזהר בזה.

וכתב המהרש"א (חידושי אגדות ד"ה חייב אדם) יש במאה ברכות סוד נפלא להגיע ליראת שמים, והרמז לזה, דכתיב (דברים י, יב) "מה ה' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה", ודרשו, חז"ל במסכת מנחות (שם) מה - היינו מאה ברכות, והמשך הפסוק - "כי אם ליראה" שמאה ברכות, מביאים ליראת ה'.

וכן היה נוהג מו"ר מופת הדור כמוהר"ר עובדיה יוסף זצוק"ל (ראה יחיד בדורו עמ' 60) למנות את הברכות, ובפרט בשבת היו שומעים ממנו בכל שעה את המספר שהוא אוהז בו, וכן כאשר היה מדבר על הלכות ברכות, כמה היה מזהיר על זה בעוז ותעצומות כידוע.

"וְאֵת הָאֶלֶף וְשִׁבְעַת הַמְּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֲשֵׂה וְוִים לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רְאִשֵׁיהֶם וְחִשֵּׁק אֹתָם" (לח, כח)

משה שכח את ווי של העמודים

במדרש תנחומא (פקודי ז) איתא, משה רבן של כל הנביאים, דברו בו שנאמר (במדבר כא, ה) וידבר העם באלהים ובמשה. אמר משה, יודע אני שישראל רוגנים הם, הריני עושה להם חשבון מכל מלאכת המשכן. התחיל לעשות חשבון עמהם, "אלה פקודי המשכן" והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר. לזהב, ולכסף ולנחשת. "וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות ויהי מאת ככר הכסף לצקת ונחשת התנופה שבעים ככר". עם שהוא עושה חשבון, והולך על כל דבר ודבר שעשויין כסדר בתוך המשכן, שכח אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל, שעשה מהן ווין לעמודין, ולא היו נראין. התחיל עומד תמה ואומר: "עכשו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר, שאני נטלתי אותם". והוא חוזר לבוא על כל מלאכה ומלאכה. מיד האיר הקדוש ברוך הוא את עיניו, ותלה עיניו וראה שהיו עשויין ווין לעמודים. התחיל להשיב להם בקול רם "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים". באותה שעה נתפסו ישראל. ע"כ. וברבנו בחיי כתב שיצאה בת קול וגילתה לו.

תיאור המעשה הנורא עם ווי העמודים

בשעה שעלה משה למרום אמר הקב"ה לרויאל המלאך, שיכריז ברקיעא בכל מתיבתא ומתיבתא שיש בשמים, כל צדיק וצדיק כפי מעלתו ומדרגתו יתן למשה כבוד ומתנה. כשהגיע למתיבתא דרבי עקיבא ראה כמה תלמידים לומדים תורה וזכותו הרבה, אמר לו למשה תבוא לך שעה שאין לך מקום לנוס ולא יהיה מי שיעזור אותך, תזכיר אותי ואנכי אעזור לך.

ומשה שמר בליבו את הדבר עד שהקים את המשכן והקהיל את הקהל, ואמר להם בואו ותקחו ממני חשבון של משכן לקיים מה שכתוב (במדבר לב, כב) "והייתם נקיים מה' ומישראל". אמרו הקהל ח"ו מי הוא שחושד בך, שעליך כתב הקב"ה בתורה: (במדבר יב, ז) "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא", אמר משה, אף על פי כן רצוני ליתן חשבון, ונתן חשבון.

והנה אחרי החשבון היה חסר אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל כסף [שנתרמו ולא ידע משה איפה השתמשו בהם במשכן] והיה משה רבינו עומד ומתבייש. ורשעי הדור היו מצחקים ואומרים וכי משה מתפרנס מכיסו, אינו מתפרנס אלא משל צבור, ומפני כך יש לו קרני הוד ופניו טובות והוא בעל בשר, והיו חושדים במשה.

ויפול משה על פניו ארצה ויאמר וכי יש שעת צרה כשעה הזאת? ולכן אני צריך להזכיר את רבי עקיבא! מיד נשא עיניו לשמים והתפלל, שרבי עקיבא יבוא ויזכיר לו, תכף באה נשמתו של רבי עקיבא ונדמתה כצפור וישבה על ווי העמודים והיתה מצפצפת, עד שהרים משה עיניו ואמר בקול גדול ואת ה'אלף [ה"א הידיעה] ושבע המאות וחמשה ושבעים - עשה ווים לעמודים.

ואלו שחשדו במשה נהפכו פניהם כשולי קדרה וכעורבים, והיו שחורים כמו כנען עד יום מותם. וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל (שבת צז). "החושד בכשרים לוקה בגופו", בגופו - דייקא, שאין לו רפואה.

ולמה נשמתו של רבי עקיבא באה כצפור ולא כעוף. אלא רמז להם שמשה אוהב שלום, ואתם תדברו עמו שלום, ולא תעשו מצה ומריבה, שלא יתגברו עליכם ידי עשו, צפו"ר גימטריא שלו"ם, ואם אתם מפירים את השלו"ם תגבר

חלילה ידו של עשו, שלו"ם גימטריא עש"ו. (כסא רחמים, מלמד, פרשת ויקרא וסוף בחוקותי. וראה גם מגלה עמוקות אופן עג הובא גם בילקוט ראובני).

בפסוק זה טמון סוד הגאולה

כותב החתם סופר: הנה בזה פרשת וירא (דף קיז.) על הפסוק (בראשית ז, יא): "שש מאות שנה לחיי נח", מבואר, דזמן משיח מתחיל אחר ה' אלפים ות"ק שנה, ולא נודעו לנו הפרטים של אחר כך והחשוב סתום, וכן העליתי בפרשת בראשית על הפסוק "יום השישי" על פי דברי הרמב"ן שם (בראשית א לא. ודרשות חת"ס דף רסב טור ד). והנה אד"ן גמטריא נ"ה, ומאה אדנים כפול נ"ה היינו ה' אלפים וחמש מאות (100 כפול 50 = 5000). והפרטים אחר כך נשכחו ממשה רבנו ע"ה שהוא זמן המשיח, ואמר שמוזה נעשה ונתקן ויום לעמודי בית ישראל, והיו 60 עמודים, לחצר ולפתח המשכן, שהם ששה עמודים תורה, עבודה, גמ"ח, דין, אמת, שלום. עשרה לכל אחד, מלבד ד' עמודים המבדילים בין קודש לקדשי קדשים, שהוא: תלמוד מקרא משנה הלכה ר"ת תממ"ה, תורת ה' תמימה, והיינו ויום לעמודי בית ישראל, וציפה ראשי העמודים וגם חשק אותם כי חשק ה' בנו. (עד כאן מדברי החתם סופר).

"ואת האלף" נוטריקון "את ז' האלף", כי עבר רוב אלף השישי ושכינה נודדת

כתב האמרי טוב (דף לב ע"ב) להרה"ק מסטרעטין ז"ע "ואת האלף" נוטריקון "את ויו האלף", היינו שישראל מבקשים מהקב"ה עד מתי יתארך הגלות, כי עבר רוב אלף השישי ושכינה נודדת מקינה, מתי תצמח ישועה שלמה ויתרומם קרן ישראל.

והטעם של "האלף" הוא "אזלא גריש", וזהו שאנו מתפללים: עד מתי אזלא וגלינו מארצנו וגרשוני מהסתפח בנחלת ה'.

"ושבע המאות" - מתי יהיה שבע רצון ועשה עמנו אות לטובה, וזהו "המאות" נוטריקון או"ת מ"ה, מתי יהיה אות לטובה שיתעורר קץ הפלאות. והטעם של "ושבע המאות" - "מהפך פשטא", היינו מתי יתהפך המאז"ת אותיות האומות, מתי יתהפך התפשטות האומות ושולטין בעולם והתפשט הקליפה ברקיעים של שוא, מתי יהיה "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב).

"וחמשה ושבעים" - וחמשה לשון "וחמשים עלו בני ישראל" (שמות יג, יח), מתי יתעלו ישראל וילכו חמושים כגבור חיל ועטרת מלכם בראשם ויתהפך התפשטות הקליפה בעולם, "ושבעים" היינו שבעים אומות להמתיק התפשטות שלהם מן העולם. והטעם של "חמשה ושבעים" הוא "זקף קטן", מתי זוקף ה' לכל הכפופים שהם נכפפים בין שבעים אומות, זקף קטן, מתי יזוקף הקב"ה עם הקטן הם ישראל, וכטעם יעקב הוא הקטן, דוד הוא הקטן (חולין ס:).

זבעת שיהיה עת רצון, שיעמיד הקב"ה אותנו ויזקוף את הגוי הקטן - ישראל, בקומה זקופה נגד שבעים אומות, בבחינת "ואולך אתכם קוממיות" (ויקרא כו, יג) ואז יתקן הקומה שלימה.

"עשה ויום לעמודים" - עשה ותיקן את הקומה השלימה בכל הווים שנוטריקון וו ים, היינו י"ם פעם ו"ו עולה "משיח בן דוד" עם המילה "יוסף" במספרה השוה, ועם הגימטריא הקטנה שלה. וזאת ידוע שקודם יבוא משיח בן יוסף ואחר כך יבוא משיח בן דוד (עיין מסכת סוכה נב.), וזהו "לעמודים" שאנו מבקשים שיבואו יחדיו משיח בן יוסף ומשיח בן דוד ואז "לעמודים" שיעמדו ישראל על מעמדם ואז תתוקן הקומה השלמה. (עד כאן מדברי האמרי טוב).

ויש בזה סיפור מופלא, שפעם קרא הרב בעל התניא בספר תורה את הפסוק 'ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים', ולחש שבפסוק זה טמון סוד הגאולה. תלמיד אחד שמע דברי קדשו ולא יכל להתאפק וגילה הדבר לפני חבריו, ולא הוציא שנתו רחמנא ליצלן. (מובא בספר 'בלילה שירה עמי' על הגדה של פסח עמ' תקכ"ג ד"ה תשעה מי יודע, ובספר 'כוננת מאז' מסכת בכורות ח.).

"וְאֵת הָאֵלֶּף וְשִׁבְעֵי הַמָּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה יוֹיִם לְעִמּוּדִים" (לה, כח)

רמז לסימני השו"ע

רמזו כאן הסימנים של השו"ע שהם בסה"כ אלף שבע מאות וחמש [באו"ח יש תרצ"ז סימנים, וביו"ד - ת"ג, ובאה"ע - קע"ח, ובחו"מ - תכ"ז].

והשבועים הנותרים, אומר האדמו"ר מאונגרנד בא ללמדך שבמשך שבועים שנה צריך ללמוד הסמנים. (אמרי לב גרום בהקדמה).

רמז נוסף יש במנין הכסף 1705 גי' אדם קדמון אצילות בריאה יצירה עשיה (גי' 1700 ועוד התיבות) עם הכולל.

"כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (לט, א)

ישיבה זה לא אוניברסיטה...

בעל הטורים כותב, ששמונה עשרה פעמים נאמר בפרשה "כאשר צוה ה' את משה", על כל דבר ודבר, וכנגדן תקנו את תפילת שמונה עשרה. פעם נוספת כתוב "כאשר צוה ה' כן עשו" כנגד הברכה הנוספת, ברכת המינים. יש להבין את הקשר בין שני הדברים.

מסופר על יהודי שהציעו לו שידוך עבור בתו. סיפרו לו כי הבחור חזק מאד בלימוד, למדן נפלא, בעל כשרון, מחדש חידושים, אלא שהוסיפו ואמרו כי הוא לא כל כך מיוחד ביראת השמים שלו.

היהודי נכנס אל מרן הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל, שטח בפניו את כל המידע ושאל בעצתו. אמר לו רבי מיכל יהודה: "אני לא מבין בדיוק למה כוננתך באמרך שהבחור לא כל כך מיוחד ביראת השמים שלו, אבל ברצוני לשאול אותך, האם שמעת אם הבחור בא להתפלל תפלת שחרית בישיבה?"

"אמרו לי", השיב האב, "שהוא לא מתפלל בישיבה".

נענה רבי מיכל יהודה ואמר לו: "עליך לברר תשובות לשתי שאלות. השאלה הראשונה: מדוע הוא לא בא להתפלל בישיבה? ישנם בחורים שלומדים בהתמדה גדולה עד השעות המאוחרות של הלילה מתוך ידיעה שיכולים הם לקום לתפילת שחרית בשעה קצת יותר מאוחרת מזו שמתפללים בישיבה, וכמובן מתוך הקפדה שלא להפסיד זמן קריאת שמע. בחורים שכאלו לא מתפללים תפילת שחרית בישיבה כדי 'להרוויח' כמה שעות של לימוד תורה! עליך לברר ביחס לבחור המוצע לך, האם זו הסיבה לכך שאין הוא מתפלל בישיבה, או שיש סיבה אחרת.

השאלה השניה: "הבנו שהוא לא מתפלל שחרית בישיבה. אבל היכן הוא כן מתפלל? האם הוא מתפלל במנין של בני תורה או במנין אחר?"

היהודי הלך לברר תשובות לשתי השאלות וכעבור זמן מה חזר אל רבי מיכל יהודה עם שתי התשובות: א. הבחור לא מתפלל שחרית בישיבה כי בישיבה "סוחבים" את התפילה וזה לא בשביל "העצבים" שלו... ב. לבחור אין כל נפקא מינה באיזה מנין הוא מתפלל, יהא זה מנין של בני תורה או של בעלי בתים, ובלבד שהמנין יהיה מהיר וזריז... ר' מיכל יהודה פנה לאבא ואמר לו: "הבחור הזה חושב שישביה זה אוניברסיטה... הוא אוחז שהוא כמו סטודנט באוניברסיטה... אם אתה מחפש סטודנט שכזה - קח אותו כחתן לבתך!..."

המילה "ישיבה" אינה כוללת בחובה רק לימוד תורה. המילה "ישיבה" כוללת גם דקדוק הלכה, מידות טובות, הקפדה על מצוות שבין אדם למקום, זהירות במצוות שבין אדם לחברו. "ישיבה" היא גם מקום תפילה, ותפילה, נזכור, היא כנגד שמונה עשרה הפעמים של "כאשר צוה ה' את משה!"

המדרגה הגבוהה ביותר בתפילה

כעת אבאר בסייעתא דשמיא את הקשר בין תפילת שמונה עשרה ל"כאשר צוה ה' את משה":

בצלאל ידע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. כל סודות התורה היו גלויים לו. הוא גם ידע את כל התיקונים הטמונים בכל קרש וקרש, את כל סתרי התורה שבכל אדן ואדן. הוא שלט בכל הדברים הנשגבים והעליונים, השתלשלות העולמות, צינורות השפע, ובקיצור היה בקי בכל סתרי הקבלה...

אבל, כשהוא ניגש לעשות את כלי המשכן בפועל - הוא הניח את כל הידיעות שלו בצד, גזו את כל הסודות וסתרי התורה, ועשה אך ורק "כאשר צוה ה' את משה"! הוא לא עשה שום כלי בגלל שהשכל שלו מבין את סודו, תיקונו ועניינו. הוא עשה את הכלי רק מחמת שכך "צוה ה' את משה".

זו גם המדרגה הגבוהה ביותר שישנה בתפילה: הנה בכל תפילת שמונה עשרה ישנן שלוש עשרה ברכות הכוללות בקשות פרטיות של האדם. הוא מבקש על רפואה, פרנסה, גאולה וכדומה. התכלית האמיתית של כל הבקשות האלו צריכה להיות אחת: לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו. הצדיק האמיתי מבקש רפואה - כדי שיוכל לעבוד את הקב"ה ביתר שאת וביתר עוז. זוהי גם מטרתו היחידה כשהוא מבקש פרנסה וכן את יתר הבקשות.

בבנין המשכן ביטל בצלאל, ביטול מוחלט, את כל ידיעותיו והשגותיו האישיות. הוא בנה כל פרט ופרט מתוך התבטלות מוחלטת לעשות את רצון ה', וכנגד זה תיקנו שמונה עשרה ברכות בתפילה, בהן שומה על היהודי לבטל את "רוחיו" האישיים ולבקש הכל רק כדי שתהיה לו היכולת לעשות ככל אשר צוה ה', ולגרום לו יתברך נחת רוח.

על חנה נאמר: (שמואל א' א, י) "ותתפלל על ה'", ולכאורה צריך להבין מה פשר הלשון "על ה'?" הרי מתאים יותר לומר "אל ה'?" (עיי' בגמרא ברכות לא: מה שדורשת מזה). אפשר לומר שכונת הפסוק לומר שכל תפילותיה של חנה היו למטרה אחת: "על ה'!" אני לא מבקשת על הצער שלי באופן אישי, אלא שיודעת אני שכאשר יהודי שרוי בצער - גם השכינה מצטערת עמו, "בכל צרתם - לו צר" (ישעיהו סג, ט), ועל כך אני מבקשת - על צער השכינה!

זוהי דרגה גבוהה מאד: "להחביא" את עצמו לגמרי ולבקש רפואה או פרנסה רק למען שמו יתברך, שתהיה לי היכולת לעשות רצונו ולגרום לו נחת רוח. כך מביא ר' חיים מוולוז'ין ב"נפש החיים" שזוהי המעלה העליונה בתפילה, שאדם מתפלל אך ורק לכבוד ה' יתברך, והכל, הכל: שכל, בריאות, פרנסה, חזרה בתשובה, גאולה וישועה - הכל למען שמו יתברך.

כשאדם זוכה להגיע למדרגה שכזו, נחשב הדבר שהוא מתפלל תפילת שמונה עשרה "כאשר צוה ה' את משה!" (יחי ראובן).

ובענין זה של ההתבטלות המוחלטת לבורא עולם שמעתי מהרב אלימלך בידרמן שאמר כך: אם רק יחשוב האדם טיפה מן הים ממה שהקב"ה חושב עליו, כבר היה מזמן בשמחה. הקב"ה חושב ומשפיע על כל אחד ואחד בכל רגע ורגע חיים טובים ומאושרים. סוף דבר, הכל תלוי במחשבותיו של אדם, ובמחשבתו הוא מחליט אם להיות עצוב ומדוכא או להרים את רוחו ולהיות בשמחה ולחיות חיים רוחניים ומרוממים.

הנה שתי תיבות אלו 'אני מאמין' נקראים הן בישר הן בהפוך - אם תעביר את האל"ף שבראש תיבת 'אני' לסוף תיבת 'מאמין', ובא לומר שעלינו להיות 'מקשה' אחת של אמונה, הן כשהכל הולך למישרין (ביושר) הן כשהמצב הפוך ח"ו, ובכל אשר הוא פונה הוא נופל ונכשל ל"ע, גם אז יזעק 'אני מאמין'... כי הקב"ה אינו עושה מאומה לרעתו, והכל לטובתו הגמורה.

מעשה באיש כפרי שנכנס לעיר הגדולה, בעודו מהלך ברחובה של עיר ונהנה מכל רגע של התבוננות בבני האדם דרי העיר השונים ממה שהורגל, הגיע האיש בסמוך ל'לוח המודעות', ולנגד עיניו נגלה מודעות גדולת מאוד באותיות של 'קידוש לבנה' המבשרות על קיום משחק 'כדור רגל', החל האיש לשאול מה זה, מי זה, מה עושים שם, ומה מטרת התאספות האלפים ורבבות שמה, מה מרוויחים שם ומה רואים שם, ענו לו, יש שם משחק כדור רגל... ועדיין תמה האיש, מה יש בדבר זה, האם זה מיועד לתשב"ר או רק לקטני קטנים. ענו לו, לא ולא! מיועד דייקא לאנשים מבוגרים בעלי דעת. ועדיין, לא הצליח הכפרי להבין. עד שפקעה סבלנותם של עוברי האורח, וכך אמרו לו: "שמע בני, אי אפשר להסביר למע"כ מה יש שם, תבוא תרגיש תבין... וכבר לא יצטרכו להסביר לך". בבואו מצא תור ארוך הצובאים על ה'קופות' בכדי לזכות לקנות כרטיס, ונעמד אף הוא ככל העם וקנה כרטיס בעד פרוטותיו האחרונות, הגם שלא הבי'ן 'בחייוכו' וביומיוכו' עבור מה הוא נמצא כאן ומה יזכה לראות שם - שהרי לאו בכל יומא הוא נמצא בעיר הגדולה, והרי זה 'דבר האבד'.

משנכנס להיכל' הגדול, ראה 'פארענצ'עס' גדולים העומדים הכן לקלוט את ההמונים, והנה 'החל המשחק' - באמצע ההיכל מתגלגל כדור הלוך ושוב, וכמה בריונים רצים סביבו וצועטים בו ימה וקדמה צפונה ונגבה, חלק מהקהל בוכה וחלק שמח, הללו צועקין והללו מצווחין, והיה ה'כפרי' עומד ותמה, מה יש בו באותו כדור המתגלגל שהכל רוצים

לחטפו לעצמן, מה ה'יחוס' לזכות באותו כדור פשוט... ולא ידע האיש את נפשו מרוב תדהמה, אך מאחר שהבין את המצב, והבין שאין לו עם מי לדבר כעת על כך, כשכולם 'שיכורים' מהמחזה הנגלה לעיניהם, על כן הסיק מסקנות בעצמו, שכנראה בתוככי הכדור שוכנים אחר כבוד לכה"פ כ-2,000,000 דולר ועל זה כל הרעש הגדול. אמור מעתה, שלא נותר לי אלא לסדר לעצמי איזה דרך ש'כדור' פלא זה יגיע לידי ואהפוך בין רגע לגביר העיירה, בגמר ה'משחק' הבחין האיש שהכדור התגלגל לאיזה חור ונשאר שם, החליט האיש להישאר באולם הגדול עד שיעזבונו אחרון המבקרים, וכך כבר ימצא דרך להביא את הכדור לידו. משנשאר בגפו באולם וכבר התקדם ממקומו עד מקום הכדור הבחין לפתע ששומר הפתח עדיין נמצא באולם, החל לבו לפרפר, מה אעשה אם השומר יתפוס אותי בגניבתי את ה'מיליונים', בוודאי יקרא לשופטים ושוטרים וישליכו אותי הבורה לבית האסורים כל ימי חיי, אך לאידך, חמדת לבבו ל'מיליונים' לא נתנה לו להפסיד הזדמנות כזאת, משהסתפק הנה והנה החליט שעדיף לו להסתכן כי אין הדבר ברור שהשומר יראה וגם אם יראה אולי אצליח לברוח וכו', ובמסירות נפשו רץ, חטף הכדור וברח כל עוד נשמתו באפו...

בדרך כשמצא איזה מקום מסתור במחתרת מקום שלא יוכלו השוטרים למצאו הוציא הכדור והתחיל לטפל בו, והרי הוא כמרחק נגיעה מאותם מיליונים האמורים לעיל - שבמו עיניו ראה איך שהכל רצים ומשתגעים כדי לחטוף את הכדור לידם... בלב רועד מפחד מהשוטרים - שמא בכל זאת יחפשו אחריו לגודל סכום המעות שגנב זה עתה, יחד עם שמחת הלב על העשירות שנחל היום, נפנה לקיים 'על השחיטה' שחט הכדור ברוב סימנים, ו..אויה, אין כלום בתוככי הכדור, בקושי מעט אויר ורוח... כלום וכלום. בלב כבד יצא לרחובה של עיר, עצר עובר אורח שהיה נראה לו כי אין כל כך מה לחשוש ממנו, קרא לו לצידי הדרכים, וכה אמר לו: שמע נא איש נכבד, את חטאי אספר לך, בתנאי כפול שלא תגלה לאיש, והנני מבטיח לך עבור זה סכום הגון (שהרי ממילא התעשר היום, ומה מקום יש לכמה פרוטות כנגד המיליונים) הנה הכדור נושא המיליונים הגיע ב"ה לידי, אך לא מצאתים כשפתחתיו אולי יגלה מר את אזוני, היכן טמונים הדמים, שמא בלועים המה בדופני הכדור... שחק האיש לשטויותיו של ה'כפרי' אשר עליו אמר קרא 'איש בער ולא ידע, כסיל לא יבין את זאת', על אלו מיליונים כבודו מדבר...

ולענייננו ייאמר, כל העולם כולו רץ ומרדף אחר הקנאה התאוה והכבוד, הכל רודפים ורדופים, על מה... על אויר ורוח... הבל הבלים אין בו ממש, אך העומד מן הצד מדמה בנפשו אם 'חכמים' אלו רודפים אחרי דברים הללו, בוודאי טמונים בהם 'מיליונים'... אמנם אם יתבונן, יתפקח ויראה כי אין בזה יותר מבלון נפוח, כאותו הכדור שעטפו את האוויר והרוח בעיטוף יפה ונאה, עד שיכולים בני אדם לדמות בנפשם כאילו יש בקרבו איזה מעלה איזה תועלת וכיו"ב.

מספרים שאחד הבוסים באחד המפעלים בארץ, טייל יום אחד במפעל, הוא עבר והסתכל על העובדים, ורצה להראות ש'יכוחו וגבורתו מלא עולם', שהוא תקיף, יודע מה להגיד והוא הבוס! כך הוא מסתובב בין העובדים ובוחר אותם. פתאום הוא רואה עובד אחד, עומד ולא עושה כלום, הוא אמר לעצמו - "אני אראה לו מי הבוס".

קרא לו אליו! - "בוא לפה!", המשיך ואמר לאחר שהגיע:

"אתה ברגע זה מפוטר מהמפעל! ברגע זה!", הוציא מכיסו עשרת אלפים ש"ח, נתן לו ואמר "תסתלק מפה, זה הכסף שלך, הפיצויים, עכשיו צא החוצה!". ואכן יצא אותו אדם. לאחר מכן ניגש הבוס לאחד העובדים ושאל אותו "מי זה החצוף שהעפתי אותך מהמפעל? כזה עצלן... לא עושה כלום".

עונה לו העובד - "כבוד הבוס היקר, זה השליח של הפיצה, הוא בכלל לא עובד פה..." תדעו לכם, שאנחנו מסתובבים בעולם ולא תמיד מפנימים את הדבר שיש מנהיג לבירה, מישהו כאן מנהל את העניינים!

"**אנוכי** ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" - מדוע לא נאמר 'אנוכי ה' אלוקיך אשר בראתי שמיים וארץ?' שהרי קודם הייתה בריאת העולם, ספר בראשית, אם כך למה יציאת מצרים? אלא, וודאי שלהאמין שהקב"ה ברא את העולם כולו זה פשוט, אבל החוכמה היא "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - להאמין שיש מנהיג גם כשאנחנו לא מבינים. עברנו גלות נוראה במצרים, ואנחנו לא אומרים - מה הקב"ה רוצה מאתנו?! אלא עם ישראל המשיכו להאמין שנאמר: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו".

אומר בורא עולם: "אנוכי ה' אלוקיך", שיא האמונה זה - "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - והמשכת להאמין!

"וְחָשַׁב אֶפְרָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמְנוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זֶהב תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (לט, ה)

"דע מה למעלה ממך" - מה שנעשה "למעלה" הריהו "ממך"

בספר 'כרם שלמה' (באבוב, אדר תשמ"ט עמ' מ"ה. הובא בניצוצי התורה ח"ב) מובא בשם הגה"ק מברעז'אן זי"ע, דאפשר לפרש את הכתוב בדרך רמז, על פי מה שפירש הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' מפולנאה זי"ע (פרשת יתרו ד"ה נראה דמה שאמר כי אם ליראה, ובעוד מקומות) את דברי המשנה (אבות ב א): "דע מה למעלה ממך" - שתדע שכל מה שנעשה "למעלה" - בשמים, הריהו "ממך", הוא תוצאה של פעולותיך אתה, האדם! כי כפי מעשיך כן נגזר מלמעלה! וזהו, "וחשב אפודתו" - חשב לשון מחשבה, שצריך להיות תמיד במחשבה, "אשר עליו" - כל אשר נגזר עליו, "ממנו הוא כמעשהו" - כי הכל לפי מעשיו של האדם.

"וַיַּעַשׂ אֶת מַעֲיַל הָאֶפֶד מַעֲשֵׂה אֲרָג כְּלִיל תְּכַלֵּת" (לט, כב)

מדוע המעיל מכפר על לשון הרע?

נאמר בגמרא מסכת ערכין (דף טז): "מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה: יבוא דבר שבקול [-פעמוני המעיל נשמעין - רש"י] ויכפר על מעשה הקול.

בבלי יקר (לעיל כה, לא) כתב: לפי שהמעיל מכפר על לשון הרע על כן היה כולו תכלת, כי תכלת דומה לים, ועל ידי התכלת יסתכל בים וממנו יראה וכן יעשה, כי בים נאמר (איוב לח, י-יא) "ואשבור עליו חוקי ואשים בריח ודלתים, ואומר עד פה תבא ולא תוסיף", וכך נתן הקב"ה אל הלשון חומה ובריה, כמו שאמרו חז"ל במסכת ערכין (טז): "ולא עוד אלא שהקפתי לך שני חומות, אחת של עצם ואחת של בשר", ועל זה אומר הקב"ה (תהילים כג, ג) "מה יתן לך ומה יוסיף לך" איזה עוד שמירה אפשר להוסיף, כדי שלא תהיה לשון רמיה?

כי הרי הלשון "יצא לחוץ ידבר" (תהילים מ, ז) "ישלח חץ שחוט לשונו" (ירמיהו ט, ז) לכל ד' רוחות העולם, ויעבור בריח ודלתים, והיה מן הראוי שילמד האדם מן הים אשר אינו עובר דלתים ובריה, ואינו פורץ גדרו. וזהו טעם התכלת שדומה לים, כי בהסתכלו בתכלת יהיה נזכר אל הים שדומה לו בצבע, וממילא יתבונן אז במעשה הים וממנו יראה וכן יעשה. (עד כאן מהכלי יקר. ועיין שמירת הלשון ח"ב פט"ו).

ושמעתי מתלמיד חכם אחד שאמר "מעיל האפוד" עולה בגימטריא בדיוק "חפץ חיים"!

"וַיַּעֲשׂוּ פְעֻמָּי זָהב וַיִּתְּנוּ אֶת הַפְּעֻמָּיִם בְּתוֹךְ הָרַמְנִים עַל שׁוֹלֵי הַמַּעֲיַל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרַמְנִים" (לט, כה)

"איסתרא בלגינא קיש-קיש קריא"

רבותינו אומרים שהרימונים הם רמז על פושעי ישראל, שעליהם נאמר: (שיר השירים ג, ד) "כפלה הרימון רקתך" - אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון" (ערובין ט).

ובדרך צחות אפשר לומר: שלפיכך - "ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים", שכן פושעי ישראל, שעה שעושים מצוה או מעשה טוב, הם מרעישים בכך את העולם... וכמאמר חז"ל במסכת בבא מציעא (פה): "איסתרא בלגינא קיש-קיש קריא". (מאוצרנו הישן ח"ב. טעמו וראו).

"וְתַכֵּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ" (לט, לב)

ותכל - שכלתה העבודה מעצמה!

בספר קרבן העני מביא את דברי הזוהר הקדוש (על הפרשה דף רכב): שלומד מלשון הפסוק דכתיב "ותכל כל עבודת המשכן" ולא "וכלתה כל עבודת המשכן", משמע שכלתה העבודה מעצמה! [וכן בבית המקדש כתיב (מלכים א' ו, ז) "והבית בהנותו" משמע שנבנה מעצמו].

ממשיך הזוהר הקדוש ומסיים: "וכן בכל עבידתא דאיהי קדישא איהו אישתלימת מגרמה" [תרגום: וכן בכל עבודה שהיא קדושה, ויש בה מצד עצמה קדושה, היא נשלמת מעצמה].

מכאן ילמד האדם כיצד יתאמץ בדבר מצוה, אפילו אם נראה לו הדבר מעל לכוחותיו, כי מן השמים יסייעו לו לגמרה. ואילו, ה'אור החיים' הקדוש זי"ע מבאר: "ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד" - שירמוז פסוק זה, כי בני ישראל כבר נכספה וגם "כלתה" נפשם לעשות את כל העבודה בתשוקה וכלילות יופי [ותכל לשון כלתה], כדכתיב (תהלים פד, ג): "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'".

"וְתַכַּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּכָּן עָשׂוּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֹהֶל וְאֶת כָּל כְּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֲדָנָיו" (לט, לב-לג)

העוסק במצוה פטור מהמצוה

יש להעיר בסדר הפסוק, שהוא מתחיל: "ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד", ואחר כך ממשיך: "ויעשו בני ישראל", ולכאורה היה צריך לומר קודם "ויעשו בני ישראל" ואחר כך "ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד"? (וכן העיר בשפתי חכמים).

ונאמר בזה כמה תירוצים:

א) הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל (בעל חכמת שלמה על השו"ע) בספרו 'אמרי שפר', כי הפסוק רומז כאן לדין "העוסק במצוה פטור מהמצוה" (סוכה כו.). כי בזמן שעסקו ישראל במלאכת המשכן, הם היו פטורים משאר המצוות כי היו בגדר "עוסק במצווה", ועכשיו, אחרי שהם סיימו את מלאכת המשכן, הם כבר לא היו פטורים, ומעכשיו התחילו לעשות את כל המצוות כפי אשר ציוה ה'.

ומתורצת הקושיא, כי קודם נאמר "ותכל כל עבודת" על מלאכת המשכן, ומה שנאמר "ויעשו בני ישראל" לא נאמר על מלאכת המשכן אלא על כל התרי"ג מצוות, שעד עכשיו היה להם דין של עוסק במצוה פטור מן המצוה, ומעכשיו והלאה הם חייבים.

לא מספיק הבנין החיצוני אלא צריך לדאוג ללב המשכן - השראת השכינה

ב) מהר"ם אלשיך (תורת משה) מתרץ כך: בני ישראל נצטוו במלאכת המשכן על שני דברים, וכמו שכתוב (לעיל כה, ח): "ויעשו לי מקדש, ושכנתי בתוכם", שיש כאן ציווי אחד על עשיית המשכן על ידי הבניה של הקרשים והאדנים וכל הכלים. ובנוסף לכך יש כאן עוד ציווי: "ושכנתי בתוכם", ומה שנאמר בתחילת הפסוק "ויעשו" הולך גם על ה"ושכנתי בתוכם", שישאל צריכים לעשות שהקב"ה ישכון בתוכם, ולא מספיק להכין את הבנין החיצוני של המשכן, אלא צריך לדאוג ללב של המשכן, שזו השראת השכינה, וזו בעצם כל המטרה של בנין המשכן שיהיה מקום להשראת השכינה בישראל ותהיה לעם ישראל קדושה.

ואין ישראל יכולים לעשות שתהיה להם השראת השכינה הרי זה תלוי לכאורה בהקב"ה?

אלא, באמת, ההנהגה של הקב"ה כלפינו תלויה במעשים שלנו, אם אנחנו מתנהגים בקדושה ועוסקים בתורה ומתרחקים ממידות רעות של גאווה, תאוה, כעס, קנאה וכו' וקונים מדות טובות, אז השכינה יכולה לשכון בתוכנו. וכך אנחנו מקיימים את הציווי של "ושכנתי בתוכם".

וזהו הביאור בפסוק "ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד" - שזה הולך על מלאכת בנין המשכן, ואחר כך אומר הפסוק "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה" - זה לא הולך על מלאכת בנין המקדש אלא הם עשו את רצון הקב"ה וקיימו את כל התרי"ג מצוות, וכך קיימו את הציווי השני.

והנה הפסוק מסיים ואומר "כן עשו", והרי כבר אמר מקודם "ויעשו בני ישראל"? אלא, שכאן כוונת התורה לומר, שהם עשו את כל זה כהלכתו וכמצוותו והיו ראויים להשראת שכינה, ואם כן הם השלימו את שני הדברים שנצטוו עליהם.

משה רבנו הקים את המשכן

ג) תירוץ נוסף ראיתי בספר 'בית אהרן' (רייזמאן) שכתב לבאר, על פי מה שמביא רש"י בפסוק הבא בשם התנחומא (פקודי י"א): "שהיה משה מצטער שלא עשה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה את הקמתו".

ולפי זה הוא אומר, שהתורה רצתה לסמוך את עשיית המשכן לפסוק הבא "ויביאו" שמדבר על חלקו של משה בעשיית המשכן, ופירוש הפסוקים הוא כך: "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו", רוצה לומר 'כן עשו' בני ישראל הכתובים תחילה ויעשו בני ישראל, הם עשו זאת לבדם, אבל משה לא עשה בו שום מלאכה, לכן אומר הפסוק הבא: "ויביאו את המשכן אל משה" - להקימו, שזה היה החלק של משה בעשיית המשכן.

"וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֹהֶל וְאֶת כָּל כְּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו בְּרִיחָיו וְעִמְדָיו וְאֲדָנָיו" (לט, לג)

רש"י: לפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים. אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו על ידי אדם? אמר לו: עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו, (מדרש רבי תנחומא).

כל ישראל והשכינה סייעו במשכן

אמר רבי שמעון בן לקיש, חביב משכן יותר ממעשה בראשית, שמעשה בראשית לא נבראו לא בעמל ולא ביגיעה, ולא סייעה בו כל בריה אלא "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג, ו). אבל משכן, משה וישראל נתעסקו בו, בצלאל ותלמידיו נתעסקו בו דכתיב "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה'" ואף משה נתעסק בו ואפילו שכינה סייעה דכתיב (שמות טו, יז): "מקדש ה' כוננו ידך". (מדרש הגדול).

העוסק בצרכי ציבור יש לו סייעתא דשמיא מיוחדת

רבי רפאל הכהן רבה של המבורג, היה חייב לשוחח בעניני העיר עם השר הנכרי של אותו גליל, הלה היה שונא ישראל, ועדים נאמנים העידו, כי השר מחכה לו, לעשות בו שפטים ולייסרו...

התאזר רבי רפאל באומץ וגבורה ואמר, חלילה לי מלבגוד בצרכי ציבור בעבור הפחד גם אם ילקני מכות, הרי חי אצא ממנו, וה' ישמור רגלי מלכד.

ויהי כבוא רבי רפאל אל השר, נהפך פתאום לאיש אחר, ובמקום לשפוך עליו את כל חמתו, חלק לו כבוד גדול, ושמע את בקשותיו והפליא עמו טובות יותר מאשר בקש, כי ה' אשר שם בו הרב מבטחו ואשר בידו לב שרים, הטה לבבו עליו לטובה. (זכר צדיק, כז, מכתב שלישי עמ' ס', הובא במורשת אבות, גרינוולד).

פריז לא תזיק לי!

רבי ישראל סלנטר סיפר בעצמו לתלמידו רבי יצחק בלאזר שבהיותו בפריז החליק פעם אחת ונפל מהמדרגות בגובה רב, כאשר הרימו אותו מעל הארץ כמעט לא היתה בו רוח, וה' עשה עמו נס ולאחר ימים אחדים שב לאיתנו. כשסיפר רבי ישראל על המעשה, אמר: אנכי לא נפל לבי בקרבי, ולא פחדתי פחד, כי בשיבתי בפריז אין לי שום נגיעה עצמית כי אם רצון ה' יתברך, לכן לא תוכל פריז להזיקני (מורשת אבות. אור ישראל למהר"י בלאזר נתיבות אור עמ' 122).

הישיבה תתקיים על חשבון האמונה בבורא עולם

בזמן מלחמת העולם הראשונה, כשגלו הישיבות שבליטא לעומק רוסיה, היתה קיימת חברה שתמכה בישיבות, פעם בא מפקח מטעם אותה חברה לרבי יוסף יוזל הורביץ הסבא מנובהרדוק, ודרש ממנו לצורך סידור הקיצבה שימסור לו דין וחשבון מהוצאות והכנסות הישיבות.

רבי יוזל לא הסכים לכך, ונימוקו עמו, ישנן הוצאות שאי אפשר לפרסמן, כגון שיחרור תלמידים מהצבא הרוסי, אלא מאי, שאני אערים ואמסור פרטים לא נכונים, הרי יש בזה משום שקר ומרמה, ואם החברה תאיים על הפסקת התמיכה, אינני מתפעל מכך, כי ממה נפשך, אם יתמכו בישיבה תהיה להם הזכות קיום התורה, ואם לאו הרי הישיבה

תתקיים על חשבון הבטחון והאמונה בבורא עולם ולא יארע לה כל נזק! (תנועת המוסר ח"ד פרק כ"ג עמ' 336 הובא במורשת אבות).

"וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֹשׂוֹ אֹתָהּ כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' בְּן עֲשׂוֹ וַיִּבְרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה" (לט, מג)

בית מקדש של מטה מכוון כנגד בית מקדש של מעלה

"עשו אותה, כן עשו", הלשון כפול, עיין באור החיים הקדוש שהקשה כן.

ואולי יש לתרץ: בתחילת הפסוק כתוב "וירא משה את כל המלאכה", וכי רק משה ראה? אלא, ידוע שמעשה המשכן ופרטיו רומזים למשכן של מעלה, ומי יודע מה יש למעלה שידע שיכוננו בדיוק? רק משה, לכך נאמר "עשו אותה" על עשיה החיצונית שלמטה, "כן עשו" על העשיה הרוחנית, שיצא בדיוק כמו למעלה לכן חזר ואמר "כן עשו", שהיה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה.

ועל פי זה שמעתי מבארים מדרש פליאה (מדרש זה לא נמצא במדרשים לפנינו וראה ילקוט גרשוני אגדות הש"ס בשו"ת סי' טז אות יג, ח"ג עמ' קעט) שאומר כך: "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס" (תהלים קמז ב) - "אף על פי שבונה ירושלים ה', נדחי ישראל יכנס". עד כאן. והמילים "אף על פי" אינם מובנים, מה חידוש יש כאן, הרי אם בונה ירושלים ה' ודאי נדחי ישראל יכנס?

ושמעתי מפי הרב הגאון מורנו ורבנו רבי יוסף בבליקי זצ"ל אב בית דין עיר הקודש ירושלים, שמבאר כך: הנה ידוע כי בית מקדש של מטה מכוון כנגד בית מקדש של מעלה (עי' מדרש רבה במדבר ד יג), ואם כן, כשנחרב המקדש של מטה ממילא נחרב מקדש של מעלה, וה' אמר "לא אבוא בעיר" (הושע יא ט) - ה' תובע שנבנה את בית המקדש של מטה, כדי שיבנה עליו בית מקדש של מעלה.

ואמנם אין לנו כל כך זכויות לבנות את מקדש של מטה, אבל יש דין במשנה בסוף בבא מציעא (דף קיז.) הבית והעליה של שנים שנפלו, בעל העליה אומר לבעל הבית של מטה שיבנה את שלו, כדי שבעל העליה יבנה עליה את העליה שלו, ובעל הבית טוען שאין לו כסף לבנות, הדין הוא במשנה שבעל העליה יבנה את שתיהם ויגור בשניהם עד שבעל הבית של מטה יתן לו את שלו, ואז יתן לו להכנס, וכל זמן שלא נתן לו את שלו לא יתן לו להיכנס.

ומעתה מובן המדרש, בונה ירושלים ה', כלומר, ה' יבנה את בית המקדש של מטה ומעלה כי אין לנו זכויות לבנות, אם כן הדין נותן שה' לא יתן לנו להכנס חס ושלום עד שנשלם בזכויותינו, לזה אמר אף על פי שבונה ירושלים ה' ולא אנחנו, בכל זאת נדחי ישראל יכנס, יתן לנו להכנס...

ויהי רצון שיקויים זה בנו, וה' יבנה לנו את בית המקדש של מטה ומעלה, במהרה בימינו אמן. (קול יהודה למורינו רבי יהודה צדקה זצ"ל).

"וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֹשׂוֹ אֹתָהּ כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' בְּן עֲשׂוֹ וַיִּבְרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה" (לט, מג)

ברכה של בעל ה"שאגת אריה"

כתב רש"י "אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו וכו'. ובענין זה של גבורת ת"ח נביא סיפור שהיה עם באלת "שאגת אריה".

בוולוז'ין גר רבי יצחק שהיה בר אבהן, גביר ופרנס הקהילה, לצורך מסחרו הרבה לנדוד בקהילות ישראל, ובכל פעם בשובו ממסעות אלו היה נוהג לתת לאשתו רבקה מתנות.

יום אחד לפני שיצא לדרכו ביקשה ממנו אשתו הצנועה וחכמת הלב, שבמקום התשורות שהוא נוהג להביא, היא מעדיפה שיקנה לביתו 'ש"ס שלם', דבר שהיה נדיר ויקר המציאות באותם הימים. שמע רבי יצחק בקול אשתו, ובאחד ממסעותיו הצליח לקנות ש"ס שלם. אמנם לא כולם מאותו דפוס ולא באותו גודל, גם הכריכות היו שונות, אולם היה זה ש"ס שלם.

כדי לא להחזיק טובה לעצמם, החליטו רבי יצחק וזוגתו שישאלו את כרכי הש"ס לכל מי שחשקה נפשו בלימוד התורה, עד מהרה התפרסם הדבר בעיר, וכל בן תורה שרצה ללמוד היה ניגש לביתם ומבקש כרך מן הש"ס בהשאלה, כאשר גמר ללמוד, היה שב במהירות לבית הגביר ומקבל תמורתו כרך אחר.

מאחר והיה רבי יצחק נוסע לעיניו מסחרו, מינה את אשתו שתהיה אחראית על השאלת הספרים מהש"ס.

לימים הגיע לעיר הגאון ר' אריה יהודה לייב זצ"ל בעל 'השאגת אריה', הוא התבודד באחד מבתי המדרש בעיר ושקד בהתמדה על לימודו, מדי פעם נכנס לבית הגביר רבי יצחק כדי ליטול אחד מכרכי הש"ס והיה משיב את הכרך שהיה ברשותו.

אשת רבי יצחק חשה שלפניה עומד אדם גדול, מגדולי ישראל ממש, על כן הרהיבה עוז בנפשה ואמרה לרב באחת הפעמים שבא לקחת גמרא, אל לו למר להטריח עצמו לבוא לביתנו בכל פעם שברצונו להחליף גמרא, ביטול תורה הוא, אני אשלח אחד ממשרתי הבית בכל בוקר למקום לימודו והוא יביא לכבוד תורתו את הגמרות הנחוצות לו.

סידור זה נמשך במשך תקופה ארוכה, כשנאלץ הרב לעזוב את העיר ניגש אליה וברכה, אני מברך אותך שיולדו לך שני ילדים, אשר יאירו את עיני ישראל, כיון שאפשרת לי ללמוד מן הש"ס שברשותך, בן אחד אני מברכו שיזכה להקהיל קהילות ברבים וילמד את צעירי ישראל את הש"ס, ואילו הבן השני אני מברכו שלא יצטרך לש"ס כי יזכה לדעת את התורה כולה בעל פה. נתקימה ברכת הצדיק, בנה האחד היה הגאון הגדול רבי חיים מוולוז'ין [שנמנה על תלמידי השאגת אריה כפי שכתב בהקדמה לספרו נפש החיים], הקים את אם הישיבות היא ישיבת וולוז'ין, ובנה השני הלא הוא רבי זלמן [המכונה "רבי זלמליה מוולוז'ין"] שהתעלה מעל כל בני דורו כמעט, בידיעת התורה כולה בעל פה. (מורשת אבות).

סוד פסוק ויהי נועם

בבן איש חי (שנה ראשונה פרשת ויגש הלכה ו) כתב בענין "ויהי נועם" וזה לשונו:

פסוק ויהי נועם יש בו כוונות עמוקות ונשגבות וצריך שתכון לפחות בפשוטן של דברים. ויש בזה שתי כוונות: על פי הזוהר (ראה יתרו צג:) הכוונה היא: אף על פי שאין אנחנו יודעים לכיון בסוד המצות והתפילות, השי"ת הוא ישלים כוונתינו, ויעלה עלינו כאלו כווננו בכל הכוונות הראויות לכיון, ועל ידי כך מעשינו במצוות ועקימת שפתינו בתפילות, תהיה כוונה לעלות למעלה לעשות פעולתה.

ובסידור רבנו הרש"ש ז"ל (ח"ב דף קטו ע"ב) מבואר שצריך לכיון כך: אם חטאנו וגרמנו לסלק אור הקדושה שנמשכה עלינו על ידי מעשים טובים, הנה אתה האל ברחמיך תכונן ותתקן לאותם מעשים טובים ותחזור להמשיך עלינו אור אותה הקדושה.

שתי כוונות פשוטות אלו יכוין האדם בכל פעם שיאמר פסוק זה קודם כל מצוה ועסק התורה. ויש מדקדקים לכפול בכל פעם פסוק זה כדי לכיון כוונה אחת באמירה ראשונה, וכונה אחת באמירה שניה, והוא מנהג יפה, משום דבלאו הכי יש טעם לאומרו פעמיים.

"וְהִקְרַבְתָּ אֶת אֱהָרֶן וְאֶת בְּנָיו אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם" (מ, יב)

ירחץ עונותיו בדמעות

"אותם" קאי על "אות" ברית קודש, ורוצה לומר, מי שפגם במדת היסוד, ירחץ עונותיו הרשומים לו על מצחו, בדמעות מים (עיין ראשית חכמה שער היראה ט ז) וגם בתורה ותפילה וגמילות חסדים, שכל אלו נקראים מים.

"וַיַּעַשׂ מִשָּׁהּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ בֶּן עֶשְׂרֵה" (מ, טז)

רמ"ח עשיות במלאכת המשכן

כתב רבנו בחיי: זה תשלום העשיות שבסיפור המשכן. ומפסוק: "ועשו לי מקדש" (לעיל כה ח) שבפרשת תרומה, ועד כאן, תמצא רמ"ח עשיות במלאכת המשכן וכליו, אחת לאחת, והם כנגד רמ"ח מצוות עשה שבתורה, ובלבד

שתסיר את עשיות אלהי הנכר, שאותן עשיות אינן מכלל החשבון, מפסוק: (לעיל לב, א) "קום עשה לנו", עד: (לעיל לג, ה) "ואדעה מה אעשה", וכל השאר תמצאם רמ"ח בכוון. ולפי שישראל אמרו (לעיל כד, ז) "נעשה ונשמע" ובטלו "נעשה" כשעשו את העגל, לכן אותן עשיות שבסיפור העגל יצאו מן הכלל, לפי שאין עבודה זרה במקום יחוד. ועוד הם כנגד רמ"ח איברים שבאדם, כי כשם שהמשכן שקול כנגד העולם וכולל כל העולם, כן הוא כולל כל התורה ברמ"ח מצות עשה שבה, גם את האדם במאתים וארבעים ושמונה איברים שבו, ולולא האריכות הייתי מרחיב לך באור בענין זה (קהלת ז, יד): "גם את זה לעומת זה עשה האלוקים".

"וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַחֹמֶשׁ הַמֶּשְׁכָּן" (מ, יז)

התורה כמקוה מעלה את האדם מטומאה לטהרה

"הוקם" אותיות מקו"ה שהמשכן נקרא אהל. אהלה של תורה ולימוד התורה מטהר את האדם כמי מקוה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות (טז). על הפסוק (במדבר כד, ו) "כנחלים נטיו כאהלים נטע ה'": למה נסמכו נחלים לאהלים? לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים, דהיינו תלמוד תורה, מעלים את האדם מטומאה לטהרה. (נחל קדומים).

רמז נוסף במילים 'הוקם המשכן': "הוקם" גימטריא קנ"א שהוא מילוי אהי"ה דההי"ן, (כן כתב באוצרות רמח"ל סוף כי תצא). וראשי תיבות של המילים הראשונות בכל אחד מחמשה חומשי תורה דהיינו ב' של בראשית, ו' של ואלה שמות, ו' של ויקרא, ו' של וידבר, א' אלה הדברים, כולן יחד גימטריא אהי"ה (וכמו שכתב בעל הטורים בתחילת דברים), שהעוסקים בתורה שם אהי"ה עזרם ומגינם. (עונג לשבת גורג'י).

מלאכי השרת עשו משכן למעלה

אמר רבי סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל להקים את המשכן, רמז למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן, ובעת שהוקם למטה הוקם למעלה, והוא משכן הנער ששמו מטטרו"ן שבו מקריב נפשותיהם של צדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם. (במדבר רבה נשא פרשה יב פרק יב).

"וַיַּעֲרֹךְ עֲלָיו עֶרְךָ לֶחֶם לִפְנֵי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (מ, כג)

מעשה נורא עם "לחם הפנים" שהיה בצפת

בספר 'משנת חכמים' למהר"י חאגיז (אות רכ) מביא מעשה נפלא שאירע בימי האריז"ל באחד מן האנוסים שעלה מפורטוגל לארץ ישראל, והגיע לעיר צפת תובב"א, מקום מושבו של האריז"ל, ושמע שם מרב אחד שהיה דורש מענין לחם הפנים שהיה קרב במקדש מדי שבת בשבתו, ונאנח הרב בדרשותיו ונצטער ואמר: "עכשיו בעוונותינו הרבים אין לנו דבר מוכן שיחול השפע גם על הבלתי מוכן". ואותו אנוס כששמע הדבר, הלך בתום לבבו לביתו, וכך צוה לאשתו: "בכל יום שישי תכיני לי שתי ככרות לחם מנופים ביי"ג נפות, ושיהיו נילושים בטהרה ובכל מיני יפוי, ואפויים היטב בתנור בבית, לפי שאני רוצה להקריבו לפני היכל הקדש, אולי יתעשת לנו האלהים ויקבלם ויאכל את העולה ההיא".

וכאשר צוה כן עשתה לו אשתו, ובכל יום שישי היה מוליך את אותם שתי הלחם לפני היכל ה' ומתפלל ומתחנן לפניו יתברך שיקבלם ברצון טוב, ויאכל אותם ויערב לו ויבושם לו, וכיוצא מהדברים האלה היה מתפלל ומתחנן בשעת מעשה כבן המתחטא לאביו, ומניח שם הלחמניות והולך לו.

והשמש היה בא ולוקח את שתי הלחם מבלי דרישה וחקירה מהיכן באו ומי הביאם, ואוכל אותם ושמח בהם כשמחת העני בקציר. ובשעת מעריב כאשר היה בא אותו אנוס הירא את דבר ה' אל ההיכל, וכיון שלא מצא הלחמניות היה שמח שמחה רבה בלבו, והולך לאשתו ואומר לה: "שבח לאל וההודאה לשמו יתברך כי לא בזה ולא שקץ עונת עני, וכבר קבל ה' הלחם ואכלו חם. למען ה' אל תתרשלי בעשייתם והזהרי מאד, כי הואיל ואין בידינו במה לכבדו ואנו רואים שזה הלחם ערב לו, חובה עלינו לעשות לו נחת רוח". והיה מתמיד והולך ונוהג כן זמן מה.

ויהי היום, ויקר מקרה שרב הקהילה שעל פי דרשותיו הביא אותו האנוס הלחמניות, היה עומד על הבימה בבית הכנסת ביום שישי וחוזר על הדרשה שרוצה לדרוש מחר ביום שבת קודש, והנה הגיע אותו אנוס כמנהגו הטוב עם

הלחמניות, וקרב אל ההיכל הקדוש והתחיל לסדר דבריו ותחנונו כנהוג, ומרוב התלהבותו ושמחתו שהיה בעת ההיא שהביא דורון זה לפני המקום, לא הרגיש שהרב עומד על הבימה, והרב החריש לו והביט וראה ושמע את כל מה שהאיש מדבר ועושה. ואז חרה לרב וגער בו ויאמר לו: שוטה! וכי האלוה שלנו אוכל ושותה? הלא ודאי הוא שהשמש לוקח אותם, ואתה סובר שהאלוה לוקחם?! וזה עוון גדול עליך לתלות עניני הגשמיות באל יתברך שאין לו דמות הגוף ואינו גוף, וכיוצא מדברי מוסר כאלה השמיע הרב לאזניו, עד שבא השמש כמנהגו לקחת הלחמניות.

וכראות הרב את השמש קראהו ואמר לו: "תודה על האמת לפני האיש הזה ותגיד לו על מה באת, ומי היה לוקח הלחמניות שהאיש הזה היה מביא בכל יום שישי אל היכל השם". אזי הודה השמש ולא בוש. ויהי כאשר שמע האנוס הדבר הזה התחיל בוכה ומתחנן לפני הרב, ואמר להרב שימחול לו לפי שטעה מן הדרוש שלו וחשב שמצוה עשה, ועכשיו כפי דבריו לא עשה אלא דבר עבירה בלבד.

והנה בתוך משך הדברים בא לאותו הרב שליח מיוחד מאת הרב האר"י ז"ל, ואמר לו בשם האר"י ז"ל: "לך צו לביתך, כי למחר בעת שתהיה דורש, מות תמות, וכבר יצא הכרוז על זה". וכששמע הרב נבהל מן השמועה הזאת אשר לא טובה היא, והלך אצל האר"י ז"ל שיגיד לו מה פשעו ומה חטאתו. והשיב לו הרב האר"י ז"ל שמעתי לפי שבטלת נחת רוח שהיה לו להקב"ה, שמיום שחרב בית המקדש לא היה לו נחת רוח לפניו כמו באותה שעה שהאנוס הזה היה מביא שתי הלחם בתום לבב ומקריבם לפני היכלו, וסבור היה שהקב"ה קבלם ממנו, ומפני כך שבטלת אותו מלהביא, נגזרה עליך גזירה של מיתה.

וילך הרב הדרשן אל ביתו, ויצו אל אנשי ביתו, וביום שבת קודש בשעה שהיה לו לדרוש, נפטר לבית עולמו, וכמו שהגיד איש האלהים האר"י ז"ל.

"וַיְכַסּוּ הָעֵינָן אֶת אֶהֱל מוֹעֵד וַכְּבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (מ, לד)

לאחר שהאדם עובד על עצמו השכינה שורה עליו

רק לאחר שהמשכן עמד על תילו מבחינת כליו וחפציו, שהוכנו והושמו במקום הנכון, רק אז השרה הקב"ה את שכינתו באוהל מועד. כן הוא הדבר גם בעולמו של האדם הפרטי, רק בשעה שמסיים האדם תפקידו עלי אדמות, כשמיגיע לשיא חכמתו ותבונתו וסיים תיקונו, זהו הזמן שנפרד ומגיע זמנו לבקר בהיכל העליון, ולהנות מזיו השכינה.

וכך מצאנו גם אצל יעקב אבינו, שבשעה שהגיע לשיא שמחתו כשנפגש עם בנו אהובו יוסף הצדיק, לאחר כ"ב שנים שלא ראהו, רק עתה הוא אומר: (בראשית מו, ל) "אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך". יעקב - כמו אומר: אם הגעתי למנוחה ולנחלה, לשמחה ולאוויר הגדול, אם העפלתי לפסגת הנעימות והמתיקות של חיי עלי אדמות, זה סימן שהגיע זמני להיפרד מן העולם הזה.

"וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל אֶהֱל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן וַכְּבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (מ, לה)

בית המקדש נבנה ע"י המשיח

כי שכן עליו הענן סופי תיבות ינון, וראשי תיבות שכן עליו הענן גימטריה שלמה, ורמז בית שלישי שיבנה על ידי ינון שמו, וה' ברחמיו יאיר עינינו בתורתו תורת חיים. (נחל קדומים).

"וּבַהֲעֵלֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (מ, לו)

הענן מראה את הדרך

מלמד שנעשה להם הענן תייר גדול, בזמן ששכן חונים, בזמן שנעלה נוסעים. (מדרש הגדול).

"כִּי עֵנָן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן וַיֹּמַר וְאֵשׁ תִּהְיֶה לְלִילָה בּוֹ לְעֵינַי כָּל בַּיַּת יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מִסְעֵיהֶם" (מ, לח)

הת"ח צריך להיות "ענן ואש"

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת "פורת יוסף" מפרש בספרו "קול יהודה" שהתלמיד חכם הרומז למשכן, עליו לאמץ לעצמו את שתי התכונות שהיו במשכן: ענן ואש.

הענן - שמכסה את המשכן, רומז למידת הצניעות, שהתלמיד חכם צריך להיות תמיד צנוע וענו ומכוסה, כמו הענן.

האש - רומזת לכך שלפעמים התלמיד חכם צריך להיות בבחינת אש, לעמוד בפרץ על משמר חומת הדת.

בתוך הבית אין להסתיר מעשים טובים

אחד מהאדמו"רים היה אומר (ראה העמק דבר בהעלותך ט טו. ושפע חיים): באמת היתה אש על המשכן גם ביום, רק שביום היא לא היתה נראית אלא בלילה. ולמדנו מזה מוסר: "יום" - מסמל את הגלוי, ו"לילה" - מסמל את הנסתר, והקב"ה אומר, כמו במשכן שהיה אש והתלהבות והחמימות של התורה אבל "ענן ה' היה על המשכן יומם" שהאש לא נראתה ביום, כך גם האדם הוא משכן, אבל צריך שיהיה עליו ענן - שיהיה מכוסה שלא יתגאה במעשיו הטובים ובתורה.

וכל זה דוקא במעשיו "ביום" - שהם בגלוי. אבל בלילה - במעשיו שבסתר כשהוא בתוך ביתו, אז - "ואש תהיה לילה בו" - האבא צריך להראות התלהבות ואהבה וחשק לתורה, כדי שהבנים ילמדו ממנו את אהבת התורה. כי אם לא כן, איך הבן ילמד?! אבל בעיני אחרים לא צריך להראות.

עוצמתם של עמוד האש והענן

רבי שמעון בן אלעזר אומר, מנין אתה אומר שכל אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא נצרכו לנר, אלא אפילו נכנס אדם לפנים מן החדר, כמו פנס נכנס עמו עד שעה שחוזר, תלמוד לומר "לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם" - אפילו נכנס לפנים מן החדר עמוד האש מאיר לפניו. (ספרי בהעלותך פסקא פג).

רבי שמעון בן יוחאי אומר, כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרך אחד מהם לא לאור החמה ולא לאור הלבנה בלילה, אלא היו רואים בעמוד הענן, אם הָאָדָּים - יודעים ששקעה החמה, הלבין - יודעים שזרחה החמה, ומסתכל בחביות ויודע מה בתוכו, בטפיח ויודע מה שבתוכו, מפני ענן השכינה שביניהם, שנאמר "כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם", ואף לעתיד לבוא כן, שנאמר (ישעיה ס, א) "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח", ואומר (ישעיה ס, יט) "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך, והיה לך ה' לאור עולם", ואומר (ישעיה ס, כ) "לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך". (ילקוט שמעוני פקודי רמז תכו).

סיפורו של הסבא מנובהרדוק

רבי יוסף יוזל הורביץ הסבא מנובהרדוק נולד בשנת תר"ח לאביו הדיין רבי שלמה זלמן, בילדותו היה יוסף יוזל שובב, היה מטפס על העגלות ובורח ליערות, הוא היה אמיץ ועז נפש, הכלב של הפריץ אשר הטיל אימתו על היהודים וילדיהם, לא הפחיד את יוסף יוזל, הוא הכריז מלחמה על הכלב, השליך עליו אבנים ופגע בו.

למרות רוחו הסוערת הצליח אביו להכניסו למסגרת לימודים ויראת שמים. בגיל שש עשרה אמר שיעור לפני הבחורים שלמדו בבית המדרש. בגיל צעיר השיאו אביו לבתו של אחד הסוחרים אשר הבטיח לו נדוניה חשובה, זמן קצר לפני נישואיו נפטר אבי הכלה, והוא נאלץ לנהל את העסק של חותנו ולפרנס את האלמנה ושמונת הילדים, הרחיים על צוארו היו כבדים, והוא נשא את העול בעוז ואומץ, זריזותו וחריצותו, אומץ לבו וכישוריו, עזרו לו לנהל את העסק על מי מנוחות, והצליח לפרנס את המשפחה העניפה בכבוד, עול הפרנסה והחובה לדאוג למשפחה, לא מנעו ממנו לקבוע עיתים לתורה והיה אומר שיעור לפני בעלי בתים חשובים ובני תורה. לרגל עסקיו היה מבקר לעיתים קרובות בעיר ממל, הקרובה למקום מגוריו של רבי ישראל סלנטר.

רבי ישראל ראה כי דמותו והליכותיו של אברך צעיר זה מיוחדים, ושאלו למה אתה אץ רץ כל כך, השיב רבי יוסף כי רחיים כבדים על צוארו והוא חייב לפרנס משפחה גדולה.

רבי ישראל הסביר לו כי הטרדה לפרנסת המשפחה אינו פוטרת אותו מלקבוע את עיקר זמנו לתורה.

מאז אותה פגישה נקשרו רבי ישראל ורבי יוסף יוזל, ולמדו יחד מסילת ישרים ובשיעור השלש עשרה חל שינוי מהפכני ברבי יוסף.

מאז החליט רבי יוסף לעזוב את חיי שעה סגר את עסקיו והקדיש את חייו לתורה, והיה לומד שמונה עשרה שעות ביממה בעמידה, כדי שלא ירדם. לתקופה בלתי ידועה פרש מכל הבלי העולם, הסתתר בבית הכנסת, לן בעזרת הנשים, התבודד ביערות, טבל בנהרות, בתקופה מסויימת הסתגר בחדר שהקציב לו נדיב לב אחד, יהודי פשוט שעבד כפחח, החדר היה סגור והוא סודר באופן כזה שלא יהיה לו צורך לבא במגע עם אנשים. רבי יוסף יזל הקים תנועה המונית שנמנו עליה אלפי תלמידים צעירים שהקדישו חייהם לתורה והלכו בעקבות רבם הגדול שהפך לאחד מגדולי תנועת המוסר. (תנועת המוסר ח"ד פרק י').

הציפייה למשיח של החפץ חיים

תלמידו של החפץ חיים הרב ישר מספר בספרו "החפץ חיים חייו ופעלו" (ח"ב עמ' תפ"ו ואילך): באמונתו וציפייתו למשיח דומה שלא היה שני לחפץ חיים, בין צדיקי דורות רבים, דמעות רבות היה מזיל בתפילותיו על דבר המשיח, הרי בכלל מצוה היא לצפות לבואו, חז"ל אומרים במסכת שבת (לא). שביום הדין יישאל כל יהודי, "צפית לישועה?" החפץ חיים אף חיבר קונטרס מיוחד בשם "צפית לישועה" בו הוא מצביע על ערך הצפיה לגאולה ולמשיח. כאשר שמעו את החפץ חיים מדבר אודות המשיח, נדמה היה כי הנה שומעים כבר את פעמי בואו, מדבר היה ברצינות עמוקה כזו, בנעימת בטחון כזו, עד ששוב לא היה אפשר למישהו לפקפק אף כחוט השערה בהנחה שיש להתכונן לקבל במהרה פני גואל ישראל. מפי אורחים שהיו מבקרים אותו היה שואל פעמים רבות אם מדברים בעירם אודות המשיח, אף הכין לעצמו קפוטת [-בגד] שבת מיוחדת כדי לקבל בה פני המשיח, ומוזמן לזמן היה מתעטף בה ויושב לחכות, תכופות היה מדגיש, שיותר משאנו רוצים שיבוא, הוא רוצה לבוא, ברם הוא לא יבוא אלא אם כן כל ישראל יחכו ויצפו לו.

עוד מסופר שם (עמ' תצ), שהחפץ חיים היה נוכח בשעה שנציגי הקהילה היהודית בבריסק דליטא באו אל הגאון הנודע רבי יוסף דב סולובייצ'יק זצ"ל, עם כתב רבנות בידם ובקשוהו כי יהיה להם לרב, בתחילה סרב רבי יוסף דב, משום שלאחר עזבו את סלוצק גמר בנפשו לבלי לקבל שום משרת רבנות, אך אז פנה אליו אחד הנציגים ואמר: רבי כיצד הנך יכול לסרב לנו? הלא עשרים וחמשה אלף יהודים מחכים לך! רבי יוסף דב נזדעזע ממילים פשוטות אלו, מיד חש אל הרבנית וקרא לה בהתלהבות, הואילי נא והגישי לי מהר את האצטלה ואת השטריימל שלי, נאלץ אני ללכת, עשרים וחמשה אלף יהודים מחכים לי, אסור להניח לעדה כזו של יהודים שתחכה לי.

החפץ חיים שראה את המעשה נאנח אנחה עמוקה ואמר, אם רבי יוסף דב נחפז כל כך, משום שלא היה יכול להרשות לעצמו שעשירים וחמשה אלף יהודים יחכו לו, הגיעו בעצמכם אילו היה יודע המשיח שכלל ישראל מחכה לבואו, הלא ודאי שהיה ממחר לחטוף את אבנטו ואצטליתו ובא במרוצה, ובודאי שלא היה מניח את כלל ישראל בצפייתו, ברם האסון הוא שכלל ישראל אינו מחכה לו, אין אומרים אלא בפה כי מחכים אנחנו לך, אבל באמת אין מקוים, ואין מחכים.

עמוד האש סיבב את המשכן

כיון שראו ישראל את עמוד הענן שוכן על המשכן, שמחו ואמרו עכשיו נתרצה בנו הקב"ה, וכיון שהיה לילה, ירד עמוד האש וסיבב את המשכן והיו רואים אותו כולו שלהבת אש, והתחילו מצטערים ובוכין ואומרים או לנו לריק יגענו מה שעשינו והגדלנו נשרף לשעה, השכימו בבוקר וראו עמוד הענן מקיף אותו, מיד שמחו יתרה ואמרו עדות זו לכל באי העולם שאם ירצו לעשות כזה אינם יכולים, וכל כך למה מרב חיבתו של הקב"ה לישראל, וכן הוא אומר (שיר השירים ב, ג) "בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי". (מדרש הגדול).

משה רבנו כשהשלים את כל עבודת המשכן וכתב על כל פרשה ופרשה "כאשר צוה ה' את משה", נגלה הקב"ה והשרה שכינתו בו וראה אותו וערב לו, כענין שנאמר (מלאכי ג, ד) "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים" אמר כל הכבוד הזה עשה לי בן עמרם והוא בחוץ? ראוי לו ליכנס למחיצה שלי ולהסתופף בצל שכינתי, מיד "ויקרא אל משה".

רבי יוחנן אומר עד שלא הוקם המשכן היתה איבה ושנאה וקנאה ותחרות ומצות ומחלוקת בעולם, אבל משהוקם המשכן ושרתה בו שכינה ניתנה ואחזה וריעות וצדק בעולם, ומה טעמיה דכתיב (תהלים פה, ט): "אשמעה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו". (מדרש הגדול).

דרוש לשבת החודש

מצות קידוש החודש

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה". (שמות יב, א-ב).

צריך להתבונן מדוע כאן מדבר הקב"ה עם משה ואהרן, ולא עם משה בלבד כמו תמיד ?

מבארת הגמרא במסכת ראש השנה (כה:): מפני שקידוש החודש צריך להעשות בשלשה דיינים (סנהדרין פ"א משנה ב), ולכך קרא הקב"ה למשה ואהרן, ובפסיקתא רבתי (פרשת החודש פסקה כא) מתאר איך היה קידוש החודש הראשון ואלו דבריו: אמר להם הקב"ה אני ואתם נקדש את החודש - ואז נתעטף הקב"ה בטלית מצויצת והעמיד למשה מכאן ולאהרן מכאן, וקרא למיכאל וגבריאל ועשה אותם כשלוחי החודש ואמר להם: "כיצד ראיתם את הלכנה, לפני החמה או לאחר החמה, לצפונה או לדרומה, כמה היתה גבוהה, ולאן היתה נוטה וכמה רחבה". אמר להם [למשה ואהרן]: "כסדר זה יהיו בני מקדשים את החודש, על ידי זקן עם טלית מצויצת, ועוד שנים עמו, ועל ידי עדים".

וקידוש החודש היא המצוה הראשונה שנצטוו ישראל על ידי משה רבנו, שהרי נצטוו בה בארץ מצרים, [ולא כמו שאר המצוות שבתורה שנצטוו בהר סיני], והנה המצוה הזו היא יסוד לכל חגי ישראל, כי על ידי קידוש החודש נקבעים חגי ישראל, ואם לא היו לנו מועדים ומצוותיהם וקדושתם, לא נשתנינו משום אומה ולשון, לכן ניתנה לישראל מצות קידוש החודש קודם לכל המצוות.

וידועים דברי המכילתא (בא פרשה א) שאחד משלושה דברים שנתקשה משה היה מולד הלכנה באיזה שיעור תיראה ותהיה ראויה להתקדש. והראה לו הקב"ה את הלכנה באצבע ואמר לו: "כזה ראה וקדש". מקשה רשב"י כיצד הראה לו הרי כל הדברות שדבר ה' עם משה לא דבר עמו אלא ביום שנאמר (שמות ו, כח): "ויהי ביום דבר ה'", אלא ביום סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו את המולד עם חשכה.

וראה, החודש הזה לכם ראש חדשים ר"ת גימ' רמ"ח וס"ת החודש הזה לכם מש"ה, כי זו המצוה הראשונה שמשה קיבל למסור לנו, והיא שקולה כרמ"ח מצוות עשה, ויש לה את הכח של כל ה'רמ"ח מצוות עשה, ואם אנחנו מקיימים מצוה זאת כראוי ומקדשים את החודש, אז כל המצוות שלנו מתקדשות. וכפי שכתב בעל הרוקח בספרו סודי רזי (אלפא ביתא אות א) על מילת "בראשית" ברא ה', שתרגם בתרגום ירושלמי "בחכמה" ברא ה', והנה חכמ"ה במילוי ח"ת כ"ף מ"ם ה"י גימט' תרי"ג, ואם כן במילה הראשונה מונח השורש של כל התורה כולה, והיא שורש הבריאה בקדושה. ולפי דבריו אפשר לבאר גם כאן כי המצוה הראשונה של קידוש החודש כוללת את כל המצוות שנצטוו לאחריה.

וידוע מה שביאר רבי שמשון מאוסטרופולי הי"ד על הא דאיתא בגמרא (שבת קמז:): אמר ר' חלבו חמרא דפרוגיתא [- שם מדינה שיינה משובח, רש"י], ומיא דדיומסת [- נהר שמימיו מלוחים, רש"י] קפחו עשרת השבטים (ומפרש רש"י שהיו בעלי הנאה, ועוסקים בכך, ולא היו עוסקים בתורה, ויצאו לתרבות רעה), ר' אלעזר בן ערך אקלע להתם אמישך בתרייהו, אעקר תלמודיה, כי הדר אתא קם למקרי (שמות יב, ב): "החדש הזה לכם", וקרא "החרש היה לכם" [תרגום: הגיע לשם ונמשך אחרי אותם הנאות, ושכח תלמודו, כאשר חזר בא לקרוא את הפסוק "החודש הזה לכם", וטעה וקרא "החרש היה לכם"]. וכתב לבאר הרב שמשון מאוסטרופולי בספרו ליקוטי שושנים (ט): מדוע טעה רק באותיות אלו, דאיתא בספר ציוני וז"ל "כי יש קליפה אחת שסגולתה לשכח הלימוד ונקראת רי"ב, ויש לה תר"ה חיילות, וכתוב על מצח משיח בן דוד אותיות כד"ת לבטלה", ולכן החליף ר' אלעזר בן ערך את האותיות ד' ז' כ' מהחדש הזה לכם לאותיות רי"ב וקרא "החרש היה לכם", ועוד ש"החרש היה לכם" עולה גימ' 605 שהם כנגד תר"ה חיילותיה של הקליפה המשכחת את הלימוד, ואילו "החדש הזה לכם" (עם הכולל) גימ' 425 שהם שם גימ' כד"ת הכתובה על מצחו של משיח בן דוד שמבטל הקליפה הזו, וגם 'משיח בן דוד' גימ' כד"ת.

ולכן אומרת הגמרא, בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה [תרגום: בקשו החכמים רחמים עליו וחזר תלמודו], כי אותיות תורה הם ממש תר"ה, ועל ידי שחזר ללמוד תורה מיד נתבטלה וקליפה ו'תר"ה' חיילותיה. ונראה להוסיף כי המצוה הראשונה - "החדש הזה לכם", גימ' כד"ת כמנין "משיח בן דוד", כיון שהתכלית של כל המצות היא להגיע אל הגאולה השלמה עם משיח בן דוד.

סיום ד' פרשיות

כתב בספר עדות ביהוסף (חשוון - אדר עמוד רכ"ה) פרשת החודש היא סיום של ארבע שבתות נשגבות ומיוחדות - שבת שקלים, שבת זכור, שבת פרה ושבת החודש, וכבר הורו לנו חכמים כי הכול הולך אחר הסיום והחיתום, ולכן צריך להתקדש, להיטהר ולהתחזק מאוד לקראת שבת זו. ע"כ.

ובכדי לזכות להשראת השכינה בחודש ניסן, צריך קודם לבטל עצמו ולהפריד עצמו מן הרע וההתגשמות. ולכן תיקנו ארבע פרשיות שענינם הוא זה שמתקנים בהם חו"ב חו"ג.

בפרשת שקלים הרי אנו תורמים את השקלים לקרבנות, ודוקא על ידי שקל אשר רומז לרצון (שקל בגי' נפש שפירושה רצון) לבטל רצוננו להתבטל אליו יתברך וזה ענין החסדים שע"י הקרבנות והצדקות ממתיקים את הדינים וממשיכים החסדים. וממילא אנו זוכים לפרשת זכור בחי' גבורות דדעת, שעל ידם נמחה עמלק, ולא נלך אחרי הטומאה והשקר. ואחר כך בפרשת פרה אנו מפרידים עצמנו מן הטומאה בסוד תבוא האם ותקנח צואת בנה, ועל ידי זה זוכים לפרשת החודש ולחודש ניסן, להתחדש ולהיות עם קדוש לה'.

שפה גי' שכינה

כתב בעל ה"ישועות משה" ראשי התיבות של המילים: "שבת פרשת החודש" הם אותיות שפה, והן בגימטרייה כמנין המילה "שכינה", שגם היא בגימטרייה שפ"ה. והדבר בא לרמוז לנו שכבר משבת פרשת החודש צריך להתכונן ולהתקדש כדי להיות ראויים להתחבר לשכינה הקדושה. (הגדש"פ ישועות משה עמ' ג).

ו**כתב** בתורת אמת (איגור פרשת פרה ה'תרמ"א קא ע"א) בחודש ניסן מתעוררת בליבם של ישראל התחדשות בכל עניני הקדושה, היות שבחודש זה יצאו בני ישראל מתחת שלטון הטומאה הקשה שהייתה במצרים, ולכן כבר בשבת זו מתחילה להאיר בעולם הארת כח ההתחדשות בכל עניני הקדושה

שבת פרשת החודש היא זמן טוב ומסוגל לקנות בו את מידת האמת, ובפרט שקוראים בפרשת החודש (שמות יב, ב): "החדש הזה לכם ראש חדשים", וידוע שהמילה "ראש" רומזת אל מידת האמת, ופסוק מפורש הוא בתהילים (קיט, קס): "ראש דברך אמת" (תפארת בנים שפירא פרשת החודש רי ע"א).

בשבת פרשת החודש יורד שפע של קדושה לעולם, ובכוחו להמתיק את מידת הדין מעל ישראל, ובשבת זו ודאי שהקב"ה מאיר לעמו בכל העניינים הטובים. ובפרט בגאולה וישועה וברפואה קרובה (אמרי אמת ויקרא פרשת החודש).

אנו קוראים בתורה בשבת זו "החודש הזה לכם ראש חדשים" זה 'ראש' לכל סדר החדשים של השנה.

והנה, כידוע, גם ראש השנה שנקבע בא' בתשרי, נקרא ה'ראש' של השנה, וכבר עמדו בזה הראשונים בהבדל בין ניסן לתשרי, שהרי מצינו מחלוקת בחז"ל (ר"ה ח.). האם בתשרי נברא העולם או בניסן, ומבארים התוס' (שם כו. ד"ה כמאן מצלינו) שאין בזה מחלוקת, אלא שבתשרי עלה במחשבה לברוא את העולם, ובניסן נברא העולם בפועל. ועל פי סודן של דברים איתא בכתבי האריז"ל (שער הכוונות ר"ה דרוש א צא ע"א) שבתשרי נבראו חיצוניות העולמות, ובניסן היה בריאת פנימיות העולמות, ואם כן נאמר כי אף על פי שחודש תשרי הוא הראש לחיצוניות העולמות, מכל מקום ר"ח ניסן הוא הראש לפנימיות העולמות.

ומבואר בספרים הקדושים שעיקר בריאת פנימיות העולמות היה בצאת ישראל ממצרים, בעת שנתגלה קדושה העליונה בעולם, מה שאין כן קודם יציאת מצרים, כאשר אור אלקותו היה נסתר ונעלם מן העולם, והיה העולם בבחי' חיצוניות לבד היה העולם בחינת תוהו ולא חשיבא. (ע"פ קדושת לוי פסח ד"ה מאמר הגמרא).

ועל פי זה יש להשוות דברי התוס' עם דברי האריז"ל, כי כאשר נברא העולם בתשרי עדיין היה רק חיצוניות העולמות, והיה עיקר הבריאה חסרה, ואינה אלא כהכנה ומחשבה לבריאת העולם הפנימית שהיא העיקר, ולכן תשרי נחשב כמי שבו רק עלה במחשבה לברוא, אולם ביציאת מצרים בחודש ניסן היתה בריאת פנימיות העולמות.

שבת פרשת החודש היא **תחילת יציאת מצרים**, כי בה ציווה ה' עליהם לקחת שנה ולעשותו קורבן פסח, ולכן כבר בשבת זו מתחילה להאיר בעולם הארת יציאת מצרים והארת חג הפסח, ובשבת זו יכול האדם להתחדש ולחדש את אמונתו בה' יתברך עד שתהיה האמונה תקועה בליבו (הדעה והדיבור האדמו"ר מתו"א קונטרס רסו עמ' קיט).

כח ההתחדשות אף מעמקי שאול וטומאת מצרים

'שבת החודש' בא נצוץ אור חדש אשר סגולתה ותפקידה להתחדש כבריה חדשה לעבודתו ית"ש. (שפתי צדיק יוסטמן ח"ב פרשת זכור אות ב).

כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ווינברג שבת החודש עמ' צח ד"ה ויאמר ה') 'החודש הזה לכם' - היא המצווה הראשונה שה' צוה אותם, ואמרה להם (מצווה זו) עוד בהיותם בארץ מצרים, להורות בזה, שאיש יהודי הרוצה להתקרב להשי"ת לא ימתין עד שיצא מבין התאוות והטומאה שהוא משוקע בו, אלא בעוד היותו תחת 'מצריו' - משוקע במ"ט שערי טומאה ובגילולי ע"ז יתחיל כבר בעבודתו יתברך, ע"כ.

ולכן ההתחדשות היא מצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, כי היא יסוד לכל היסודות והעבודות, לבל יתייאש אף אם מצבו קשה ושפל, כי לעולם יש בידו להתחדש כבריה חדשה.

ויש להוסיף שלפיקך נמשלו בני ישראל ללבנה (שוח"ט תהלים כב יב), דהרי הלבנה מתמעטת וחוזרת ומתחדשת מדי חודש בחודשו, וזאת אשר הראה הקב"ה למשה רבינו את הלבנה בהתחדשותה ואמר לו 'כזה ראה וקדש' (רש"י שמות יב, ב, מ'מכילתא) כהתחדשות הלבנה מתוך מיעוטה וקטנותה, כך על בני ישראל להתחדש תמיד אף מתוך מיעוט וקטנות.

וצריך לזכור שאין שום מצב בעולם שאי אפשר לעלות משם לדרך המלך, ואף אם נמצא בשאול תחתיה אפשר לו לעלות במעלה ההר והוא שהיינו במצרים בשאול תחתית בטומאה נוראה. וכבר אמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (עי' בית אברהם ווינברג מכתבי קודש אות יד בשם אביו) בפסוק (תהלים קמה, יב) "להודיע לבני האדם גבורותיו", דקאי על האדם, שעליו להודיע לעצמו שכוחות עצומים טמונים בו, וכל עבודתו היא להוציאם מהכח אל הפועל.

ראשון הוא לכם - ראש חודש ניסן

הרה"ק בעל הבת עין' זי"ע (דרוש לפר' החודש) כתב בזה הלשון "בכל שנה כשמגיע העת ויום שנברא בו העולם ויום שהוקם בו המשכן, אז הקב"ה מחדש העולם להאיר אור אלוקי על בריותיו - על ישראל עם קדושו, והוא ר"ח ניסן, וכשמגיע בכל שנה ושנה עת ויום שהוקם בו המשכן אז נעשה בפרט כל אחד ואחד מישראל בחי' משכן וכו' וה' משרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל. והארה זו נעשה בכל שנה ושנה כשישראל עושים תשובה ומתחרטים על הרע שעשו מקודם, ומקבלים על עצמם לטהר ולקדש את עצמם וכו', אזי ה' א"ל רחום מאיר עלינו ברוב חסדו את אור ה' אשר היה אז בעת ויום הוקם המשכן", עכ"ל.

כעין זה איתא בספר שם משמואל' (פר' משפטים שקלים תרע"ה), כי בר"ח ניסן הפיח הקב"ה חיים חדשים לכל אחד ואחד, וכך נשאר לדורות - בכל שנה ושנה בר"ח ניסן ניתנים בלב ישראל חיים חדשים, אך זה מועיל רק למי שרוצה לצאת מטומאתו ולהתחדש (כמו שבמצרים לא הועילו להתחדשות על מי שלא השכיל לחזור בתשובה, שמתו בשלושת ימי אפילה). ועל כן עלינו לדעת, שמצד אחד יש כאן זמן מוכשר להתחדש כבריה חדשה, אך לאידך גיסא תביעה גדולה היא לאדם שימלא שעת הכושר זו כדבעי.

נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פר' החודש עמ' עט ד"ה ראשון) לפרש מה שנאמר (שמות יב, ב): "ראשון הוא לכם לחדשי השנה", שהנה בניסן הקב"ה מחליף הממונים והשררים העליונים להראותם שכולם ברשותו ית"ש, ועל כך נאמר (שמות יט, ה): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" - שאתם תמליכו את השרים העליונים על ידי עבודת הקודש, וזהו שנאמר ראשון הוא לכם, 'ראשון' היינו הקב"ה וכדכתיב (ישעיה מד, ו) "אני ראשון ואני אחרון", וכביכול 'ראשון' הוא לכם, שאתם תוכלו להנהיג את כל העולמות, לחדשי השנה - להתחדשות של כל השנה, שיכולים להפוך לכל הטובות והישועות.

"במצוה זו מתחיל להתהוות הקשר שבין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל

מצוות קידוש החודש, היא המצוה הראשונה בה נצטוו ישראל לקראת לידתם וקריאתם בשם "עם" ביציאתם ממצרים. מצווה זו - "החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) שניתנה ביציאת מצרים - עליה סובב כל ענין השכינה, והתורה,

ועם ישראל, מפני שהיא מציינת את לידתו של עם ישראל, זו אף הסיבה שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני פרשת בא רמז קפו ד"ה ויאמר) "לא הייתה התורה צריכה להתחיל אלא מהחודש הזה לכם", כיון ששם מתחיל להתוות הקשר שבין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל, שהמצוות הם כל עניינה של התורה, "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". ולולא התורה אין חיות לעם ישראל. ובאמת התורה מתחילה במצוה זו, שהרי מצות קידוש החודש היא המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, והיא מהווה את נקודת הראשית של התורה, אלא מבאר במדרש (שם) שהטעם שהתורה פתחה בבראשית משום "כח מעשיו הגיד לעמו" (תהילים קיא, ו).

טעם נוסף שלא היתה צריכה התורה להתחיל מבראשית אלא מהמצוה הראשונה שהיא מצות קידוש החודש, מפני שתחילת התחדשות הלבנה היתה ביציאת מצרים שהיא תחילת תיקון השכינה, שידועים דברי האר"י ז"ל (שער הכונות ענין פסח דרוש א) כי על ידי חטא אדם הראשון, נפגמה נשמתו ונפגמו כל הנשמות שהיו כלולות בו, והחלו להתקן בדור המבול, בדור הפלגה, ובדור סדום, [ובמגלה עמוקות (פרשת לך לך ט ע"ב) כתב שסימנם אמס"ה - ר"ת אנוש מבול סדום הפלגה], עד שבמצרים התחילה להראות בחינת הזהב שבהם, וביציאת מצרים נתקנו אלו הנשמות, והיו ראויות לקבלת התורה, והיה העולם מתוקן והשכינה ראויה ליחוד שלם.

עד מתי מזכירים זכר ליציאת מצרים

יציאת מצרים מחלקת את המציאות כולה לשניים: מבריאת העולם עד יציאת מצרים, ומיציאת מצרים עד ימות המשיח. בקידוש של ליל שבת אנו מזכירים את שתי הנקודות הראשונות - "זכר למעשה בראשית", ו"זכר ליציאת מצרים". מצוות רבות שנצטוו בהם ישראל נעשות "זכר ליציאת מצרים". אולם זיכרון זה ימשך רק עד ימות המשיח. אז יפסיקו לומר "זכר ליציאת מצרים", כי הגאולה הראשונה תהיה טפלה לגאולה האחרונה (עי' ברכות יב): כמו שכתוב בירמיהו (טו, יד): "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה".

התורה היא התכלית של הבריאה

יציאת מצרים היא ה'תכלית' של בריאת העולם, כך דרשו חכמינו (רש"י בראשית א, לא) על היום האחרון של בריאת העולם - "יום הששי" - כולם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה, מתן תורה בהר סיני הוא המשך למצות קידוש החודש שניתנה כבר במצרים, ובו באה לידי השלמתה התכלית של כל בריאת העולמות, עוד דורשים רבותינו (שבת פח:): - "יום הששי" - ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם ישראל מקבלים את התורה - מוטב, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובהו". קבלת התורה מעמידה ומקיימת את כל העולם, ובלעדיה - אין תכלית לבריאה. אם ישראל לא יקבלו את התורה, העולם יהיה כאמצעי ללא תכלית. אם כן, כל העולם הזה - השמש והירח והכוכבים, הארץ, וכל פמליה של מעלה - מתקיימים רק בשביל שישראל יצאו ממצרים. וכאשר "נולדים" עם ישראל במצרים, נותן להם הקב"ה את כל אוצרותיו במצות "החודש הזה לכם".

ביציאת מצרים קיבלה כנסת ישראל את תכונותיה של הלבנה

מיציאת מצרים עד ימות המשיח, עלינו לעבור תהליך ארוך כמו מהלך הלבנה, להוליד את דמותנו מחדש ללא הרף ולנוע במציאות של אור וחושך. מחד, גם כאשר נראה כי החושך הוא מוחלט, דווקא מתוך החושך מתחיל האור להאיר ולצמוח מחדש. על הקב"ה נאמר (ויקרא טו, טז) "השוכן אתם בתוך טומאותם", והוא שנותן לנו בכל פעם מחדש את הכוח להתחדש ולהאיר מתוך החושך, כמו הלבנה. מאידך, גם כאשר נראה כי הלבנה כמילואה ואורה שלם, שוב מועם אורה, ושוב עלינו להתחיל מחדש במאבקינו עם המציאות החשוכה.

לעומת יציאת מצרים בה קבלנו רק את הלבנה, בימות המשיח נקבל את המתנה הגדולה מכל. כל המתנות שנתן לנו הקב"ה ביציאת מצרים נחשבות מתנות מועטות, כמתנות אירוסין בלבד, לעומת המתנות שיינתנו לנו לעתיד לבוא, שיהיו כמתנות נישואין. וכמו שהקשר של האירוסין אינו דומה כלל לדבקות העליונה המתגלה בעת הנישואין. הארוסה מקבלת מאישה מעט מתנות - פרחים, תכשיטים, וטבעת. הנשואה, לעומת זאת, מקבלת בית שלם, מלא בצידוד ורהיטים. החתן כונסה לתוך ביתו, עד אשר היא עצמה נקראת בפיו 'בית' (עי' שבת קיח:). אולם עיקר מה שהכלה מקבלת הוא לא טבעת האירוסין, ולא טבעת הנישואין, לא הרהיטים ולא הבית, אלא - את החתן בעצמו, כך בגאולה העתידה יאיר שמשו של הקב"ה עצמו עלינו.

בגאולה האחרונה עתה נקבל פנימיות תורת הקבלה ויתגלה שער החמשים

ביציאת מצרים נעשו עם ישראל כבריה חדשה, משום שקבלו על עצמם עול תורה ומצוות, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי (יבמות כב). וזהו שאמר הכתוב (שמות יב, ב) - החודש הזה - התחדשות זו שקבלתם עתה ביציאת מצרים, לכם - היא שלכם בלבד, כי החידוש של בריאת העולם הוא לכל הברואים, אבל החידוש הזה הוא רק שלכם, והוא העיקרי, דבר נוסף שהוא "לכם" - בידכם לעד, כי כמו שעתה אתם נגאלים מהגלות הראשונה גלות מצרים ומתחדשים התחדשות נפלאה, כי אתם מקבלים עתה את התורה הקדושה, כן אחרי גלות בבל תתחדשו בחידוש נפלא, והוא התורה שבעל פה תלמוד בבלי וירושלמי. ואף אחרי גלות יון התגלו סתרי תורה. וגם בגלות הזאת האחרונה יתחדש עם ישראל בחדש ניסן, כמו שאמרו (ר"ה יא): "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל", והיא גאולת עולמים, והיא התגלות של מלך המשיח, שיגלה את שער החמשים, שהוא פנימיות תורת הקבלה כמרומו: משי"ח ר"ת משיח יגלה שער חמשים, וכן משיח אותיות יש-מה, שהוא יגלה את כל החמשים שערי בינה.

מדוע צריך לרקוד בברכת הלבנה

ועתה מובן מדוע מובא בג' מקומות מופיע בהלכה שיש לרקוד, והם: שמחת חתן (אבה"ע סי' סה סעיף א), שמחת תורה (מג"א סי' תרסט סק"א), וברכת הלבנה (או"ח סי' תכו סעיף ב). והענין הוא כי כאשר בני ישראל פנו אל משה ושאלו אותו, הרי כולנו עובדי עבודה זרה והגענו למ"ט שערי טומאה - שיא החשיכה, למה שה' יגאל אותנו?! משה רבנו שואל את הקב"ה, והתשובה לזה היא שהקב"ה מצווה על 'מצוות החודש' לומר: הביטו על הירח כשם שהיא מתחדשת ובשיא החשיכה וכשהעלטה מוחלטת לפתע מתחילה הלבנה להאיר, כך אתם עם ישראל, משיא הטומאה תתחדשו ותעלו לקדושה.

לכן ל-"חודש" יש מילה נרדפת: "ירח" (ירחי כלה - היו חודשי אדר ואלול בהם כלל ישראל היה בא ללמוד תורה), כי הירח מסמל את ההתחדשות והחידוש.

ובכל דבר המתחדש יש מצווה לשמוח ולרקוד! אם כך יוצא, כי כשמתחילים לבנות בית בישראל האדם מ'פלא גופא' (עי' זוהר ח"ג ז' ע"ב) מתחדש והופך להיות 'אדם שלם', ולכן יש מצווה לשמוח. וכן כשהלבנה מתחדשת מצווה לרקוד ולשמוח. וקל וחומר כשמתחילים מחדש את התורה בשמחת תורה - מצווה לשמוח ולרקוד.

כעת נבין את דבריו של ר' יצחק שהביא רש"י הקדוש (בראשית א, א) שהיתה התורה צריכה להתחיל מ"החודש הזה לכם" דוקא לא רק מפני שהיא מצווה ראשונה, אלא גם מחמת שהיא המצווה המורה על התחדשות, ואין דבר נאה להתחיל בו יותר ממצות ההתחדשות.

דוד המלך אומר (תהילים קג, ה): "תתחדש כנשר נעורכי". שואל ר' דוד קמחי - הרד"ק: וכי מה לנשר ולהתחדשות? והוא משיב: על פי דברי רבינו סעדיה גאון שישנו סוג של נשר, שכל עשר שנים מגביה עוף לרקיע, ונשרף מהשמש, הוא צולל אל הים, משיר את נוצותיו וכך הוא מתחדש בכל פעם מחדש עד שמגיע הוא לגיל ק'. זוהי אם כן, ההודאה וההמלצה לאדם - תתחדש ועל ידי זה תאריך אף אתה ימים.

לא בכדי, בשבת שקודם חודש ניסן קוראים את פרשת החודש לומר לנו הגאולה מגיעה דווקא בחשכה המוחלטת, "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל" (ר"ה יא). - רק צריך להתחדש ביראת ה' ובמעלות התורה.

פרשת החודש

לשם יחוד ופרשה של החודש

קודם קריאת פרשת החדש אומרים זה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה

זו"ן יאהדונהי

בדזילו ודזימו   ודזימו ודזילו

יאההויהה   איההויהה

ליזדא שם י"ה או"א בו"ה זו"ן

ביזדא שלים

יהוה

בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקרות (לשמע) קריאת פרשת החדש לתקן שרש מצוה זו במקום עליון לעשות נחת רוח ליוצגנו ולעשות רצון בוראנו. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידיו כוננהו:

קריאה לפרשת החדש

ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה: דברו אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחודש הזה ויקחו להם איש שנה לבית-אבת שנה לבית: ואם-ימעט הבית מהיות משה ולקחו הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכסו על-השנה: שנה תמים זכר בן-שנה יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים: ולקחו מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על הבתים אשר-יאכלו אתו בהם: ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלוהו: אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים פי אם-צלי-אש ראשו על-פרעיו ועל-קרבו: ולא-תותרו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו: וככה תאכלו אתו מתניכם זגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בזפזון פסו הוא ליהוה יאהדונהי: ועברתי בארץ-מצרים בלילה הזה והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה

וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אַעֲשֶׂה שְׁפָטִים אָנֹכִי יְהוָה יֵאֱהוּדוּנְהִי: וְהָיָה הַיּוֹם לָכֶם לְאֹת עַל הַבְּתִימִים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַיּוֹם וּפְסוּזוֹתַי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יִהְיֶה בְּכֶם נִגְחַף לְמִשׁוּזִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְזוֹמָתֶם אֲתוּ זֶנֶג לִיהוָה יֵאֱהוּדוּנְהִי לְדַרְתֵיכֶם זִקְת עוֹלָם תִּזְוָהוּ: שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶף בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי | כָּל-אֲכָל זֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶף אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדַרְתֵיכֶם זִקְת עוֹלָם: בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַזֹּדֶשׁ בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֶּת עַד יוֹם הָאֲזֹד וְעֶשְׂרִים לַזֹּדֶשׁ בְּעֶרֶב: שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵתֵיכֶם כִּי | כָּל-אֲכָל מִזְמָצָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵרַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרוֹ הָאֶרֶץ: כָּל-מִזְמָצָה לֹא תֹאכְלוּ כְּכֹל מוֹשְׁבֵי בְתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת:

ביאור ההפטרה

הפטרת החודש

הקשר בין ההפטרה לפרשה

בהפטרה מסופר על הקרבנות שיעשה הנשיא בראש חודש ניסן, וכן מסופר על חג המצות, וזה מעין המפטיר שקורא בפרשת החודש שמסופר על ראש חודש ניסן ועל שבעת ימי חג הפסח.

תוכן ההפטרה

הנביא יחזקאל מתנבא על הגאולה בבנין הבית השלישי שיושלם ויחנכו את המזבח בראש חודש ניסן, וימי המילואים שהם מאה ותשעים יום וישלמו רק ביום השביעי של חג הסוכות.

הנביא מפרט את הקרבנות שיקריבו, גם יקריבו קרבנות לכפר על בני ישראל, שמא מתוך שמחה על חנוכת המזבח נכנס מיישהו למקדש למקומות שאסורה בהם הכניסה לזרים.

כמו כן הנשיא יביא משלו את העולות המנחות והנסכים לחינוך, מלבד מה שמביאים בשבתות בראשי חודשים ובחגים. ומוסיף הנביא שהשער הפונה קדים יהיה סגור כל ימות החול כי לא היו רגילים העם לבוא למקדש, אף כשהנשיא בא דרך שער המזרחי יצא דרך שם ויסגרו את השער אחרי צאתו, אך ביום השבת ור"ח שהעם רגילים לבוא ישאר הפתח פתוח שיוכלו העם להשתחוות דרכו מול קה"ק.

וכשיבוא הנשיא [המלך] לראות בהקרבת קרבנותיו בשבת ור"ח, יבוא דרך השער הגדול ויצא ג"כ דרכו אבל במועדים שכל העם נכנסים דרך שער א' ויוצאים דרך שער ב' אף הנשיא יעשה כן.

יחזקאל פרק מ"ה פסוק י"ח - פרק מ"ו פסוק ט"ו

מִה יִהְיֶה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה בְּרֵאשׁוֹן בחודש הראשון והוא ניסן שהוא ראש החודשים **בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ**
תִּקַּח פֶּרֶבֶן בְּקָר תַּמִּים שלם ממום **וְחִטָּאת** ותטהר **אֶת־הַמִּקְדָּשׁ [א]** (מ"ד ומ"ז): **יֵט וְלָקַח**
הַפֶּהן מִדָּם הַחִטָּאת וְנָתַן אֵלֶּי-מִזֹּזַת הַבַּיִת של האולם וזהיכל (מלבי"ם) **וְאֶל־אַרְבַּע**
פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ בזוויות של דפוס בנין גג המזבח [כי המזבח היה בנוי ארבעה ריבועים זה על גב זה ושני הריבועים התיכונים נקראו "עזרה"] **וְעַל־מִזֹּזַת שַׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית [ב]** הוא עזרת האנשים (מ"ד): **כֹּ וְכֵן**
תַּעֲשֶׂה וכן תחנך בקרבנות **בְּשַׁבְעָה בַחֹדֶשׁ** בכל משך שבעת ימים של ניסן (רש"י), וקרבנות אלו באו לכפר **מֵאִישׁ**
שָׁנָה וּמִפְּתֵי על אנשים שנכנסו בשגגה או בסכלות הדעת למקומות במקדש שהכניסה בהם אסורה **וְכִפְּרָתָם**
אֶת־הַבַּיִת ובשני פרים אלו תנקו את הבית מן החילול שנגרם מן הנכנסים באיסור (מ"ד): **כֹּא בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת**
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ נִסָּן יִהְיֶה לָכֶם זִמַּן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח חֹג שְׁבַעַת שְׁבַעַת יָמִים שבהם
מִצֹּת יֵאָכְלֶה (מ"ד) ונקרא כך כי מתחילים ממנו לספור שבעה שבועות (רש"י): **כֹּב מַלְבֵּד קַרְבֹּנֹת הַיּוֹם, עוֹד צָרִיךְ וְעָשָׂה**
הַנְּשִׂיא [ג] בַּיּוֹם הַהוּא קרבנות שיהיו בהוראת שעה, ואינם באים לכפר על המזבח או המקדש אלא כדי לכפר **בְּעֲדוֹ**
וּבְעֵד פְּלֵ-עִם הָאָרֶץ והקרבתן הוא **פֶּר חִטָּאת** (מלבי"ם): **כֹּג וְשַׁבְעַת יָמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא**

עיונים והארות

א. תקח פר בקר תמים וחטאת - חטאת, עולה היא, א"ר יוחנן פרשה זו אליהו ז"ל עתיד לדרשה. רב אשי אמר מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה (מנחות מ"ה).

תקח פר בן בקר - הוא פר המלואים האמור בראש הענין, ולימד כאן שיהיו המלואים באחד בניסן. (רש"י).

כה אמר - בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש, בראשון זהו חדש ניסן שהוא חדש הגאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד. באחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות, כמו שאמר למעלה, ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה, ושנה אותו הנה להשלים הענין ולומר באיזה יום יעשוהו. וזה הפסוק ראיה לר' יהושע שבניסן עתידים להגאל, שאם תהיה הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו, ומלחטא ומלכפר את הבית. ומה שאמר בניסן עתידין להגאל, לא שיצאו מהגלות בניסן, אלא קודם ניסן יצאו ויעלו, עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן. וכן עשו במשכן, באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח, אלא שקדמו לו שבעת ימי המלואים ששמש בהם משה. ואפשר גם כן הנה כי מה שזכר למעלה יהיו שבעת ימי מלואים, וביום השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן

א. תקח פר בקר תמים וחטאת, עולה היא, א"ר יוחנן פרשה זו אליהו ז"ל עתיד לדרשה. רב אשי אמר מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה (מנחות מ"ה).

תקח פר בן בקר - הוא פר המלואים האמור בראש הענין, ולימד כאן שיהיו המלואים באחד בניסן. (רש"י).

כה אמר - בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש, בראשון זהו חדש ניסן שהוא חדש הגאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד. באחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות, כמו שאמר למעלה, ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה, ושנה אותו הנה להשלים הענין ולומר באיזה יום יעשוהו. וזה הפסוק ראיה לר' יהושע שבניסן עתידים להגאל, שאם תהיה הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו, ומלחטא ומלכפר את הבית. ומה שאמר בניסן עתידין להגאל, לא שיצאו מהגלות בניסן, אלא קודם ניסן יצאו ויעלו, עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן. וכן עשו במשכן, באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח, אלא שקדמו לו שבעת ימי המלואים ששמש בהם משה. ואפשר גם כן הנה כי מה שזכר למעלה יהיו שבעת ימי מלואים, וביום השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן

ג. הנשיא האמור בענין לפי המצודות הוא מלך המשיח [כי יחזקאל מיירי בבנין הבית השלישי] עיין במצודות דוד פרק מד (פסוק ג').

משלו **עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת דָּבָר אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים**

לכל יום משבעת הימים יביא ז' פרים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם לחינוך (מ"ד) וי"א שהוא משעירי הרגלים (רש"י):

כד **וּמִנְחָה מִנַּחַת סוּלֹת אֵיפָה ג' סֵאִין שֶׁל קֶמַח (רש"י) לֶפֶר [ה] וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן תֵּינ**

שם מידה של לח ויש בה י"ב לוגין (מ"ז) **לְאֵיפָה: כה בשביעי** בחודש השביעי שהוא תשרי **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם**

לְחֹדֶשׁ בַּחֹג הַסּוּכוֹת יַעֲשֶׂה כָּאֵלֶּה יביא קרבנות למילואים, כל שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת כַּעֲלָה

וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן כמו שעשה בפסח כן יעשה בסוכות [אבל בשבועות ור"ה ויהכ"פ לא ציוה להוסיף קרבנות] (מ"ד):

עתה יתחיל לספר הקרבנות שיקריב במאה ותשעים ימי החינוך מפסח עד שביעי לחג הסוכות, והקדים להסביר באיזה אופן יבא הנשיא לבית המקדש להקרבת הקרבנות

מו א כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית שַׁעַר הַמִּזְרָח שֶׁל עִזְרָת יִשְׂרָאֵל (מלבי"ם) הַפְּנִיָּה

קָדִים לצד מזרח **יְהִי סָגוּר [ו] שְׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה** לפי שלא יהיו רגילין לבא לבית המקדש בימי החול לא

העם ולא הנשיא, כי עובדים הם **וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתָּח וּבַיּוֹם ראש הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח** כי אז היו רגילים לבא

להשתחוות לה' מול פתח ההיכל ובית קודש הקודשים (מ"ד): **ב וַיָּבֵא הַנְּשִׂיא** לעמוד על קרבנות החינוך **דְּרָךְ אֹהֶל**

הַשַּׁעַר מְחוּוֹץ לעזרה, כלומר יכנס בדרך שער המזרחי שהוא משמש כניסה ויציאה **וְעָמַד הַנְּשִׂיא** על-מִזְוֵזַת

עיונים והארות

בפני השכינה ולכן יהיה סגור, וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח דבשבת יש לאדם נשמה יתירה ויש לו מדריגה גדולה ולכן יפתח וגם בר"ח שמקבלין פני שכינה ע"י קידוש לבנה נמי יפתח וא"ש. או יאמר דהנה משיח לעתיד יהיה כמו אדה"ר שהיה תרומה וחלתו של עולם כן נמי משיח יהיה שקול נגד כל ישראל וכמו שאדה"ר גורש מג"ע והושכן מקדם לגן להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים כמו כן השער הפונה קדים שמשם תצא האורה הנאת זיו שכינה יהיה סגור כל ששת ימי המעשה משא"כ בשבת ור"ח דגם נשמת הרשעים נוחים בג"ע והותרה לכולם לכנוס ולכן גם בימים ההם יפתח. משא"כ בי"ט שהם נמי ימי הדין דאע"פ שהם נחים מן הדין מ"מ אינם במדריגה גדולה כמו בשבת דאינם יכולים לכנוס לג"ע רק ע"י נשמת הצדיקים שעוברים דרך שם ומתדבקים בהם נשמת הרשעים ובאין עמהם לג"ע. ואולי לזה רמזו חז"ל ומה מתקו דבריהם באמרם הכל חבירים ברגל וא"ש. או יאמר דאי' במד' ביום השבת וביום החדש יפתח כדי שיהיו יודעין באיזה יום שבת ובאיזה יום ר"ח. ואמ"ו וצ"ל דלעתיד יהיה אור הלבנה כאור החמה וא"כ לא יהיו יודעין אימת ר"ח וכן בשבת דאור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת ימי בראשית ואי' במדרש שיהיה יום ולא לילה וא"כ לא יהיו יודעין אימת שבת ולכן ביום השבת וביום החדש יפתח. והשער לא יסגר עד הערב כנ"ל כדי שיהיו יודעין אימתי מוצאי שבת וא"ש וק"ל (אהבת יהונתן).

ד. **שבעה פרים ושבעה אילים** - הכל שבעה ושבעה לכפר על מעשה קין דהנה כתיב וישב קין בארץ נוד והיינו דמתחלה קודם שהרג להבל היה יושב תחת הקב"ה בעצמו ובכבודו ולא תחת המזל. אבל משחטא ישב לו תחת המזל והמזל נקרא נע ונד משום לפעמים המזל במקום הזה והוא טוב ולכמה שנים נשתנה המזל מטוב לרע וזהו נע ונד תהיה בארץ לבקש מקום שיש מזל וזהו נמי כי שבעתים יוקם קין ר"ל ז' כוכבי לכת. ולכן מביא הנשיא ז' פרים וז' אילים הכל להורות על זה הנ"ל וק"ל (אהבת יהונתן).

ה. **ומנחה איפה לפר** - משום דכתיב וישע אל הבל ואל מנחתו לכן מביא מנחה והנה אמר' במנחה שויתר לו הקב"ה משלו. והפירוש הוא דהנה באדם יש רוחני וגשמי הרוחני הוא חלק אלוה ממעל והגשמי הוא מאביו ואמו. וכשאדם חוטא אוטא ברוחני וגשמי וכשמביא קרבן בהמה או עוף מכפר על הרוחני וגשמי כי בהקרבתו יש בו ג"כ רוחני וגשמי אכן כשמביא מנחה יש בו גשמי לבד אבל לא רוחני וזהו שויתר הקב"ה משלו. וידוע דכל המתבייש מוחלין לו על כל עונותיו. והעני כשמביא מנחה מתבייש בשעת הבאתו וא"כ נתכפר על כל עונותיו קודם ההקרבה והוי מנחה ר"ל מתנה דכבר נתכפר בשעת הבאתו. ולכן היה מנחה איפה ר"ל אי פה כשהוא מתבייש אין לו פה להשיב וק"ל (אהבת יהונתן).

ו. **כה אמר ה'** שער החצר הפנימית הפונה קדים יהי סגור- מפני שהוא רוח נגד מערב והשכינה במערב ואסור להסתכל

הַשֵּׁעַר בפשפש שהוא פתח קטן הנמצא דרומי משער ההיכל **וְעָשׂוּ הַפְּהֵנִים** בהיותו עומד שם **אֶת-עוֹלָתוֹ** **וְאֶת-שְׁלָמֹיו וְהִשְׁתַּחֲוֶה עַל-מִפְתָּן** [על אסקופת העזרה שדורכים עליה (פ"ז)] **הַשֵּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעֵר** המזרחי הנפתח **לֹא-יִסְגֵר עַד-הָעֶרֶב** (פ"ד): ונותן טעם למה לא יסגר שער המזרחי (פ"ד), כי כל היום (רש"י) **וְהִשְׁתַּחֲוֶהוּ עַם-הָאָרֶץ** מול ההיכל, דרך **פֶּתַח הַשֵּׁעַר הַהוּא** המזרחי (פ"ד) **בְּשַׁבְתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לְפָנָיו** [ז] **יְהוָה: וְהִעֲלָה אֲשֶׁר-יִקְרַב הַנָּשִׂיא לְיְהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת** פ"י ביום טוב (רש"י), והוא במשך זמן ימי המילואים **שִׁשָּׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִיִם** מלבד הקרבנות שצוותה התורה הבאים חובה ליום (פ"ד): **וּמִנְחָה אֵיפָה** ג' סאין קמח (רש"י לעיל פס' כד) **לְאֵיל** שכן הוקבע מנחת האיל בכל ימי החינוך (מלבי"ם) **וְלִכְבָּשִׂים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ** ולכבשים יביא מנחה כפי נתינת ידו ונדבת ליבו (פ"ד), וי"א שהוא שיטת האיפה לכל כבש (מלבי"ם) **וְשָׁמֶן תֵּיֵן** היא מידת י"ב לוגין **לְאֵיפָה** שהוא ג' סאין של קמח: **וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יָבִיא קָרְבַּן (רש"י) פֶּרֶךְ בֶּן-בֶּקָר תְּמִימִם** [כמו תמיים (פ"ז)] **וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יְהִיוּ: וְאֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל** [ח] **יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׂים יָבִיא מִנְחָה אַחֶרֶת כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ וְשָׁמֶן תֵּיֵן לְאֵיפָה:** **וּבִבּוֹא הַנָּשִׂיא** בשבת או ר"ח לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו **דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשֵּׁעַר יָבֹוא** בשער הגדול **וּבְדַרְכּוֹ** בדרך השער שבא ג"כ **יֵצֵא** ולא אצטרך לסבב ולצאת דרך השער השני שכנגדו (פ"ד): **ט אַמְנֵם וּבִבּוֹא עַם-הָאָרֶץ לְפָנָיו יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים** כי חייבים עם ישראל להיות נראים בעזרה **הַכָּא דֶּרֶךְ-שֵׁעַר צְפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שֵׁעַר נֹגֵב וְהַכָּא דֶּרֶךְ-שֵׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ-שֵׁעַר צְפוֹנָה**

עיונים והארות

למיזל ולא ברגל דאז אינה חייבת להקביל פני הרב כי היתה בזמן המקדש והוטל החיוב רק על חודש ושבת ומזה מוכח דבזמן שאין בהמ"ק קיים חייב לקבל פני הרב אף ברגל וא"ש וז"ש לעתיד והשתחוו בשבתות ובחדשים ג"כ כמו ברגל וק"ל: ששה כבשים תמימים. נגד ששה כוכבי לכת כי כוכב שבתאי יהיה בטל לעתיד. ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ידוע דשני מיני כישוף הם בלעם היה אין כחו אלא בפה. ובמדין כתיב וקסמים בידם שהיו פועלים כישוף בידיים ומכח המזל שולט כישוף ולכן מנחה איפה ומנחה מתת ידו נגד ב' מיני כישוף הנ"ל (אהבת יהונתן).

ח. **ואיפה לפר** - אמר ר"ש וכי מדת פרים ואילים אחת הן, אלא שאם היו לו פרים מרובים ולא היו להם נסכים יביאו פר אחד ונסכיו ואל יקריבו כלם בלא נסכים, ואם היו שם אילים מרובים ולא היה להם איפתו, יביאו איל אחד ואיפתו ואל יביא כולם בלא איפות. רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר, איפה לפר ואיפה לאיל ואיפה לכבש וכי מדת פרים וכבשים ואילים אחת היא, והלא כבר נאמר שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש, אלא מלמד שאיפה גדולה ואיפה קטנה קרויה איפה (מנחות מ"ה).

ז. **והשתחוו עם הארץ** פתח השער הוא בשבתות ובחדשים לפני ה' - ידוע מאמר חז"ל חייב אדם לקבל פני רבו ברגל שנא' לא חודש היום ולא שבת היום מכלל דבחודש ושבת איבעי ליה למיזל והנה רבים מקשים פתח ברגל וסיים בחודש ושבת. ונראה דכתיב מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות ואי' במד' מן הראוי הי' שצריכין לעלות ולהראות בעזרה ג"כ בשבתות ובחדשים כמו ברגל אך מפני הטרחה לא צותה התורה כ"א ברגל לבד. ולעתיד יהיו נמי עולין בשבתות ובחדשים. ואי' בגמ' כל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה. והנה לפ"ז פטורין מלהקביל פני רבן ברגל כי אין לך גדול מעליית לרגל ולקבל פני שכינה ממש כי כדרך שבא לראות וכו' אמנם כ"ז הוא ברגל אך בשבת ור"ח שאין עולין להשתחות מחוייבים בהכרח לקבל פני רבן כי הוא כאלו מקבל פני שכינה וז"ש מכלל דבחדש ושבת איבעי ליה למיזל. וכן נמי בזמן שאין בה"מ קיים שאין יכולין לעלות ולראות צריך ג"כ ברגל לקבל פני רבו כנ"ל. והנה מעשה השונמית היתה בזמן המקדש ולפ"ז מתורץ הגמ' שפיר חייב אדם לקבל פני רבו ברגל והיינו בזמן שאין בהמ"ק קיים הוכרח לקבל פני רבו אפי' ברגל יען נחשב לו כאלו מקבל פני שכינה. שנאמר לא חודש היום ולא שבת היום מכלל דבחדש ושבת אבעי ליה

לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בוֹ [ט] כִּי נִכְחוּ מִמּוֹל הַמָּקוֹם שְׂבֵא יֵצֵא [י] (מ"ד):
 וְהִנְשִׂיא גַם הוּא בְּתוֹךְ הָעַם יִלְךְ וּבְבוֹאֵם יָבֹא עִמָּהֶם וּבְצִאתָם מִן הָעִיר יֵצְאוּ עִמּוֹ וְלֹא יֵצֵא דֶרֶךְ אוֹתוֹ שַׁעַר שְׂבֵא (רש"י): יֵא וּבְחֻגֵים בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּקְרָא חַג שְׁמֵיבִיאִים בּוֹ שְׁלֹמִי חֲגִיגָה וּבְמִוְעֵדִים וּבְרֵאשִׁי הַשָּׁנָה וְיִוְהַכֶּ"פ שֶׁבִּתּוֹךְ הַמָּאָה וְתִשְׁעִים יוֹם שֶׁל יָמֵי הַחִינוּךְ תִּהְיֶה הַמְּנַחָה אֵיפָה לְפָרֹה הָאֶחָד וְאֵיפָה לְמִנְחָה לְאֵיל הָאֶחָד וּלְכַבָּשִׁים כִּפִּי מִתַּת יָדוֹ נִדְבַת לִיבּוֹ שֶׁהֵם שֵׁשָׁה כִּבְשִׁים כְּמוֹ בַר"ח (מלבי"ם) וְשֶׁמֶן הַיַּיִן לְאֵיפָה:
 יב וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא בִשְׁשַׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה נִדְבָּה עוֹלָה אוֹ-שְׁלָמִים נִדְבָּה לַיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת-הַשַּׁעַר הַפְּנִיָה קָדִים הַמְזוּרָחִי לְבֵא דֶרֶךְ שֵׁם וַעֲשֶׂה הַכֶּהֵן הָעוֹבֵד אֶת-עֲלֹתוֹ וְאֶת-שְׁלָמוֹ בְּהִיּוֹת הַנְּשִׂיא עוֹמֵד שֵׁם פֶּאֶשֶׁר יַעֲשֶׂה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וּבְרֵאשִׁי חוֹדֶשׁ יֵצֵא וְסָגַר הַסּוּגָר אֶת-הַשַּׁעַר מִיַּד אַחֲרֵי צִאתוֹ כִּי בַיּוֹם הַחֹל לֹא יִבְאוּ הָעַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת כְּמוֹ בַשַּׁבָּת וּר"ח (רש"י): יג מִלְבָּד הַתְּמִידִים שְׁעוֹשִׂים כָּל יוֹם עוֹד יִבִּיא וְכִבֵּש בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֶּקֶר [יא] בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה

עיונים והארות

שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא. הטעם שצריך לצאת מדרך שער אחר, כתב החסיד יעב"ץ (בספרו על אבות א, ד): "הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא יראה השער שתי פעמים פן ישוה בעיניו לשער ביתו, וקירות הבית לקירותיו, וזה שייך רק בעם הארץ שהערכתו למקום היתה רק מצד הדמיון בלבד, ולכן התפעלותו רבה בפעם הראשונה ואחר כך תמעט, אבל הנשיא שהוא מורם מעם והשגתו מצד השכל ולא מצד הדמיון, ככל שיוסיף להתמיד תגדל הערכתו ואהבתו, ולכן יצא מדרך השער אשר בא בו".

ביאור הדברים הוא, שבתכונת נפשו של האדם טבועה מדת ההסתגלות, ולפעמים יש לאדם התעוררות לקדושה, ובשעה הראשונה היא כאש יוקדת בערה בו, אבל עם הזמן החולף הולכת ודועכת קמעה קמעה, ועל כן מוטל על האדם לשמור שלא תשקוט האש, ותוסיף ללהט כאשר בתחילה.

והנה חרדת קודש אופפת את העולה בית ה' בעת הכנסו בשער הבית, וכדי לשמור על אותה חרדה שלא תפוג, הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא יצא דרך אותו השער, שאם יראה את אותו שער שתי פעמים, תסור החרדה ממנו, עד שישוה בעיניו כשער ביתו, וקירות הבית כקירותיו.

ומכאן שעל עובד ה' ליתן דעתו על כך, שכל התעוררות של קדושה לא תדעך, והרבה הרבה יש לאדם לעמוד כדי לשמור על רענותה של התעוררות, שתשאר תמיד במידתה הראשונה, וכך יעלה מעלה מחיל אל חיל (שיחות מוסר חיי שרה תשל"ג).

יא. **וכבש** בן שנתו עולה ליום לה' בבקר וכו' - רבים מקשים למה לא נאמר ג"כ תמיד של בין הערבים. ונרא' דהנה תמיד של שחר מכפר על הרהורי הלב ותמיד של בין הערבים על טעותו בגירסא שלמד בלילה דלא איברא ליל' אלא לגירסא אך לעתיד יקויים והי' לעת ערב יהיה אור ולא

ט. **לא** ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא - מובא בילקוט שמעוני, שערים שטבעו בארץ, עתידים לעלות להתחדש כל אחד ואחד במקומו, ושער החצר הפנימית הפונה קדים, ששת ימי המעשה יהיה סגור, וביום השבת הם נפתחים מאליהם, ועל ידי זה יודעים שאותו יום הוא יום השבת, וכן בראש חודש יהיו ישראל עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן, ויודעים, שבאותה שעה עלתה הלבנה ומקדשים את החודש בעליונים. ומובא על זה במסגרת השער (שער בת רבים) כי לעתיד לבוא יהיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת ימי בראשית, ומובא במדרש: שלעתיד לא יהיה לילה, ואם כן, לא יהיו יודעים אימתי שבת וראש חודש, לכך יהיה השער פתוח ביום השבת וביום החודש, והשער לא יסגר עד הערב, ומזה ידעו מתי שבת ומתי ראש חודש.

אפשר לפרש בדרך רמז, כי צריך כל אדם ללכת בדרך הממוצע, כיון שהרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי שלא לעבוד כלל ולא עלתה בידם (כמבואר במסכת ברכות דף ל"ה:), והנה דרום רמז לחכמה וצפון לעשירות, ולפי זה יש לומר, כי אם יכנס האדם בתחילת היום בשער דרום דהיינו בשער התורה והחכמה, יכול לצאת משער צפון שהוא שער עולם הזה, (דהיינו שמותר לו להתעסק בפרנסתו), ואם יכנס בשער צפון, דהיינו שבתחילת היום עסק בפרנסתו, צריך לצאת משער דרום, שלכל הפחות בסוף היום יעסוק בתורה. אבל הנשיא שעליו נאמר "וורו משפטיך ליעקב", צריך כל היום לעסוק בתורה, באותו שער שנכנס צריך לצאת, אבל במועדים שגם הנשיא צריך לקיים "חציו לכם", מותר לעשות ככל אדם, דהיינו להכנס בשער התורה, ולצאת בשער שכנגדו (מסגרת השער).

י. **ובבוא** עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך

אתו בשביל המילואים (מ"ד): יד ומנחה תעשה עליו על הכבש הנוסף שבא למילואים **בפקר בפקר**
 ששית האיפה סולת ושמן שלישית ההין לרם לרכך את הפלת ולבלול בו את הסולת
 בשמן הרבה, וזה יהיה מנחה ליהוה מלבד מנחת התמיד של שחר שהוא חקות עולם תמיד יעשו את עולת
 התמיד ומנחתו כדלקמן (מ"ד): טז כי מלבד קרבן המילואים יעשו את הכבש התמיד ואת המנחה
 ואת השמן בפקר בפקר בכל בוקר יקריבו, והיא עולת תמיד כפי שציותה התורה (מ"ד):

ויאמר לו יהונתן לדוד מחר ראש חודש ונפקדת יזכר המלך וישאל היכן אתה בוי פקד יחסר
 מקום מושבך שאתה יושב בו (רש"י): מביאמר יהונתן לדוד לך לשלום אבל תזכור את השבועה
 אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר ואמרנו (רד"ק) יהוה יהיה ביני
 ובינך ובין זרעי ובין זרעי עד-עולם:

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. למה הכפילות: המשכן משכן?
 תשובה .....
- י"ד. הסבר: עבודת הלויים.
 תשובה .....
- ב. מה צווה משה את בצלאל לעשות תחלה ומה אמר לו בצלאל ומה עשה לבסוף?
 תשובה .....
- ג. הסבר: בקע.
 תשובה .....
- ד. ויביאו את המשכן אל משה? למה הביאו אותו למשה ולא הקימו אותו?
 תשובה .....
- ה. ויברך אותם משה - במה ברכם?
 תשובה .....
- ו. מהם שני הכתובים המכחישים זה את זה ובא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (בפרשת פקודי)?
 תשובה .....

עיונים והארות

יוצרכו לתמיד של בין הערבי רק לתמיד של שחר לכפר על יהונתן).
 הציצם בשכינה שזה יהי חטאם לעתיד כנ"ל וק"ל (אהבת